

SOMERON NUORISOSEURA

Suoma Vilkki

Nuorisoseuraliike Suomessa sai alkunsa 1880-luvun alussa Etelä-Pohjanmaalla suomalais-kansallisen herätysliikkeen haarautumana maalaisnuorison parhaimmiston keskuudessa. Se tarkoitti tapojen parantamista sekä sivistyksen ja kansallisen harrastuksen kohottamista erikoisten »nuorisoyhdistysten» avulla. Näissä harrastettiin kirjallisuutta, musiikkia, kansantänhujä, näytelmiä, kotiseututyötä, urheilua ym. Pyrkimyksenä oli kasvattaa nuorisosta »hyviä ihmisiä ja kunnan kansalaisia».

Kymmenessä vuodessa liike levisi kautta maan. Someron Nuorisoseuran ensimmäiset säännöt on vahvistettu 19. syyskuuta 1891. Ne on painettu Turussa Auran kirjapainossa 1882. Toiminta siis alettiin tosissaan ja tarkoituksena oli saada paljon jäseniä, kuten varmaan saatiinkin. »Rahasto tili kirja» vasta v:ltä 1911 kertoo meidän ajallemme asioista tarkemmin. Tällöin rahaa on jo 590 mk 66 p, niin että työtä on tehty, toiminta lienee ollut vilkasta. Rahastonhoitajana on Akseli Hellström (Hairo), joka tilikirjaan on merkinnyt asiat tarkoin. Iltamatuloja on ollut parikin kertaa kuukaudessa useina kuukausina. On pidetty naamiohuvit, käyty ympäristökylissä ja -pitäjissäkin vierailuilutamia pitämässä, Vappujuhlat ja kuusijuhlat on järjestetty, juhlien yhteydessä on ollut urheilukilpailuja, näytelmiä on harjoiteltu ja esitetty, tuloja on käytetty esim. jonkun nuoren lähettämiseksi kansanopistoon. Tuloja on saatu myös vuokraamalla taloa muiden käyttöön, kuten Oriyhdistyksen, Lauluseuran tai kunnan kokouksiin ja juhliinkin, samoin lukusien pitämiseen. Tuloja on tarvittu myös velan maksamiseen, sillä tontin ostamisen ja rakentamisen jälkeen 3 500 mk:n velka vielä v. 1911 Someron Säästöpankkiin ei ollut pieni raha. (Velka maksettiin lopullisesti v. 1921.) Tilintarkastajina toi-

mivat Kaarlo Älli, K. Swensson, Pietari Sorma, Feeliks Tammi, Helena Widen sekä monet muutkin, jotka ovat vielä tuttuja nimiä vanhimille somerolaisille.

Kaksikymmenluvulla toiminta näyttää edelleen vilkkaalta. Vuonna 1922 pidettiin 17 omaa iltamaa ja talossa lisäksi 10 muuta iltamaa tai teatterinäytäntöä sekä melkoinen joukko kokouksia. Kyllä vaan somerolaiset osasivat »harrastaa», ei ollut radiota eikä televisiota.

Vuosikymmenen loppupuolella tilinpito siirtyy pois maallikkojen käsistä eikä enää kerro yhtä ilmeikkäästi tapahtumien kulusta.

Kolmikymmenluvulle tultaessa on toiminta laimeaa. Talo on myyty kunnalle 1.7.1925 75 000 mk:n hinnasta, liekö seuraus vähäisestä toiminnasta vaiko syy siihen.

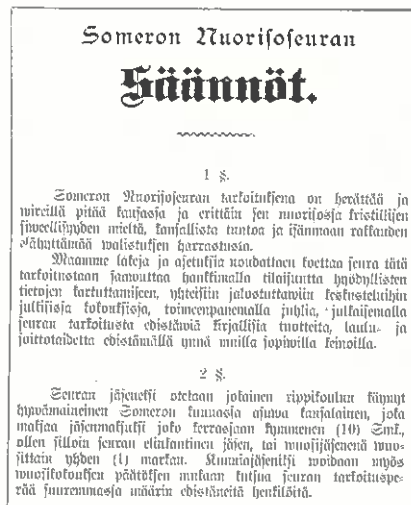
Toiminta virkistyy kuitenkin vielä kerran muutaman vuoden ajaksi. Paikkakunnalle on perustettu yhteiskoulu, joka tuo kulttuurista kiinnostuneita henkilöitä pitäjään. Näistä useat joutuvat tekemisiin Nuorisoseuran ja sen toimintaa harrastavien somerolaisten kanssa. Niin leimahtaa käyntiin entistä vilkkaampi seuraharrastus vuosien 1934—1937 aikana. Aluksi kirjallisuuserho kokoontuu viikoittain Kiiruulla, jossa luetaan runoja ja näytelmiä sekä selostetaan kukin vuorollaan kirjoja. Suojeluskunnan talon ns. kärkejäsaliin hankitaan Nuorisoseuran toimesta pirttikalusto, jonka suuren pöydän ympärillä pidetään kokouksia, harjoitellaan kuorolausuntaa, lauletaan ja näytellään. Oma lehtikin ilmestyy. Pitkääikäisen harjoituksen ja näytelmäkurssien pitämisen jälkeen esitetään Minna Canthin Murtovarkaus salin täydelle yleisölle »suurella menestyksellä».

Mutta sitten tulee talvisota, jonka päätyttyä Suojeluskunnantalo palaa, sen mukana pirttikalusto ja paljon muuta. Merkintä tilikirjassa Oi-

ga Niemelän haudalle lasketusta seppelystä kesällä 1939 ikään kuin ennakoii lopun alkua. Hän oli vuosikymmenien ajan palvellut seuraa kaluston hoitajana ym., aina valmiina hoitamaan asioita. Pitkän päivätyön Someron Nuorisoseuran hyväksiki myös Helena Hannila, joka rahastonhoitajana huolehti tileistä ja omaisuuden hoidosta kuolemaansa asti v. 1973.

Sotien jälkeen ei toiminta pääse käyntiin. Vielä 1954 yritettiin seuraa herättää henkiin, jopa yhteistyössä Härkälän Nuorisoseuran kanssa. Opettaja Anni Virvelän toimesta tämä seura oli toiminut virkeästi joitakin vuosia. Molempien toiminta loppui, viimeinen kokousmerkintä on vuodelta 1955.

Vuosisadan vaihteen aikoihin ja vielä paljon myöhemminkin nuorisoseurojen merkitys nuorison koajana hyvien harrastusten . piiriin laajentamaan maailmankuvaansa, oppimaan hyvää käytöstä ja julkisuudessa esiintymistä on varmaan ollut maalaisnuorisolle tärkeätä ja arvokasta. Siinä mukanaolleet toimihenkilöt ovat pyyteettömästi uhranneet aikaansa yhteiseksi hyväksi ja samalla opettaneet ja oppineet kansallista yhteenkuuluvuutta ja tervettä itsetuntoa.

MAATYÖMIEHENÄ ENNEN KONEIDEN VALTAKAUTTA

Kyllikki Kujanpää

Vuonna 1922 syksyllä Sulo Sulander otti pestin vuodeksi Harjun tilalle maatoihin, eli muonamieheksi. Harjun isäntänä oli silloin Kaarlo (Kalle) Alhoranta. Sulo Sulander oli avioitunut kolme vuotta aikaisemmin Alma Notkolan kanssa, perheessä oli poika ja tytär, joten tulevaisuus oli turvattava vakituisella työpaikalla. Palkkana oli vapaa asunto, huoneen ja keittiön käsittävä mökki, ruista muonaksi ja pala maata kauran ja viiden nelikon perunankylvölle. Rahaakin sai jonkun verran, määriä Sulo Sulander ei enää muista.

Ulkonainen elämä oli vaatimatonta, mutta ehkä sittenkin oltiin tasapainoisempia: onnellisempia kuin nykyään, kun monet pyrkimykset ja useasti turhatkin toiveet repivät ihmistä hajalle.

Muonamiehellä oli mahdollisuus lehmän ja porsaan pitoon, joilla turvattiin ruoan särvin. Heinää lehmälle ei saanut talosta, se oli itse hankittava pellon ja tien pientareilta sekä pyhäpäivinä kirkon vierellä olevan hevosten käsipuun tienoilta. Siitä saikin suurempina pyhinä hyvän apajan, kun puomi oli ollut täynnä hevosia. Kokoojiakin oli useampia, sovinto sentään säilyi.

Harjussa oli tuolloin neljä vakituista muonamiestä. Konsta Ruohonen oli etumiehenä, Vihtori Ojala, joka oli innostunut koneista, kun ensimmäinen traktori tuli hän ajelisi. Janne Hellsten ja Sulo Sulander olivat hevostmiehiä. Hevosia oli talossa 12 ja niiden hoitajana Vertti Tuominen. Navetassa oli lemmiä nelisenkymmentä ja niillä kaksi hoitajaa. Kun lehmät olivat runsaassa maidossa, otettiin apulypsäjä. Nuoret renkipojat Elkku Aaltonen ja Uno From loivat navetasta lannan, pudottivat lehmille navetanvintistä heinät ja pahnat ja tekivät muut pikkukommat. Tuulimylly nosti navettaan veden läheisestä Kirkkojärvestä.

Keittiössä emännöi Kaisa Hjart apunaan sisarensa Hilja ja Martta Tuominen. Navettapalvelijat ja renkit olivat talon ruoassa, muonamiehet omassa ruoassa.

Torppareita oli kolme, Lähteenkorva ja Tupala tekivät taksvärkkiä neljä päivää, Juho Nurminen, jolla oli pienempi torppa, kaksi päivää viikossa. Lähes kaikilla kirkonmäkiläisillä oli perunakuoppa Harjun maalla Lamminnummella, siitä tehtiin taloon yksi työpäivä vuodessa, tavallisesti elopäivä.

Maatyöt tehtiin hevos- ja miesvoimalla

Kaikki maatyöt tehtiin hevos- ja miesvoimalla. Syksyllä olivat kaikki neljä muonamiestä hevospareilla ja auralla kyntämässä peltoja. Kyntö kesti kuukauden päivät, ne suoritettiin yhtäjaksoisesti oli ilma poutainen tai sateinen. Työpäivä alkoi aamulla kello seitsemän ja kesti illalla kello kuuteen. Puolipäivästä oli tunnin ruoka-aika ja aamu- sekä iltapäivällä kymmenen minuutin pituinen kahvitauko. Kyntö oli raskasta hommaa, hevosparin vetämän auran ohjaus otti käsille ja koko päivän käveleminen auran perässä tottui, niin että jaksoi koko kuukauden kyntää. Kyntökausi oli myös hevosille kovaa aikaa, mielellään ne ilalla menivät talliin rouskuttamaan heiniä ja sitten levolle.

Apulantoja käytettiin aika vähän. Luujauhoa ja tuomaskuonaa kylvettiin kesämaalle ja salpietaria heinänsängelle. Karjanlanta ajettiin pellolle ja savea kasojen peitteeksi, jotta lanta ei keväturingossa kuivuisi ja menettäisi voimaansa. Lanta levitettiin kuopalla, joka oli lähinnä lumikolan mallinen, mutta suurempi ja vankempi hevოსvetoinen vem-

pele. Lannan levitys viimeisteltiin talikolla.

Keväällä, jos ilmat vain sallivat, aloitettiin peltojen »rakentaminen» huhtikuun lopulla. Ensin pellot ajettiin hankmolla ja jousipiikkiäkeellä pehmeäksi, molempien edessä oli kaksi hevosta. Kylvökonetta veti yksi hevonen. Kylvön jälkeen pelto vielä jyrättiin. Kylvötoita tasoitti se, että kaura ja ohra kylvettiin keväällä, ruis jota viljeltiin runsaasti, kylvettiin elokuussa. Heinää oli suuret alat, koska karjaa oli runsaasti. Vehnän viljely oli silloin hyvin pientä.

Sato talteen

Sadonkorjuun ensimmäisiä töitä oli heinäkorjuu. Heinä ajettiin poikki koneella, jota veti kaksi hevosta. Heinäkoneessa oli sivulla pitkä terä, lapset eivät saaneet olla lähellä heinää kaadettaessa, vilkas pojannappula olisi voinut juosta jalkansa terään. Heinäharavalla, jonka eteen riitti yksi hevonen, heinä ajettiin karheelle ja siitä se nostettiin kaksi-kolme piikkisillä pitkävartisilla hangoilla seipäille kuivumaan. Kun heinät viikon parin päästä olivat kuivia, siirrettiin ne latoon säilöön.

Heinäseipäiden paikalleen asetus eli seivästäminen oli raavaan miehen hommaa. Ensin lyötiin rautakangel reikä peltoon sitten seiväs kuoppaan, jonka jälkeen jalalla sotkettiin seipään ympärystä tiiviiksi niin, että seiväs pysyi tukevasti pystyssä.

Jos sää oli hyvä, päästiin rukiin leikkuuseen elokuun alkupäivinä. Elopäivät olivat kuin juhlapäiviä, työ tehtiin suurella joukolla talkoilla. Ruis niitettiin viikatteella. Jos vilja oli laossa, oli niitto vaikeaa. Rivakammat miehet tarttuivat viikatteeseen ja niin alkoi kilpaniitto.

Harjun eloväki kahvittauolla, oikealla oleva valkotakkinen on Harjun isäntä Kalle Alhoranta. Kuva vuodelta 1925.

Harjun pihat tulossa lypsytä, edessä Pläsin rattaila Mari Tuominen ja Alma Sulander takana Ida Männikkö. Harjussa oli lypsykarjaa nelisenkymmentä päättä, maltotonkia ei montaa ole.

Harjun pihapiirissä on vielä entisellään talousrakennus, jossa pihat ja rengit asuivat. Renkituvassa korjattiin talon työvälineitä ja pidettiin syksyisin kiertokoulua. Rakennuksen päässä olevalla velikellolla kutsuttiin väki aterialle.

Niittäjän perässä oli tavallisesti kaksi naista, joista ensimmäinen kokosi kahloon ja toinen sitoi lyhteen. Niittäjästä ei saanut jäädä, parhaiden niittäjien perässä piti olla myös parhaat kokoojat ja sitoijat. Kun päästiin pellon päähän huilattiin ja odotettiin, että kaikki saivat laistansa loppuun. Viikatteet teroitettiin ja yhdessä aloitettiin uusi urakka. Vanhemmat miehet kokosivat lyhteet kuhilalle. Kuhilaat kuivuivat pellolla parisen viikkoa, aika riippui ilmoista.

Elopäivänä pihalle katettu ruokapöytä oli pitopöytä, ei sentään nykyajan mittapuun mukaan, mutta silloisissa oloissa. Tavallisesti oli lihas- ja perunoista keitettyä soppaa, voita, leipää, piimää ja kaljaa. Jälkiruoaksi oli uunipannukakkua ja sekahedelmäsoppaa. Koko väki söi silloin talon pöydässä.

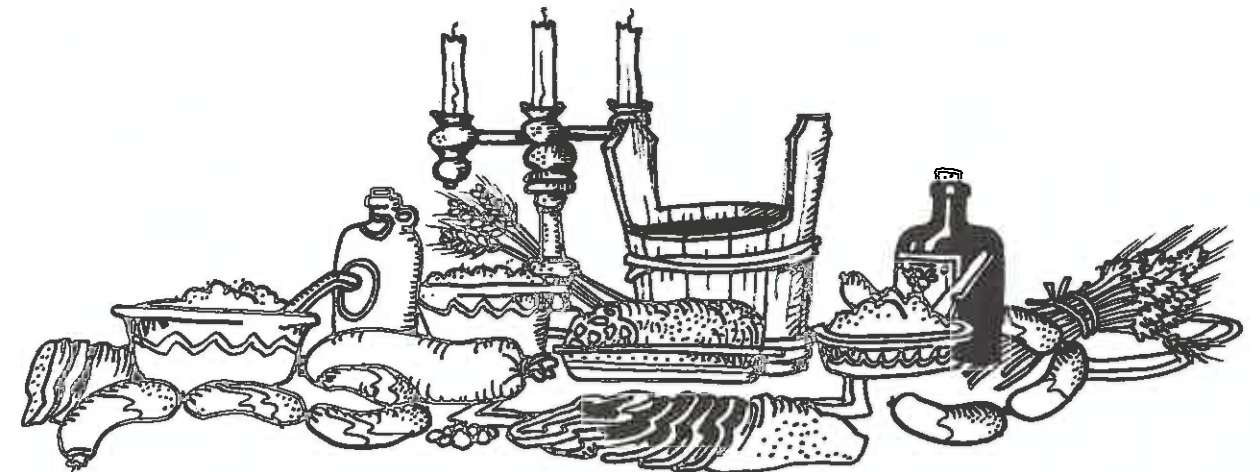
Illalla oli renkituvassa talkootanssit. Vaikka päivän työ oli ollut raskas, nousi jalka kevyesti jenkan ja polkan tahdissa. Vanhemmat ihmiset ja lapset olivat mukana vain alkuillasta, mutta nuoret jaksoivat pyöriä puoleen yöhön. Uni ei heiltä vaatinut velkojaan.

Ruista tapettiin kolme riihellistä siemeneksi. Ne kuivattiin riihessä, ja varstoilla lyöden, tappaen, erotettiin jyvät korsista. Siemenvilja pantiin aittaan talteen odottamaan seuraavaa kylvökautta. Varakkaissa taloissa oli siemen ylivuotista, köyhemmissä paikoissa siemen otettiin saman vuoden viljasta.

Ohra ja kaura

niitettiin viikatteella ja kasattiin seipäille kuivumaan samoin kuin heinäkin. Talon takamailla kasvanut vilja varastoitui puimattomana latoihin. Vasta talvikelillä se kuljetettiin tappuroitavaksi talon lähellä olleeseen puimalaan.

Harjun isäntä Kalle Alhoranta oli melko hätäinen mies. Aamulla hän aina piti hoppelua miesten työhönlähtemisellä. Kun miehet hevosineen pääsivät pois nurkista, ei enää kovaa kiirettä pidetty. Miehet pitivät isännästään, kun hän tuli pellolle pantiin tupakaksi. Itse ei tupakkaa saanut laatikosta ottaa, isäntä antoi sen käteen. Yhdessä sitten poltettiin tupakat ja pohdittiin työasioita sekä muitakin ajankohtaisia tapahtumia.

pois. Livekala tehtiin myös ennen joulua. ensin niitä liotettiin kolme päivää kirkkaassa vedessä ja sitten tehtiin tuhkalipeä päälle missä pidettiin neljä-viisi päivää. Jos meni liian pehmeäksi piti laittaa paljon suolaa joukkoon.

Sienä ei siihen aikaan juuri syöty. Vaikka muistan minä, että Rauhan-kallion isäntä olisi silloin likkana ollessani jo syönyt. Kyllä me otettiin se ihmeeksi ja vaikka niissä oli matoja-kin, niin hän söi ja sanoi, että siellä ne on kasvaneetkin. Rauhan-kallio oli sellainen edistysellinen talo siihen aikaan. Siellä oli kesteissäkin oikein punaista sallattia kun olivat Helsingistä tuoneet punajuuria ja porkkanaita. Tavallisissa paikoissa tehtiin jouluksi vain valkoista sallattia, mihin laitettiin perunaa, silakkaa ja sipulia. Vasta kun aloin kansakoulua käymään alettiin porkkanaa ja punajuuria Somerniemellä viljelemään.

Porstuvan konttorissa tai niin kuin toiset sanoivat laskettavassa huoneessa niitä jouluksi valmistettuja herkuja sitten säilytettiin. Siellä oli lantulaatikoita ja perunalaatikoita, oli monenlaisia makkaroita ja

juustoja. Oli pylsypurkit, silakkanelikot ja voipyytyt.

Jouluksi leivottiin myös setsuuria. Syysvehnää silloin jo jossain viljeltiin, mutta kevätvehnää ei juuri missään. Muistan hyvin vieläkin, miten hyvää ohrakakkua ja perunalimp-pua isoäidilläni aina oli siellä Pajalassa.

Miehet hakivat aattoamuna takamailta heiniä ladosta niin ei tarvinnut sitten pyhinä hakea. Eläimille annettiin jouluamuna aina vähän parempia heiniä ja myös tavallista enemmän. Myös joulukuusi tuotiin aattona sisälle. Meillä kotona oli sellainen kuusi, mikä riippui katosta, mutta täällä Hännällä ollessa on aina ollut lattialla seisova kuusi. Koristeita tehtiin vaikka sanomalehdestä jos ei muuta ollut. Aattoillan jouluaterialle kutsuttiin tavallisesti joitakin vanhoja ihmisiä naapureista. Oli juhlallisempaa kun oli vieraita pöydässä.

Jouluamuna lähdettiin kirkkoon jo siinä viiden aikoihin. Kirkossa loistivat kynttilät, mutta hautausmaalla ei kynttilöitä poltettu. Ei kirkossa silloin vielä ollut sähköäkään. Meillä kotona Oinasjärvellä sähkö

jo oli, kun Pohjavuori sen laittoi siitä Rauhan-kallion sahalla. Kirkossa oli harras tunnelma kun laulettiin jouluvirsiä ja kuunneltiin joulu-evangeliumia. Kirkkoherrana oli Alha ja sitten myöhemmin Mäkinen. Kirkosta tulo oli sitten kovaa kilpajoa. Pappa oli hurjapäinen ajamaan ja kun hevoset olivat viluisia kirkonmäellä seisomisen jälkeen oli meno kovaa.

Silloin oli aina paljon lunta ja pakkasta — ainakin tuntui siltä. Joulunpyhinä käytiin vieraissa, sukulaisissa ja naapureissa. Palvelusväki kävi kotonaan tai tuttavillaan. Tapanina saattoi taloon poiketa tapaninpukki, jolla oli suuret pukinsarvet päässä ja vällyt selässä. Häntänä oli saunavihta ja sitä se heilutti kovin. Oinasjärvellä kulki tapaninpukkina sellainen vanha Samuli. Jotakin pientä sille annettiin, kakkua tai rahaa. Pikkupoikia kulki aina suuri lauma sen mukana.

Näin vuosien päästä ajatellen tuntuu siltä, että silloin vanhaan aikaan joulu oli rauhallisempi ja juhlallisempi. Muistettiin ehkä paremmin miksi me joulua vietämme.

meinaa jättää heitin, niil tuli kauhia tuska ja hätä. Ensiin hirnatti yks, sit toinen, kolmas, kohta kaikki, koko hevostein kuaro, 95 hevost hirnus:

— Älkä jättäkä meittii, iihahaa, älkä jättäkä, iihahaaaa...

Siin taas kerran luamakunta huakas tuskisas.

Onneks ei ollu simmost selvännäkijää, et olis tiätty, mikä tosisas vartos: etulinja, tykit ja kuularuiskut, ilmapommitukset, kuarmastohevoskein epäeläimelliset kärsimykset, pelko henkenmenost hevosparoilaikin.

Sotamiähet rupes kerustammaan nummeroi luavutettuun hevosten lautasil.

Lähteisäs oli ohjasmiähil sanottu, et kotja kyyritään kuarma-autoil. Syämääinkin käskettiin mennä johonkiin kasarmil, mut kun siviilimiähet osuskin väärään kyäkkiin, ei siäl tiätty mittään koko asjast, ja ruakahommat jäi sel palkal. Kuljetust ei kuulunu, ja Someron pojat katto parhaaks alottaa kotomatkan omil konsteilas, apostolin kyyril. Käveltiin Härkätiätä tuntikaupal Renkon suuntaan. Mut tuli vaan lopultas kyytikin, ja siin kahren aikaan ehtopuala päivää oltiin jo Someron rajjain sisäl. Märkinä, nälkäsinä, väsyksis ja vilusina, mut koton kumminkiin. Tyä oli saatettu päätöksen.

Sit rupes tosisas marraskuun 30. päivän aamul paukkumaan. Somerol asti kuulus roikina, kun Helsinkiin pommitettiin. Sihen asti tuntematoin sana »evakko» ja »evakoir» tuli jokapäiväseks. Tuli jo ensmäset kualemantiarokkin joulukuun alkupuala rintamilt. Someron miähet niinkun hevosekkin oli joutunu Kannaksen tuliholvin alla.

Hevosii tarvittiin pian lissää. Koriistost otettiin taas uus satsi, ja Hämmeellinnaan lähetettiin täl toisel kertaa 85 hevost, niin et kaikkiiistas oli talvisoras Somerolt 180 hevost. Jälkimmäisel ottokerral oli jo lunta. Lukumiähen kaunis sali oli tosa paikas taas kun hollitupa, väkkee paljon, lunta ja kurraa. Talon naisväel oli varmaan seuraaval päiväl isonlainen salinkuuraus.

Mut se oli piäntä. Nurkis paukus kiljuva pakkaneen viikost toiseen, yät oli niin tähtikirkkai et lukeet näki kuutamos. Rintamil kesti miähet käsittämättömän kovvii päi-

vii ja öitä. Koton koitettiin tehrä mitä ymmärrettiin. Kun Jaatilan ylitlen lensi koko laivue viaraan valtakunnan lentokonnel, mei katteltiin tuvan akkunast. Meijän Alma sanos: — Mistä pahuksest mää saisin tarpeeks pitkän koukun, et sais vetettyt ales joka ainovan!

Simmottii koukkui oli suomalaisil sillon hyvin vähän.

Hevosist maksettiin korvaus päivärähana. Jos hevonen jäi sel tiälä, korvaus oli liki torelist arvoa, ja loukkaantumisestakkin sai jottain. Noin kaks kolmasossaa palas, kolmannes jäi tulemata, niin kävi meijänkin Jerun ja Läsin; ei net tullu takasiin.

Merkillinen on hevosen muisti. Kun kevvälä tuli Joensuuhuun kotiutettavvii hevosii, päästi joku hakijana ollu Kerkolan miäs hevosies irti, meinas, et se kulkee välilläs kärryyn peräs. Mut hevonen pyhkäsi niät hippulat vinkus, täyttä lentoo Kerkolaan yli penikulman matkan ja oli kotonas pal ennen kun hakjat.

— — — — —

Aikain saatos on Hämmeen Härkätiä nähny yhtä jos toistakin. Sitä myären on vaeltannu herrat ja narrit, omat ja muukalaiset, kuninkaat jos kerjäläisekkin. Vanhan tupakirulla-tutulaulun toisinto karahtearaa hauskastain tätä tiätä toiselkin nimel, Someroisten Sonnitiäks. Ja loppuun on sonnitiä-runon riimitteijä lisänny varottavaks peräkaneiks:

— M a h r o k s p y s s y y t k o t o n a s v a a n !

Taatonperänen tosi viisaus, ainakin, jos Someron hevoset ols saanu talvisoran aattoon miälipittees hiruut. Mut sitä ei kysytty — mennä vaan täytys. Huavattiin tehrä, mitä osattiin. Ja kuis käve — täsä ollaan, ja O l l a a n i t t e n ä i s i i ! E i k s se ol jottain hyvin suurta se!

J. K. Mää pyyrän kiittää erityisestäin Eskolan Aaroo ja kaikkii muitakin, kukka on antanu tiatoi, ja kyl mää ittekin vähän jottain tiäsin.

JOULUN RUOKA

Manu Kärki

Istumme isoäitini Aili Linnanmäen kanssa Hännän talon kamarissa myöhäissyksyn iltana entisaikojen jouluja muistellen. Isomummun sylissä istuu neljättä polvea oleva Johanna, jolle tuleva joulukuusi on ensimmäinen, isoäidilleni se on 79:s.

— Jo varhain syksyllä aloitettiin joulunajan valmistelut. Suutarit kulkivat taloissa tekemässä saappaita ja pieksuja. Räättäli tekivät sarsivaatteita ja myös itse neulottiin ainakin alusvaatteita. Joulupukki ei lapsena ollessani käynyt, mutta kylä lahjoja silti annettiin. Ei toki sellaisia määriä kuin nykyisin, mutta jotakin pientä — vaatteita pääasiasa.

Jouluksi tehtiin myös lahti ja sen myötä syntyi monenlaista puuhaa. Pienistä suolista valmistettiin perunamakkaraa ja rossasuolista tehtiin veri- ja ryynimakkaraa. Toiset paisoivat verimakkaroihin olkien päällä uunissa. Makkaranteko oli meille lapsille tuttua työtä, sillä isäni oli karjanostaja. Me teimme makkaroita kaupunkilaisille myytäväksikin. Kaikista lehmänmahoista, sydämistä ja keuhkoista tehtiin pylsyä makkarantäytteeksi ja kun laitettiin rasvaa sekaan niin kaupunkilaiset tykkäsivät kovin.

Myös sahtia ja kaljaa tehtiin ja toisissa paikoissa tekivät oikein sellaista tiputettua. Mitäs kun monessa paikassa olivat lehmät jo jouluna vähässä maidossa tai kokonaan ummessa. Kilon lita puhui, ettei jouluna maitoa muuten saanut kuin jäädyttämällä syksyllä ja säilyttämällä sitä jääkaasassa. Se oli sellaista pakastemaitoa mikä sitten jouluna sulatettiin.

Syksyllä käytiin Salon markkinoilla silakoita ostamassa. Nelikko ainakin tuotiin ja toisiin paikkoihin kaksikin. siihen maailmanaikaan olivat silakat paljon parempia kuin nykyisin. Eivät ne heti pahentuneet. Päät niissä oli kiinni, eikä sellainen silakka säilykkään mistä pää on

Viimeinen syksyn sadonkorjuu oli perunannosto. Tässä työssä oli mukana melkoinen joukko ihmisiä. Hevosvetoisella auralla ajettiin perunanauat auki. Siitä miehet puulastoilla koukkivat perunat näkyville, naiset ne noukkivat koreihin. Koreja oli kaksi, toiseen pantiin hyvät ruokaperunoiksi käytettävät, toiseen koriin pienet ja vioittuneet, jotka syötettiin eläimille. Ruokaperunat vietiin Lamminnummella olleisiin katoilla varustettuihin hiekkakuoppiin, joissa ne hyvin peitettynä säilyivät raikkaina kevääseen asti.

Viljan puinti

Kun Sulo Sulander aloitti työt Harjussa, oli talossa höyryllä käyvä Sampo-merkinen puimakone. Sampo oli pienitehoinen ja se vaihdettiin aika pian isoon Harjavalta-merkkiseen puimakoneeseen. Sen käyttövoima oli myöskin höyry. Tappurimakasiinin vieressä oli pieni huone, jonka onkapannu melkein täytti. Onkapannua lämmitettiin puilla. Konsta Ruohonen suoritti tämän työn ja tarkkasi mittareita, että höyryn voima pysyi tasaisena. Tämä oli tärkeä homma ja Ruohonen tunsiikin työstään suurta vastuuta, häntä ei saanut paljon häiritä kysymyksillä eikä muutenkaan.

Viljaa puidessa tarvittiin monta ihmistä eri työvaiheissa. Yksi mies ajoi hevosella ja rattailla puitavan viljan syöttöpöydälle, syöttäjä auttoi käsillään korsiä puimakoneen uumeniin. Tämä oli vaarallista työtä, moni mies työnsi kätensä liian pitkälle ja niin tappuri haukkasi osan kädestä. Vielä tarvittiin viljan säkitäjä, pahnojen ja akanoiden korjaaja. Akanan korjaajan työ oli kurjinta, siinä sai akanaita ja pölyä silmät ja korvat täyteen, illalla oli kova puhdistaminen niin vaatteista kuin koko ihmisestä.

Viljasadot olivat pieniä ja eläimiä paljon, joten viljaa ei juuri riittänyt myytäväksi. Yhtenä vuotena oli tainnut tulla tavallista parempi sato. Talvella isäntä määräsi viemään kaksi hevoskuormaa viljaa, ruista ja kauraa, myytäväksi Högforssin torille. Sulo Sulander ja vihtori Ojala lähtivät matkaan. Viljaa ei ollut sen tarkemmin punnittu, säkkikaupalla se myytiin halukkaille ostajille. Täl-

lä kauppareisulla kului päivä pimeästä pimeään, vaikka torilla ei tarvinnutkaan kauan odotella ostajia.

Ensimmäiset koneet

Vuoden 1925 tienoilla Harjuun hankittiin ensimmäinen traktori, se oli rautapiikkipyöräinen, eikä sillä saanut ajaa maantiellä. Traktorin taloon toimitti Kustaa Korvenoja. Traktori oli suuri helpotus varsinkin kyntöjä suoritettaessa. Piikkipyörätraktori oli käytössä vain pari vuotta, sitten ostettiin kumipyöräinen Ferguson-traktori. Ilmakumeja ei Fergusonissaakaan vielä ollut. Samaa aikaan hankittiin taloon niitokone. Heinäharava ja kylvökone

oli jo aikaisemmin. Koneet olivat hevosvetoisia.

Ojat luotiin lapiolla kunnes vuonna 1922 Harju hankki yksisiipisen oja-auran, jota vetämään tarvittiin neljä hevosta. Tämä oli kuitenkin hankala, ojan puolet piti kumpikin ajaa erikseen. Seuraavana vuonna Harju hankki Saarentaan Klemelän kanssa yhteisen kaksisiipisen auran, jolla oja tuli kerta-ajamisella valmiiksi. Tätä oja-auraa veti kahdeksan hevosta, neljä kummastakin talosta, ajajina viisi miestä. Yksi mies oli auran hantaakeissa, neljä miestä ajoi hevospareja. Hevosia oli ajettava taitavasti niin, että kaikki parit vetivät yhtä vahvasti, muuten ei tullut suoraa oja. Ensin ajettiin Harjun peltojen ojat, sitten oli Klemelän ojen vuoro. Kaikki pellot olivat vielä silloin avo-ojassa.

Vilja-alta on toinen Harjun vanhoista säilyneistä rakennuksista.

Sulo Sulander.

Kun syksyn työt oli saatu päätökseen pidettiin pyhänmiesten päivän jälkeen viikko omia päiviä. Se olikin siihen aikaan ainoa loma, joka katkaisi pitkän vuoden uurastuksen. Silloin myös sovittiin, jatkaako palvelusta samassa talossa vai ottaako uuden pestin muualta. Sulo Sulander uusi pestin kuusi kertaa, kauden vuoden jälkeen hän muutti työhön Someron Sahalle.

Joulupäivänä oli tapana järjestää talon ruokasalissa yhteinen joulupäivällinen kaikille talossa työssä oleville. Muita perheenjäseniä ei kuitenkaan kutsuttu. Mitään varsinaista ohjelmaa ei tilaisuudessa ollut. Istuttiin juhlallisina, keskusteltiin ja syötiin. Isäntä toivotti hyvää joulua.

Hauskojakin tapauksia sattui

Harjussa oli iso karju, joka isännän mielestä piti leikata ja lihottaa syötäväksi siaksi. Eläinlääkäri kutsuttiin taloon ja hänelle annettiin avuksi kaksi miestä, Sulo ja Vertti. Eläinlääkäri antoi karjulle eetteriä, sen suuhun pantiin naru jotta karju ei tukehtuisi. Ensimmäisen annoksen jälkeen aloitettiin työ, mutta karju ei ollut taintunut vaan potkaisi rajusti. Eläinlääkäri antoi lisää eetteriä ja sanoi ettei suussa enää tarvita narua. Annos taisi olla liian runsas, koska karju oikaisi sorkkanensa ja kuoli.

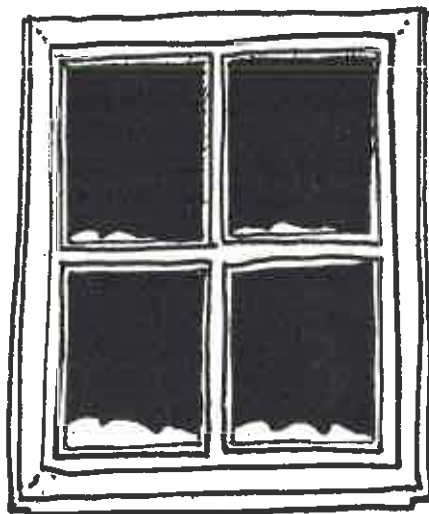
Karjun liha ei kelvannut syötäväksi, siitä keitettiin saippuaa. Kun navettakeittiössä käsiteltiin karjun lihaa, haistoivat navetan kymmenen kissaa lihan tuoksun ja tulivat naukuen pyytämään herkkupaloja, niitä ne saivatkin runsaasti. Seuraavana aamuna kissoja ei näkynyt missään ja arveltiin kissojen kuolleen syötyään eetteriä saaneen karjun lihaa. Uno ja Elku lähtivät navetan vintille pudottamaan pahnoja lehmillä, pahnojen mukana putosi myös kissa. Kun pahnakasaa katsottiin tarkemmin huomattiin, että siellä kaikki kissat kuorsasivat onnellisessa eetterihumalassa, eivätkä välittäneet tuon taivaallista ihmettelijöistä. Kissat kuorsasivat koko päivän. Seuraavana aamuna ne olivat joukolla mankumassa lypsäjiltä maitoa janoonsa, joka taisikin olla kovanlainen.

Toisenkin kerran sattui navetassa hauskaksi tarkoitettu, mutta ikävästi päättynyt tapaus.

Harjun kiukkuinen tallipässi oli siirretty navetan karsinaan. Rohdon Miina, kirkonlämmittäjä, tuli katsomaan navettaan, käveli pitkän käytävää. Nuoret vallattomat renkipojat Elku ja Uno päästivät päsinsä ulos karsinasta, salamana se hyökkäsi takaa päin ja puski Miinaa pakaroihin. Miina lensi pitkälleen käytävälle, mutta satuttikin itsensä, niin ettei päässyt kävelemään. Pojat pelästivät, hakivat käsikärret ja Miina nostettiin kärryille, pojat työnsivät hänet kotiin Kirkonmäelle. Ei Miinalle hullummin käynyt, seuraavana päivänä hän oli jo jalkeilla.

TALVISET KUKAT

Ossi Laurila

Ensimmäinen pakkasen.
Linnut kuin lehdet
maata vasten.

Talviset kukat poimitaan harvoin,
yöt aamuja kasvavat.

Talviöiden matkustajana yksinäisyys,
hymysi jähmeä viileys.

kiilas pojat näki, kuin pyörät meni viäläkin ympärs, vaikka koko kuarma oli kumos, aisat poikittain ojan päällä ja hevonen vinospitten aisain päällä. Kärryin alta ojan pohjalt kuulus vanhan peljästyneen miähen hätänen huuto: — T u l k a a u t t a m a a n ! t ä ä o n H u i n a V i l u k s e i a s t !

Se oli paha paikka. Väsymys ja sekamelska teki sen, et joku las-ketteli ohitten niinkun ei olis mittään honannu. Mut pojat autto Hui-nan ylös, ja niin päästiin taas lähtemään etteenpäi. Huinal oli oikeen komja piirtopää, tummanrautias valakka.

Tammeliini-vainaa, vanha miäs sillon jo hänkin, oli ottanu ajjaakses

Luhtalan hevost. Tammeliini oli tunnetustain leikillinen miäs, oli sit paikka juur mikä tahtos. Kun miähet marisi ja ain vaan sattaa vinitti, niin Tammeliini tuumaili:

— Kyl se orrail on parree.

Mut jonkun äijän hermot oli jo vallon piukal ja liäks inkhooliputè-lilkin ollu joku osus täsä yätises kuarmastos. Äijä kumminkin kat-tos tän leukailuks ja meinas ruveta antamaan Tammeliinii s e l - k ä ä n ! Eikä Tammeliinis ollu sen-tään mittään muuta syytä kun liika hyvä humoorintaju!

Vihron ja viimen rupes aamu kai-hentammaan, ja sillon jo Hämmeel-linnakin häämötti horisontis. Kello seittämän aivois oltiin määränpääsä

Poltinahon kentäl, ja armeijan soti-laot otti hevoset vastaan. Net pantiin kiine puameisiin, ja viäjät lähti vä-hin erin pistelemmään pois päin. Jol-lain kuskil oli kottoot annettu vähän simmost osviittaa, et morkkais hyvin kovin hevostas, jos vaikka takasiin palauttaisivat. Mut pojat ei ollu här-jänkän halluu lähteet uurestas mai-ta myören uusimaan yätisii koke-muksiitas, muuta kun vakutti solt-tupojil vaan:

— Täst ei hevonen paremmaks tul!

Ja sinne jäi sekin heppa, sinne So-meron Hurrat, Huimat, Piikut, Po-kut, Leenat ja Läsit. — Mut viäl ei tilanne ollu ohi. Kun hevoset hua-mas, et heitin turvas, tutut kuskis

KUN SOMERON HEVOSET TALVISOTTAAN LÄHTI

Kaarina Pollari

Kuis ollenkaan vojeis uskoot, et tänä syksyn on kulunu jo peräten neljäkymment vuotta YH:n ja talvisoran päivästä! Sihen asti oli Hämeen Härkätien Hämeellinnän pualimaist välillä viarastettu — mentiin aiv vaan Turkuun — mut nyt rupes sekin pää käymään hyvin tutuks somerolaisil. Linja-autot kuskas reserviläisii erestakasiin, ylikuarmaa oli et seinät pullisteli. Kuka piteli mistäkin tankost kii, toiset kiipes auton katol, toiset tavarakoukkuihin — pääasja, et vaan fölliä teki. Eikä sakko tullu; aika oli simmoten, et tasavallan murheet oli vallan toisenlaisii.

Paitti miähii tarvittiin kiiruustas hevosii. Jo pari vuotta aikasemmin oli Someronkin hevoset pantu liiketkannalpannoo varten rekisteriin. Joka hevosest tehtiin oma kortti ja siihen tarkat tuntomerkit, simmotii kun väri, korkeus, ikä, ja et olik orhi, tamma takka valakka. Katottiin, et onks sukkajalkaa, tähtee takka piirto ja misä kohtaa, jos oli. Leheres kuulutettiin, et kaikki 3—15-vuotiaat hevoset oli tuatava näytteil määrätül päiväl, ja kotjakkin meni lautakunta tarkastamaan, jos oli usjempi hevonen. Armeijan pualest tuli yks luutn. Sihvonen sitä vasten pitäjään, ja Aaro Eskola ja Anselmi Talonen oli paikkakunnan pualest. Someron viljapitäjäs oli näit kotimaisii kauramoottorei sillon kaikiistas peräten 4250 kpl, ja niist sotakelposiks havattiin 1821 hevost. Loput oli varsoi, liika vanhoi takka muuten sotilastarkotuksiin kelpaamattomii; potkurei, pattipolvii, puhkurei, luannevikasii, orhei takka tiinei tammoi.

Syksyl -39 rupes näyttämään selt, et pian taitaa itärajäl paukkuut. Hevoskortistot kaivettiin framil. Siin lokakuun pualvälän paikkeil oli armeijan hevosotto Kultelan Lukumiähel, ja sinne oli kaikkein tuatava hevoset, kellä oli määräys tullu. Mut paljas hevonen ei riittäny, sen

lisäks tartti varata fölliin monenlaist, mitä käskykirjas lujeteltiin: Hyvät jousitetut kärryyt. Hätätilas sentään kunnolliset jousittamattomakkin kelpas. Kummipyärii ei viäl juur ollu, eikä niist ols armeijäl hualittukkan.

Hyvät riimut, ränkeet ja muut hevosvehkeet, ei mittään puarinuaral pomeloitui.

Hyvä kenkitys, rautakanki.

Lapjo ja juattoämpäri, loimi ja loimivyä.

Kärryyt täyteen heinii ja hehton (takka vähän vähemmän) pussi kauroi. Eväst saattomiähel.

Talliin sai jäää 1 hevonen kymment peltotehtaari kohren ja 2 hevost 25 peltotehtaariil. Kantakirjahavoset sai jäää siviiliin, jos omistaja itte oli sitä miältä.

Hevosottolautakunta tartti tilapäisen sihteerin, ja mää, viratoin seminaristi, pääsin sen toimen haltjaks. Lokakuinen pimjansumppu rupes valkeemaan, kun hommat alotettiin. Hevosii ja hevosentuajii rupes olemaan piha ja tiänvarsi täyteen niinkun markkinoil, tivolit ja helppeheikit vaan puuttus. Pian oli navetantakanen närikkökin täyteen miähii ja hevosii; yritettiin opetella jonkunlaisii suajautumisen alkei, niin hullunaikaiselt pelleilylt kun se tuntuskin. Hevosottolautakunta, tahtoo sannoot Aaro Eskola ja isä Anselmi, arvioitti ulkon hevostein kunnon ja hinnan, ja mää kriivasin salin puala lanketei puhtaaks. Hinnat vaihteli muistaakse 5000:n ja 12000:n välil senaikast rahhaa. Hevosvehkeist oli tehtävä oma arvio. Ja siin jo rupes olemaan priiman seas sekuntaakin. Joku isokin talo ei ollu saanu kokkoon kun jonkullaisen pualmääräntynneen riimun ja jauhontaattaraisen köyrenpätjän. Parast sorttii koko sakis oli Härkjoen hevoset ja muut varusteet, ne oli kertakaikkiiistas ylivoimaset muihin nähren, mikä mun kummein Marin ja Mikon kunjaks täsä tulkoon mai-

nittuun. Ja kyl melkeen kaikki oli saattos mukkaan parempaa sentään fölliin pistäny.

Määräys oli simmoten, et ain, kun 10—15 hevost tuli täyteen, lähti tää satsi kohti Hämeellinnaa, ja joku sakist määrättiin etumiäheks. Sitä ennen pantiin viäl joka hevosen harjaan narul sirottu pahvilappu, mistä ilmeni henkilötiarot. (Hämeellinnas sotilaat sit kerusti saksil numerot hevostein lautasel.) Jonot koottiin Lukumiähen kohral maantiälä. Kyl kai niit pikkusakkei päivän mittaan joku lähtikin, mut se iso letka pääsi lähtemään vasta ehtopuala siin viiren aivois.

Oli jo syksynen hämäärä, kun tää viiminen kolonna teki lähtöö. Oli kolkko ilma, ja vettä sattaa suhutti. Sillon tällön joku taskulamppu häiläytti takka vanhan miähen välttämätöin holkkitupakki, mut muutoin oli valloi kiälletty vilkuttelemast. Oli asettelemist, sorinaa, porinaa, kova-pyöräkärriin kolinaa. Sinne häipys Portaen suuntaan Someron sotahevoset miähinäs. Pimeys niäli kaikki, eikä aikaakaan, kun Hämeen Härkätiälä vallitti täys hiljasus. Mut kolonnan kuskeil ja hevosil oli nyt eres torestas hankala yä. — Hevoset oli kyl priimatavaraa, mut ohjasmiehät oli suurelt osaltas simmost vilshattuporukkaa, meinaten ylitakka alaikasii. Asekuntoiset oli jo reservis, meijän Ristokin oli viäl alta rippiskoulun. E ols sillon uskonu, et näistäkin, sillon alaikasist, kerkis viäl moni sotareisuun! Ja kokemaan soran rankemman jälkeen.

Kun Somerol jo kuarsattiin fällyin alla, teki kolonna matkaatas kohti määrämpäätä. Oli niin pimjä, ettei peukalootas erestä erottannu. Ajo-peleil ei saatu pysymään tasasii välimatkoi, kärryyt törmäili vähän sinne ja tänne, kärrynakselit takertus toisiisas.

Jo lensi jonkun kärryyt nurriin niät rompsaatti. Pentin Aarne-vainaa valasi taskulampul, ja sen valo-

POIMITAAN HARVOIN

Lumi lentää ikkunaa vasten.
Lumi ja minä — kuin me kaksi
Meidänkin välilläimme lasinen seinä.
Suuri kristallinen hiljaisuus.

Puuttomat kevät
paljailla kallioilla
keltaiset leinikit.

Juurrunko sinuun,
vaellanko vielä?
Satamistani lähtevät
autiot saaret.

Täällä yhä uudelleen.
Valkovuokot
tuijottavat syyttävästi.

Keväämpää päivää päivästä
rauhallisesti odottavat
valkovuokot lyhyen hetken.

Suljettu huone
ei ovea
kiinninaulattua ikkunaa
Sateelle jätän seinän auki

SURISI JA PURISI

Aatos Aaltonen

Sitä suurta katajaa ei enää ole.

Se on ehkä lahonnut tyveltään taikka raivattu metsänhoitosuunnitelman tieltä. Mutta se on kertonut tarinansa ja todistanut puolen vuosisadan takaiset tapahtumat oikeiksi. Paitsi tietysti niitä, jotka ovat polvihuosuisen pojanvesselin ailahtelevan mielikuvituksen tuotetta.

Mutta lentokone on Helsingin lentoaseman terminaalissa.

Paavonpoika astelee Kuoppapellon laitaa kädessään pari heinäkortta, joihin on pujotettu punaisia metsämansikoita. Ne on vietävä isoäidille tuliaisiksi kun oma viisivuotiaan vatsa on jo täynnä.

Se suuri kataja kasvaa kiviataan nojaten tuossa pellon reunalla.

Uskaltaisikohan sen latvaan kiivetä. Sieltä voisi nähdä kauas. Ihan latvaan ei sentään uskalla, mutta jos vähän matkaa. Pahas, kun neulaset pistelevät. Ja nyt repesivät housut. Mitähän isoäiti nyt sanoo. Ei täältä kovin pitkälle näe ja ylemmäksi ei tohdi mennä. Tuolta Kuumalta kalliolta näkee kauemmaksi ylitse järven seljän.

Yht'äkkiä kuuluu taivaalta kovaa jylinää. Mikä siellä nyt? Samassa juoksee metsäpolkua Iita, mökin vaimo, kovaa vauhtia ja huutaa kuin henkensä hädässä: «Paholainen, paholainen, pelsepuupi ja maailmanloppu. Pakoon, pakoon!» Katajan oksakin värähtää jännityksestä ja pienen Paavonpojan sydäntä kouristaa.

Lentokone!

Se siellä lentää. Suuri lintu kaksi siipeä kummallakin puolen. Ja ääni on korvia huumaaava. Lentokone sen täytyy olla. Siitä on isä ja Ransi ja isoisä keskustelleet ja kun Paavonpoika aina korvat höröllään kuuntelee, hän tietää paljon kaikkia sellaisia asioita, joista isot ihmiset juttelevat.

Joku Limperikin on kuulemma lentänyt yksinään Atlantin ylitse ja nyt joku Väinö Bremer lennättää ihmisiä Painionjärvellä. Se maksaa sata markkaa kymmeneltä minuutilta. Kaikkia sellaisia Paavonpoika on kuullut. Sata markkaa on paljon rahaa. Paavonpoika koettaa taskuaan. Siellä on yksi markan kolik-

JOULUSUOLAA LUONNOSSA

Hannu Ilvesniemi

itten viime joulun on täällä ihan Someron naapurissa Koijärvellä, samoin kuin vähän kauempana Pohjanmaalla, tai vielä etäämpänä Norjan Lapissa, Altassa, tapahtunut meidän 70-luvullemme kovin outoja tapahtumia. On käytetty ketjua ja kahletta, ruopattu ja padottu; on myös puhuttu luonnosta ja ympäristöstä.

Hyvin usein, ehkä liiankin usein, kun on ollut puhe ympäristöstä ja ympäristösuojelusta on samalla puhuttu Koijärvestä ja Altasta. Kuinka moni meistä jaksaa vielä muistaa, että nämä tempaukset ovat vain väriläiskä, eivät koko ympäristösuojelun tehtäväkenttä. Ei somerolainen tule paljon onnellisemmaksi tukkimalla Jaatilanjoen tai köyttämällä itsensä traktorin aurala.

Maailmanlaajuisista ympäristöongelmista koettelee jokaista somerolaista tänäkin talvena öljyn ehtymisestä liikkeelle lähtenyt energiakriisi, polttoaineen hinnan kohoaminen. Someron kaltaiset pienehköt maalaiskunnat ovat tulevaisuudessa onnellisessa asemassa energiansaannissa. Enää ei ole epäilystäkään siitä, etteikö puu tule olemaan jo lähi-tulevaisuudessa tärkeä lämmönlähde muuallakin kuin joulusaunan lämmityksessä. Kuinka helppoa onkaan maatalon isännän metsää harventaessaan kerätä muuten käyttämättä jäävät riut mukaansa ja käyttää ne polttoaineena, tai jos nämä tähteet eivät riitä, kasvattaa sopivaa pajua tai leppää jollain veden vaivaamalla peltokaistaleella. Tilanne ei ole ollenkaan näin valoisa kahdeksannessa kerroksessa asustavalle kaupunkilaiselle, jonka ainoa kosketus luontoon on pakokaasujen tappama mänty pihamaalla.

Mutta öljyn hinnan kohoamista seuraava lannoitteiden hinnan nousu tuntuu ensimmäisenä maaseudulla. Jo tulevien pyhien jälkeen on syytä pysähtyä miettimään miten pelto saa tarvitsemansa typen ja muut ravinteet viidenkin vuoden kuluksi, kun typpikilon hinta on vielä kohonnut kaksinkertaiseksi.

Suurenevan öljylaskun mukanaan tuomien rahahuolien ja muun stressin kanssa kamppaileva kiireinen tai vähemmän kiireinen somerolainen kaipaa virkistystä ja rauhaa. Yhdelläkään silmälle iloa tuovalla puistolla kun meitä ei ole muistettu, on hyvin tärkeää, että keskustan liepeillä säilytetään joitakin suhteellisen luonnontilaisia alueita virkistystä kaipaaville kuntalaisille. Eivätkä aivan vähäpätöisiä ole ne marjat ja sienet, joita kaikkien on mahdollisuus näiltä alueilta kerätä. Ehkä joku metsässä kulkija vielä nykyäänkin tuntee peipposen lurituksen tai erottaa tiaisparven koivun oksilla kieppumassa. Tällaisten tapahtumien seurailu voi olla melkein yhtä rentouttavaa kuin Charlien enkelien katselu televisiosta. Mutta niin marjat kuin linnutkin häviävät pitkäksi aikaa, kun metsät parturoidaan. Aivan kaikkia metsiä ei ole pakko hakata aukoksi. Puhutaan metsien moninaiskäytöstä, mikä tarkoittaa, että jo ennen hakkuuta otetaan huomioon metsien muitakin käyttöarvoja kuin puuntuotanto.

Soraa ja hiekkaa ihminen tarvitsee monenmoiseen rakentamiseen, tehdään teitä ja taloja, siltoja ja patoja. Mutta moniko muistaa hiekkakuorman tiellä nähdessään, että nuokin kivet ja hiekanjyvät kerääntyivät siihen nykyisen sorakuopan kohdalle yli 10 000 vuotta sitten ja etteivät ne tule takaisin enää koskaan. On selvää, että ihminen tarvitsee soraa moniin tärkeisiin tarkoi-

tuksiin. Mutta on toisaalta aivan yhtä selvää, että soraharjut ovat ainutkertaisia ja niihin olisi siksi suhtauduttava kunnioittavasti. Harjuilla on ihmiselle muutakin taloudellista merkitystä kuin niiden sisältämät hiekkakuutiot. Vedenhankintaa varten nämä hiekkavallit ovat ainoalaatuisia pohjaveden tislamoita. Tällaisena ei enää hyljätty, siistimätön soramonttu toimi. Päin vastoin saattaa juomavesi pilaantua monttuun ajettujen myrkköjen joutuessa veteen. Ja kyllä ne siistimättömät kuopat ovat rumia katsellakin. Ei Somerollakaan tarvitse kuin kulkea Kirkkojärven Härkälän puoleista rantaa ja katsella yli järven, niin voi itse päätellä soramontun sopeutumisen maastoon. Havuharjun kuoppia ei tiellä liikkuja vielä erota, mutta jos soran kulutus jatkuu, ei maise ma Somerolle Helsingistä päin tulevalle muodostu kovin kauniiksi. Mutta tällaisetkaan ongelmat eivät ole sellaisia, etteikö niitä voisi ratkaista. Yksinkertaisesti jotkut alueet varataan soran tarpeen tyydyttämiseen ja käytön jälkeen nämä alueet siistitään ja metsitetään vaikkapa työttömyysvaroin. Vielä ehjät alueet taas jätetään rauhaan vesivastoin. On tervettä, että ihmiset huomaavat, että on tervettä, että ihmiset huomaavat, että on tervettä, että ihmiset huomaavat, että on tervettä.

Joululahjaksi kanssaihmisilleen ympäristösuojelija haluaisi antaa entistä viihtyisämmän ja toimivamman elinympäristön, jossa meidän on turvallista elää. Jotkut ympäristösuojelun nimissä esille tuodut ajatukset saattavat aluksi kuulostaa kohtuuttomilta, mutta jos vaivaudumme paneutumaan asiaan hiukan tarkemmin, huomaamme, että kaikkien esitettyjen vaatimusten taustalla on pyrkimys parempaan elämisen laatuun meitä ympäröivän luonnon asettamat rajoitukset huomioon ottaen.

Nopsajalka

Poro — kruunupää — nopsajalka.
Rakkaudella vaalit vasaasi.
Sarvin puolustat suojatonta,
laumahengen uhatessa omaasi.
Poro, ylväs eläin,
kahleettomana kuljet
tunturilta tunturille.

Pilvet

Avaruuden tuulissa temmeltävät,
väsyneet vaeltajat,
laskeutuvat illan tullen
tunturin huipulle levähtämään.
Virkistyneinä, aamun tullen,
jatkatavat loputonta
vaellustaan.

Hiljaisuus

Ei räminää — ei hälyjä,
vain tunturien syvä rauha.
Tunturikurmitsan
mollisointuinen melodia
katkaisee joskus
syvän hiljaisuuden.

Lapinvuokko

Elämänuskon ihme!
Kallioon pureutuneena se kestää
talven paineen ja pakkasen,
avaten keväällä
kirkkaat silmänsä
aurinkoon.

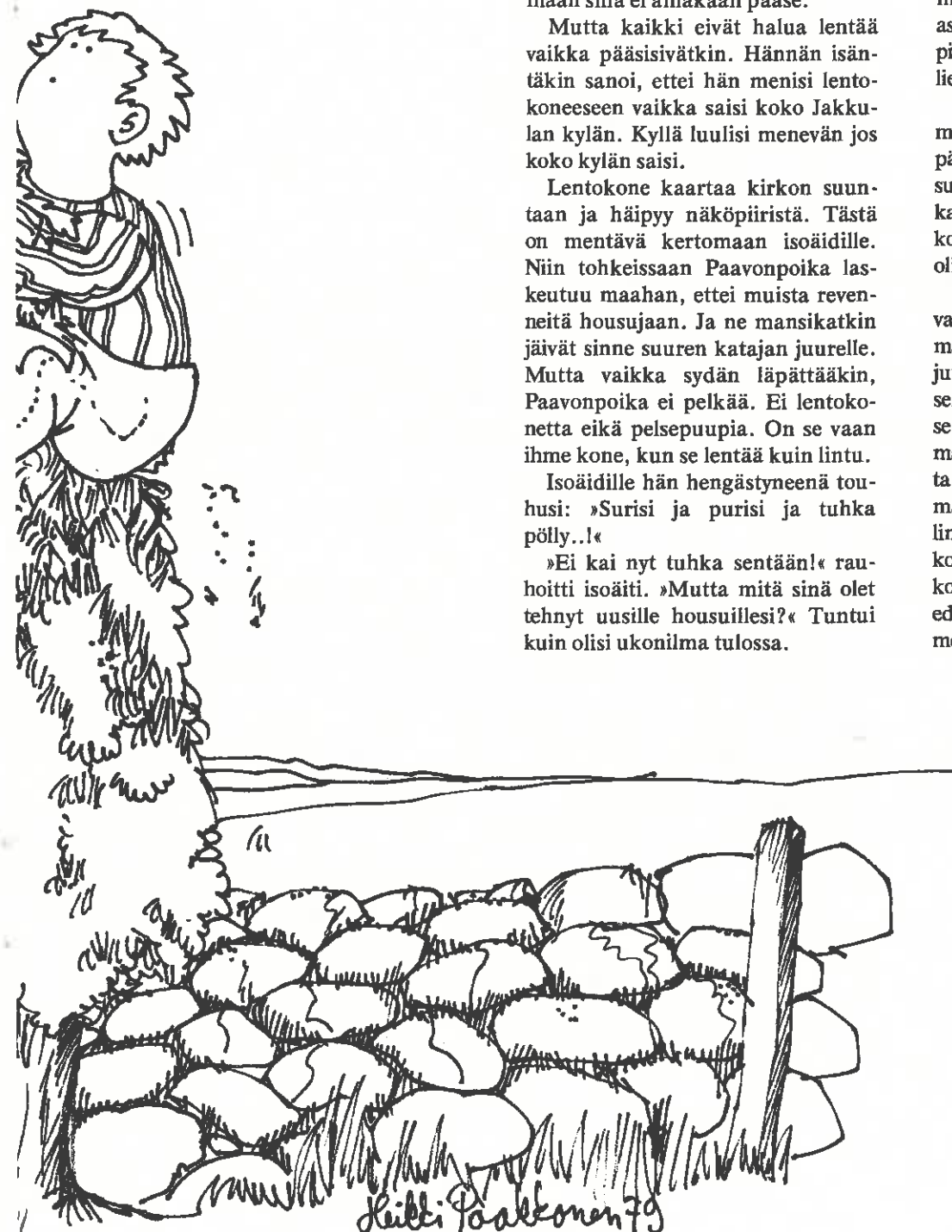
Näkymä

Napapiiri. Aavemaisina
piirtyvät tunturien huiput
vasten taivasta,
kuin uhrikukkulat
elämän ja kuoleman
viimeisellä rajalla.

Saana

Klipeän kerollesi.
Nyt sen tunnen: Olen tomua ja tuhkaa.
Järkkymätön jätti — — Suomen
ylväin tunturi.
Kuvitelmat luhistuvat ihmisen
voimasta.
Sinä tahdot — ja niin tapahtuu.
Kuitenkin kätket graniittisi
suojaan
pelokkaan linnun pesän —
ja rinteiltäsi ylenevät hennot kukat
kohti aurinkoa.

JA TUHKA PÖLLY

ko, jonka hän sai paronilta tekemis-
tään palveluksista. Hän on mietti-
nyt, mitä sillä tekisi. Panisiko pank-
kiin vai ostaisiko lakritsia. Lentä-
mään sillä ei ainakaan pääse.

Mutta kaikki eivät halua lentää
vaikka pääsisivätkin. Hännän isän-
täkin sanoi, ettei hän menisi lento-
koneeseen vaikka saisi koko Jaku-
lan kylän. Kyllä luulisi menevän jos
koko kylän saisi.

Lentokone kaartaa kirkon suun-
taan ja häipyä näköpiiristä. Tästä
on mentävä kertomaan isoäidille.
Niin tohkeissaan Paavonpoika las-
keutuu maahan, ettei muista reven-
neitä housujaan. Ja ne mansikatkin
jäivät sinne suuren katajan juurelle.
Mutta vaikka sydän läpättääkin,
Paavonpoika ei pelkää. Ei lentoko-
netta eikä pelsepuupia. On se vaan
ihme kone, kun se lentää kuin lintu.

Isoäidille hän hengästyneenä tou-
husi: »Surisi ja purisi ja tuhka
pöly...!»

»Ei kai nyt tuhka sentään!» rau-
hoitti isoäiti. »Mutta mitä sinä olet
tehnyt uusille housuillesi?» Tuntui
kuin olisi ukonilma tulossa.

Mitä tämän jälkeen seurasi, sitä
ei tarvitse muistella, sillä ihmisen
muisti on siten rakennettu, että se
siirtää taustalle ikävät kokemukset
mutta säilyttää iloiset ja jännittävät
asiat kuten lentokoneen ja pelsepuu-
pin, mikä tämä jälkimmäinen sitten
lieneekään.

Markalla ei päässyt lentämään,
mutta kun antaa ajatuksin lentää,
pääsee mukaan ihan ilmaiseksi. Sen
suuren katajan juurella Paavonpoi-
ka teki monta lentomatkaa ja lento-
koneen taivaalle piirtämät kuvat
olivat arvaamattomat.

Sen suuren katajan paikalla kas-
vaa vieläkin paljon punaisia metsä-
mansikoita ja uusia katajia, joiden
juurella joku Paavonpoika voi kat-
sella vaikkapa lentokonetta, vaikkei
se nykyaikana hänen mielikuvitus-
maailmaansa järkyttäisikään. Mut-
ta mikä olisi sellainen ihme, jolle tä-
män päivän Paavonpoika voisi pilvi-
lennansa rakentaa? Avaruusmatkat-
ko, atomiydin vai pelsepuupi? Vai-
ko luonto itse, jonka ihmeet ovat
edelleen samat kuin tämän tarinan-
me tapahtuma-aikoina.

SOMEROLAISELLA SISULLA JA SEIPÄÄLLÄ

Pentti Nikula

□ Kun tyttäreni Satu laulaa pianolla säestäen »Oon kotona taas« kohtaa »taas seudulla oon, missä hirvet ja kauriitkin käy«, kulkeutuu ajatukseni herkästi synnyinseudolleni Ihamäen kylämaisemiin. Somerolle. Se on paikka, jossa maaseudun rauha ja sen tarjoamat terveet harrastukset antoivat virikkeen ja loivat pohjan tulevalle harrastukselleni, urheilulle.

Varhaisimmat muistoni löytyvät 40-luvun puolivälin tienoilta. Oli jotakin päästä esimerkiksi silloin hevoskyydissä äidin ja isän seurassa kirkkoon ja syödä siellä välillä omia eväitä. Muistoista ei ole myöskään häipynyt pääsimme lukemattomat puskemisharjoitukset takamuksiini tai äidin huolet saada Tartzania leikkivä pojanvesseli alas puusta. Liekö viimeksimainittu ollut jonkinlainen enne tulevalle seiväshyppyharrastukselleni.

Ihamäen poikien 50-luvun alussa syttynyt voimakas urheiluharrastus veti minutkin pauloihinsa. Koska veljeni sekä urheilua harrastavat naapurin pojat olivat minua 5-10 vuotta vanhempia, ei mukaan pääsy isoisten joukkoon ollutkaan yksinkertaista. Olin nimittäin jäädä aina isompien jalkoihin ja näin vaikeutin heidän harrastustaan. Tämä ei kuitenkaan lannistanut pojanvesseliä, vaan se oli melkoinen virikkeen antaja urheiluharrastuksen aloittamiseen. Se kasvatti pienen pojan luonnetta. Se kasvatti myös halun näyttää isoille, että kyllä se pienikin pärjää.

Seiväshyppy oli sitten se laji, jossa katsoin voivani parhaiten isot voittaa. Alkoi sinnikäs pikkupojan harjoitus äidin pyykkiseipäällä tuloksella, että eräänä päivänä kilpailin jo tasavertaisesti muiden kanssa kylän seiväsherruudesta. Silloinen hyppy paikka ja välineet eivät oikein kestä nykyajan vertailuja: vauhdinottorata oli heinäpeltoa, telineinä kaksi vankkaa keppiä, rimana ongenva-

Leena, Satu, Kimmo ja Pentti Nikula. Kuva Juhani Bamberg.

Ne äidin pyykkiselpäät. Kuva Ensio Ilmonen.

pa, alastulopehmikkeenä kuusenoksia ja seipäänä äidin pyykkiseiväs.

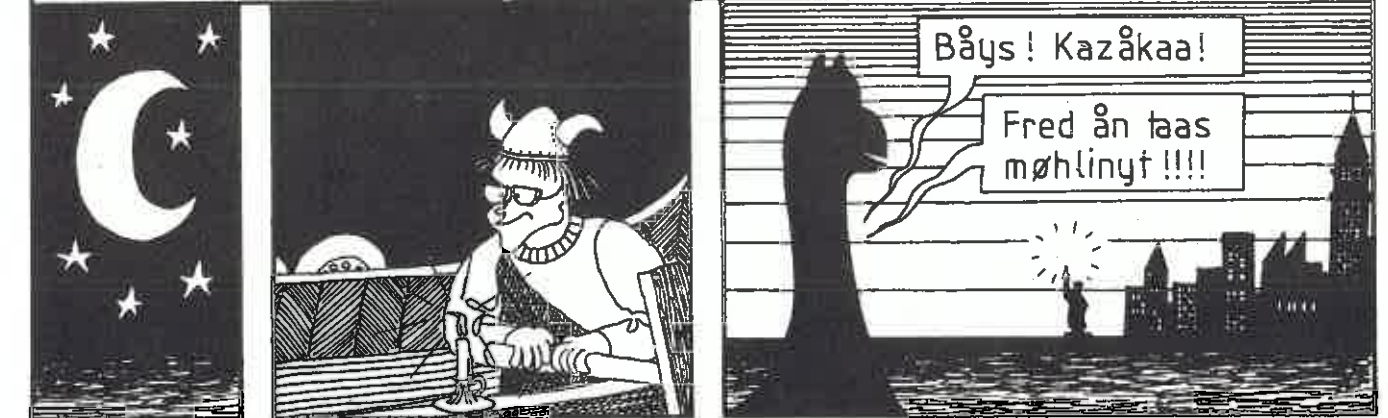
En muista tarkkaan, minkälaisia tuloksia silloin saavutettiin. Joka tapauksessa ne olivat 11-vuotiaana noin metrin huonompia kuin esimerkiksi poikani Kimmon tulos 3 m

vastaavana ikävuotena. Seiväs ei ollut noihin aikoihin ainoa urheilulajini, vaan mukaan mahtui kestävyysjuoksu, korkeushyppy ja hiihtokin. Oli tärkeää silloin, niinkuin nytkin, harrastaa nuorena monia urheilulajeja.

Sarjassamme aikaisemmin ilmestynyt: Nooakin matkassa (SNKY-lehti n:o 3-78)

Matkan jatkuessa eräänä yönä ruorissa än Exuja-Frederic, ja seuraavan aamun käittaessa härjäntä naky perin äutää valän kajastusta: Grønlantiko????

NEW YÄRK

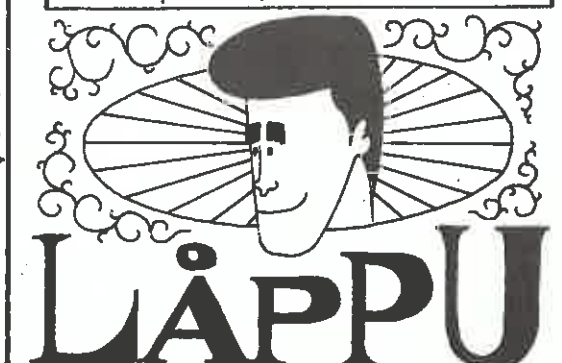
kutsuvat asukkaat kaupunkiaan. Tässä täysin tuntemattamassa maassa asukkaat ättävät merenkulkijat ystävällisesti häiviinsa ja esittelevät heille kaupunkiaan ja huvituksiaan, vaikkeivät viikingit ymmärräkään heidän (yärklaisten) kielteään.

Viimeisenä iltana ennen kätiinlähtöä Jøhn esiintyy suurissa juhlatanssiaisissa täysin suvereenisti

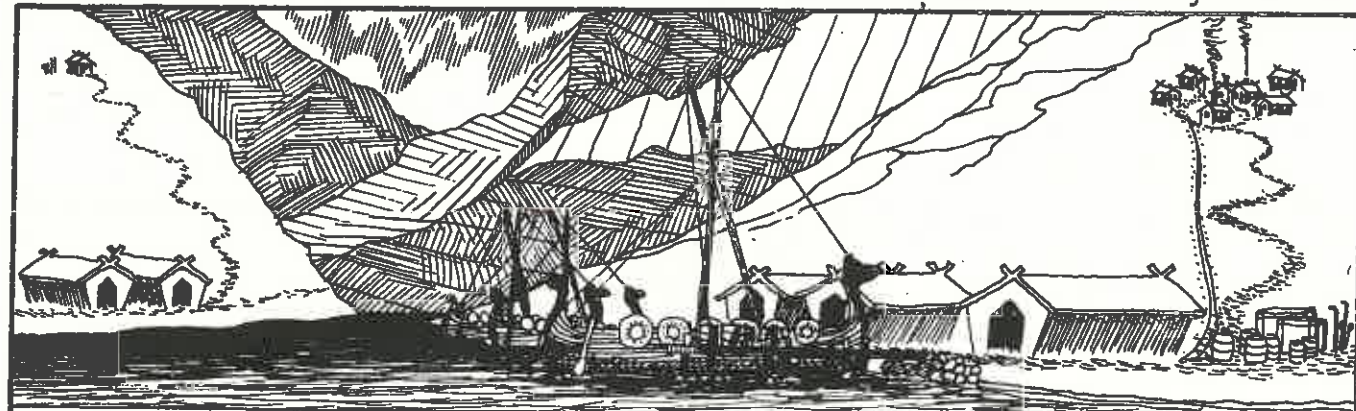
Ja kätiin lähdettäessä Jøhnia arvostetaan taas, kuten muitakin päikia, ellei enemmän!!!

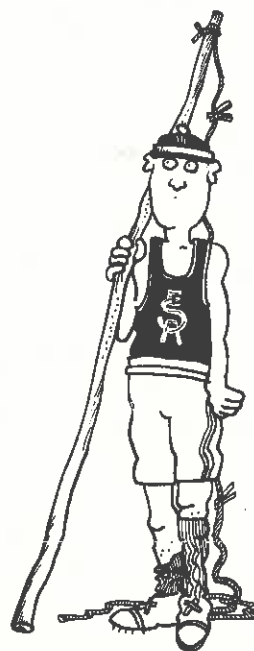
Julkaistu SNKY-lehdessä n:o 1/1979

AMERICAN LÖYTÄMINEN

Kertomus on tosipohjainen, perustuen erääseen kuuluisimmista saagoista.

Eläipä Norjanmaalla, kunnon viikinkiperheessä nuorukainen, Jøhn, joka aiheutti vanhemmilleen paljon murhetta oudolla käyttäytymisellään → → → →

□ Nuoren pojan elämä jatkui edelleen mielenkiintoisena. Koulua käytiin, vanhempia autettiin peltotöissä ja harrastuksia jatkettiin Hirsjärven tuntumassa. Urheilu alkoi näytellä entistä tärkeämpää osaa. Alkoi syntyä jo tuloksia, joilla lähdettiin kilpailemaan oikein kotipitäjän ulkopuolelle. Se oli jännää, jännää ennen kaikkea siksi, että pärjäisikö vieraan paikkakunnan pojille ja entä niille koville kaupunkilaispojille.

Viimeksimainitut kilpailijat muodustuivat ajan mittaan sitten oikein halutuksi kilpailijakohteeksi. He olivat nimittäin ylimielisellä ja maalaispoikaa hieman vähättelevällä käyttäytymisellään kuohuttaneet luontoani. Oli syntynyt samanlainen tilanne kuin pienempänä oman kylän isoja poikia kohtaan. Oli tullut

tarve näyttää, että maalaispoikakin pärjää ja pärjäsihän se. Tänä päivänä ei taida enää päästä syntymään vastaavaa tilannetta, koska maalaiskaupunkilaisasetelmat ovat lähentyneet.

Ensimmäinen muistikuvani seiväskilpailusta Someron ulkopuolella on ilmeisesti vuodelta 1954. Someron Esan silloisen keulamiehen Viljo (Ville) Kujanpään kanssa teimme kilpailumatkan muistaakseni Mellilään. Ville on joskus jälkeenpäin minulle todennut, että hyvinhän ne kilpailut menivät, kun sinä aloitit 20 cm korkeammalta kuin mihin muut jo lopettivat. En muista tarkkaan oliko se seiväshyppyni ensiesiintymisen Someron ulkopuolella näin vakuuttava — Villen mukaan se oli kuitenkin sitä.

Ihamäen kylän urheilumiehet ensimmäisessä miesten maaottelussani Tukholmassa 1961.

□ Nuorten Suomi-Itä-Saksa maaottelu 1957 avasi minulle portit Suomen rajojen ulkopuolelle. Oli nuorelle maalaispojalle elämys päästä ulkomaille ja vieläpä lentokoneessa. Taisin jännittää vierasta maata ja matkustusvälinettä huomattavasti enemmän kuin varsinaista kilpailua. Sijoitukseni oli toinen tila 4 m:n tuloksella suomalaisen Tapio Mertasen voitettua kilpailun. Kosketus ulkolaisiin kilpailijoihin oli alkanut enemmän kuin lupaavasti.

Jo seuraavana vuonna eli 1958 heltisi sitten jo ensimmäinen nuorten Suomen mestaruuskin Tampereella tuloksella 416 cm. Ilmeisesti tulos oli myös Suomen ennätys. Vuonna 1959 syntyi jo sitten Pohjoismaiden ennätys Tukholmassa 422 cm.

□ Kova kilpailuruljanssi jatkui ja aina välillä sitä tuli menestystäkin. Kaiken tämän rinnalle mahtui muitakin harrastuksia. Ei ollut mitenkään harvinaisen näky Ihamäen pello- ja metsävainioilla kun »intoihmoiset» metsämiehet veljeni Eero ja minä taivalsimme lumessa reppu selässä ja haulikko olkapäällä jopa kymmeniä kilometrejä päivässä riistaa etsien. Siinä sitä aivan huomauttaisi tulla kehityksi kilpailuissa ja harjoituksissa tarvittavaa arvokasta pohjakuntoa.

Suomalainen todellinen metsästyks- ja kalaveteraani Matti Pöysti tässä muutamia päiviä sitten Leo Avellanin pihamaalla hirvenmetsästyksen välitauolla totesi: Muistatkos kun pienenä poikana talvipakkasessa Hirsjärvestä nostit verkosta 8,2 kg:n painoisen kuhan. Tuotakoon tämäkin näin sopivasti Matin muistuttama tapahtuma esiin.

Elämäni täytyi mahtua muuta kuin harrastuksia. Tätä mieltä olivat vanhempani, jotka passittivat pojan Uudenmaan Maamieskouluun oppia hakemaan 1957.

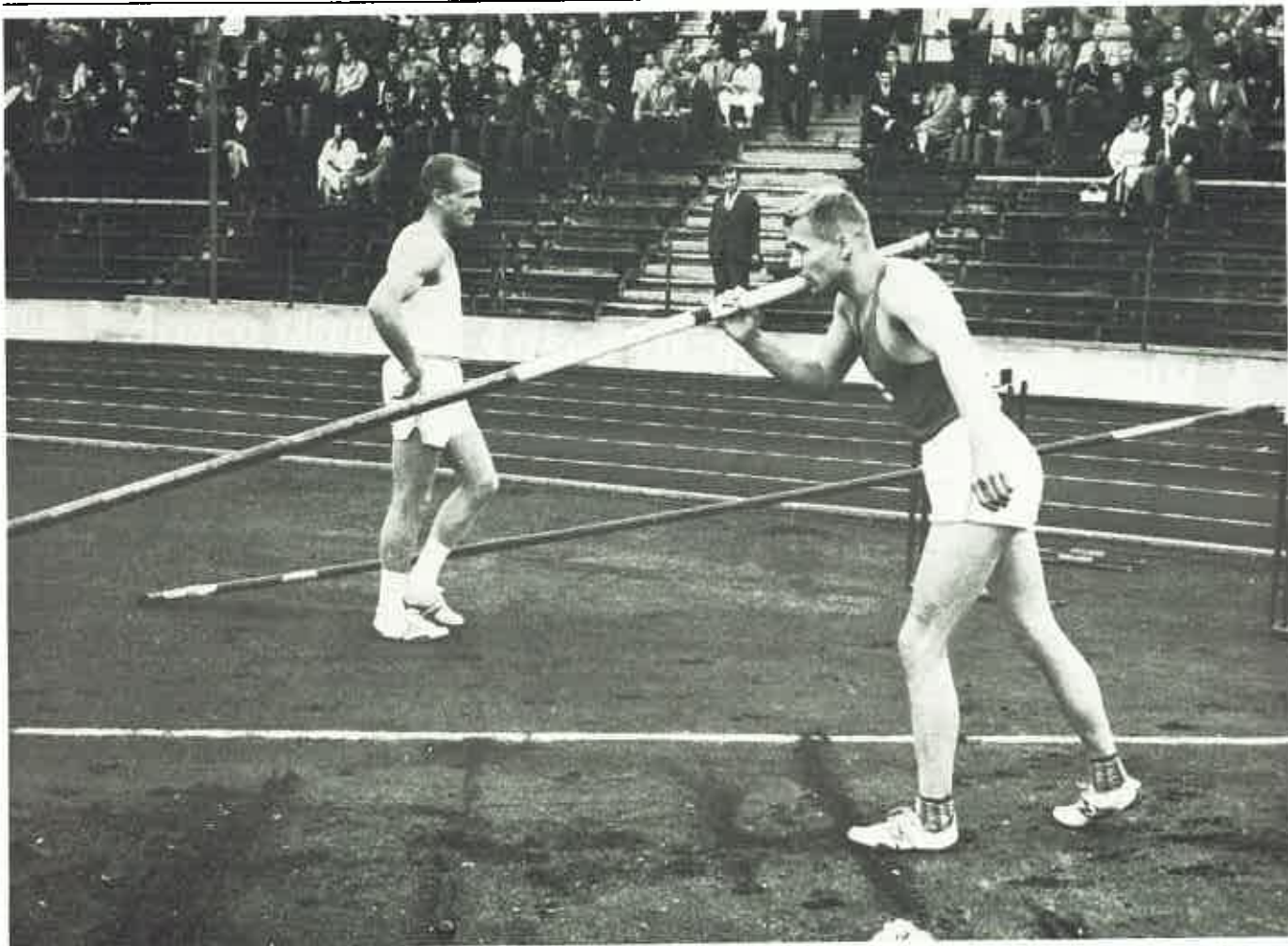

Kuva K. Tompuri

□ Aika riensi ja Rooman olympiakisat olivat lähestymässä. Armeijan leivissä olevalle somerolaispojalle oli aika vielä liian nuori 1960 olympiakisoihin. Ennen kisoja saavuttamani 440 cm:n tulos ei oikeuttanut matkalippuun. Aika oli siis nuori, kun se sitten seuraaviin 1964 Tokion kisoihin olikin jo liian vanha. Valittavasti olympialaisten aikataulut eivät sopineet omaan aikatauluuni, vaikka 1964 kisat tulikin käydyksi tarkistamassa.

Rooman olympialaisia edeltänyt vuosi olikin käännekohta valmennuksessani. Silloin nimittäin aloitin määrätietoisen, ohjelmoidun valmennuksen. Minut oli valittu tavaltaan silloisen seiväsvalttikkamme Ee-

les Landströmin epäviralliseksi Rooman kisavalmennuksen vauhdittajaksi. Tehtävänani oli osallistua kaikkiin sellaisiin valmennusleireihin, joihin Eeleskin osallistui ja saada hänet harjoittelemaan huomattavasti enemmän kuin niihin aikoihin harjoitteli. Eeles kun ei tainnut uransa loppuvaiheessa olla niitä innokkaimpia harjoittelijoita. Harjoituksista pinnaaminen ja salaa syöminen liikapainon uhallakin olivat Eeleksen heikkouksia, jotka karsiutuivat hänestä vain siksi, että hän ei sietänyt pitkään, että nuori somerolaispoika harjoituksissa kuin harjoituksissa astui mainetta niittäneen seiväsveteraanin varpaille. Eeles ryhdistäytyi ja toi Roomasta pronssimitalin.

Dave Tork ja Pentti Nikula.

Kuva Expressen

□ Rooman kisojen jälkeinen vuosi 1961 avasi minulle tien sitten lopullisesti aikuisten joukkoon. Tuli ensimmäinen miesten maaotteluedustus Suomi-Ruotsi otteluun. Tukholmaan, johon matkustin seiväskolmikon nuorimpana, kokeneen Eeles Landströmin ja sinä vuonna Suo-

men ennätystä hätyyttelleen Risto Ankion seurassa.

Vaikka kilpailu käytiin ulkomaila, tuntui kuitenkin koko ajan kuin olisin kilpaillut kotoisella maaperällä. Tämän kotoisen tunteen sai aikaan suuren somerolaisjoukon, myös oman kylän väen, mukanaolo

kilpailupaikalla. Siellä oli mukana myös monia niitä alussa mainitsemiä ihamäkiläisten isoisten urheiluporukkaa, porukkaa joka oli antanut alkuvirikkeen urheiluharrastukselleni.

Kilpailupuitteet Suomi-Ruotsi maaottelussa olivat kohdallani par-

sältä käsin alkanut moraalinen rappeutuminen kukisti silloisen maailman mahtavimman johtajan.

New Yorkin joulun puitteet olivat suuret. Olen kiitollinen siitäkin joulusta.

Vuonna 1970 heinäkuussa siirryimme sitten pitkäksi aikaa Kanadaan siellä asuvien suomalaisten erääksi pappisperheeksi. Pääsin Copper Cliffin Pyhän Timoteuksen seurakunnan pastoriksi. Nimestäkin päätellen seutu on kaivosaluetta. Copper Cliff tarkoittaa kuparikalliota. Paikkakunnalla on kaksi suurta kaivosyhtiötä. INCO ja Falconbridge. Edellisessä on ollut joskus parikymmentä tuhatta kaivosmiestä. Niistä tuhansittain suomalaisia. Ensimmäiset suomalaiset tulivat Copper Cliffiin jo juhannuksena 1885. Oma seurakunta perustettiin syyskuussa 1897. 1970 jäseniä seurakunnassa oli noin 750. Olimme Copper Cliffissa yli seitsemän vuotta.

Ensimmäisenä jouluna saimme aatoksi kutsun mennä jouluaterialle Alajärveltä kotoisin olevan Eemil Sorvarin kotiin. Copper Cliff on Euroopan leveysasteita ajatellen noin Pariisin korkeudella. Tästä syystä päivä on melko pitkä jouluaatonakin. Oli aurinkoinen, kirkas päivä. Ensiksi tietenkin kävimme saunassa, sillä pappilassa ei, erittäin suuri kumma kyllä, ollut silloin vielä omaa saunaa. Sain sen sitten verrattain pian vetoamalla siihen, että katolisilla isilläkin oli oma saunansa. Jussi Hautamäki sen sitten pääasiasa rakensikin. Tietenkin saamatta penniäkään palkkaa vaivannäöstään.

Saunan jälkeen nautimme emännän, Lempi Sorvarin, jouluaterian. Tämä joulumme oli puitteiltaan aivan kotoinen ja suomalainen. Vain suomea tarvitsi puhuakin. Ei olisi luullut olevansa tuhansien kilometrien päässä Suomesta, missä jouluaatto oli jo mennyt meidän vasta aloittaessamme sen viettoa. Aikaero Kanadan ja Suomen välillä on talvella seitsemän tuntia.

Jouluaamuna alkoi suomalainen varhaisjumalanpalvelus jo kello seitsemältä. Se vietettiin ja vietetään edelleenkin aivan samoin kuin Suomessa. Kirkko aivan täynnä väkeä.

Copper Cliffin seurakunta on nyt jo vähän enemmän englannin kuin suomenkielinen. Siksi joka pyhä pidetään jumalanpalvelus molemmilla

kielillä. Englanninkielisten tärkein jumalanpalvelus joulun aikaan pidetään jo jouluaattona kello 10.00. Sen nimenä on Candle Light Service eli kynttilänvalon jumalanpalvelus. Muistan nämä tilaisuudet suurella lämmöllä ja rakkaudella. Niissä laulettiin paljon, 7 — 8 joululaulua ja virttä. Välillä luettiin kaikki joulun tekstit alkaen vanhan Testamentin profetioista evankeliumien jouluevankeliumeihin. Ohjelmaan sisältyi myös lyhyt puhe. Juhlan huippu tapahtui pimeässä kirkossa. Alttariilla palavista kynttilöistä otettiin tuli ja annettiin jokaisen penkin käytävän puoleisessa päässä seisoville. Sitten valo kulki toiselta toiselle kunnes sadat kynttilät tekivät kirkon jälleen valoisaksi. tämän menettelyn ver-

tauskuvallisuus on selvä. Kristusvalo alkaa loistaa pimeässä maailmassa. Joku näkee, saa tämän valon. Hänen kauttansa se etenee valaisten ja lämmittäen. Kerran tulee aikaa, jolloin tämä «totinen valkeus» valaisee jokaisen ihmisen ja koko maanpiirin.

Olen ajatellut tänä armon vuonna 1979 järjestää jotakin samanlaista juhlaa myös Somerniemen seurakunnassa. Kenties jouluaatto olisi täälläkin sopivin hetki.

Voimme viettää joulumme eri paikoissa ja erilaisissa olosuhteissa, mutta ydin ja tärkein on sittenkin aina sama. Se on: «Teille on tänä päivänä syntynyt Vapahtaja, joka on Kristus, Herra.»

ERILAISIA JOULUJA

Yrjö Raivio

Onhan niitä ollut monenlaisia jouluja jo pitkäksi käyneen elämäni aikana. Ensimmäiseksi palautuvat mieleeni lapsuuden joulut ja niihin kuuluneet kirkkomatkat. Jumalanpalvelusten puheista en muista mitään. Muistan vai huikaisevan kirkkaat kynttiläkruunut ja sen, että kirkossa oli hyvä olla. Taivaallinen valo tuntuu vieläkin kajastavan noista ajoista.

Oli myös jouluja rintamalla sota-aikana. Pappi ei voinut ajatellakaan lomalle pääsyä pyhien aikana. Näin en sotavuosien jouluista yhtään saanut viettää kotona ja perheen parissa, minkä olin perustanut syyskuussa 1942. Nämä sotavuosien joulut palautuvat mieleeni verraten ankeina, mutta joskus saimme silloinkin kokea ja tuntea joulurauhan ja joulumielen täyttävän sydämen sodasta huolimatta.

Voidakseen kokea todella kam-mottavan joulun on se vietettävä vankilassa. Minun oli se tehtävä muutamana vuonna toimiessani Riihimäen keskusvankilan pastorina. Jouluaattonakin oli jokin tilaisuus vankilan kirkossa ja sitten tietysti jouluaamun varhaisjumalanpalvelus. Siihen osallistui myös henkilökunta perheineen. Vankien muona oli jouluna vähän parempi kuin muulloin. Mutta jouluaattona kaikki vankilan osastot valtasi kolkko tunnelma, minkä voi aivan konkreettisesti tuntea kierrellessäni osastolta toiselle toivottamassa joulurauhaa ja joulumieltä. Se oli kenties raskain ja uuvuttavin työpäivä vuodessa. Vankien koti-ikävä ja omaisten kaipuu vallitsi kaikkea. En voi pukea sanoiksi sitä, mitä käytävien ja sellien ilmassa oli noina muutamina illan tunteina. Moni itki itsensä ja elämänsä laadun takia. Joku saattoi kirotta kaikkea.

Haluan kuitenkin kertoa jotakin kahdesta joulusta, mitkä olen viettänyt suuressa lännessä, Yhdysvalloissa ja Kanadassa. Edellisen joulun

sain olla New Yorkin kaupungissa 1968. Olin ollut Chicagossa loka-kuusta 1968 ns. ASLA-stipendiaat-tina. Opiskelin maailman parhaimpiin ja korkeatasoisimpiin kuuluvassa Chicagon Yliopistossa uskonnonpsykologiaa. Oleskeluni siellä loppui kesäkuussa 1969. Apuraha ei ollut niin suuri, että olisin voinut ottaa vaimoni mukaan muusta perheestä puhumattakaan. Perhe jäi siis Ylöjärven pappilaan matkani ajaksi. Sain kuitenkin kerätyksi niin paljon rahaa, että vaimoni voi lentää kaksi kertaa minua tapaamaan Yhdysvaltoihin. Molemmilla kerroilla tapasimme New Yorkissa.

New York on valtava ja aloin pitää siitä kovasti. Asuimme 42. kadun varrella olevassa hotellissa Times Squarella. Kaipa edelleenkin tuota paikkaa. Lännessä itään kulkevat kadut on vain numeroitu. Nimiä ei ole riittänyt. Etelästä pohjoiseen kulkevat kymmenien kilometrien pituiset avenuet, joita reunustavat satakerroksiset talot. Koko alue on nimeltään Manhattan. Kun pimeän aikana nousee Kennedyn lentokentältä tai La Guardiaalta, tai laskee niille, koko kymmenen miljoonan asukkaan kaupunki sädehtii kuin jalokivi. Valomeri ulottuu silmänkantamattomiin.

Times Squarella ei elämän syke koskaan lakkaa. Ei ole yhtään hetkeä vuorokaudessa, etteikö liikenteen pauhu olisi kuultavissa. Valot eivät koskaan sammuu. Ihmisiä tulee ja menee. Kunkaan ei välitä toisesta mitään. Yksinäinen tuntee olonsa äärimmäisen yksinäiseksi. Mitä enemmän ihmisiä on ympärillä, sen yksinäisempi on.

New Yorkissa on kyllä suomalaisenkin seurakunta ja kirkko. Ne sijaitsevat kuitenkin Brooklynissä eikä Manhattanilla. Emme tulleet vaimoni kanssa ottaneeksi mitään yhteyttä tähän kirkkoon. Sen sijaan kävimme parissa roomalaiskatolisessa kirkossa joulunaikaan. Toi-

seen menimme vain lämmittelemään. Oli pureva pakkanen ja kova viima. Istuimme hetken kirkon lämmössä ja rauhassa. Muitakin tuli ja meni. Ihmiset tekivät ristinmerkin, siunasivat itsensä, polvistuivat rukoukseen ja poistuivat sitten omille teilleen. Varmaan he saivat jotakin, mitä tarvitsivat. Kenties vähän joulurauhaa, kenties vähän hyvää tautoa ja rakkautta. Kenties myös kaipaamaansa armoa ja anteeksiantamista. Kuka tietää? Ei kai tarvitsekaan tietää. Muistan vieläkin tuon pienen kirkon himmeän lämmön ja turvallisuuden.

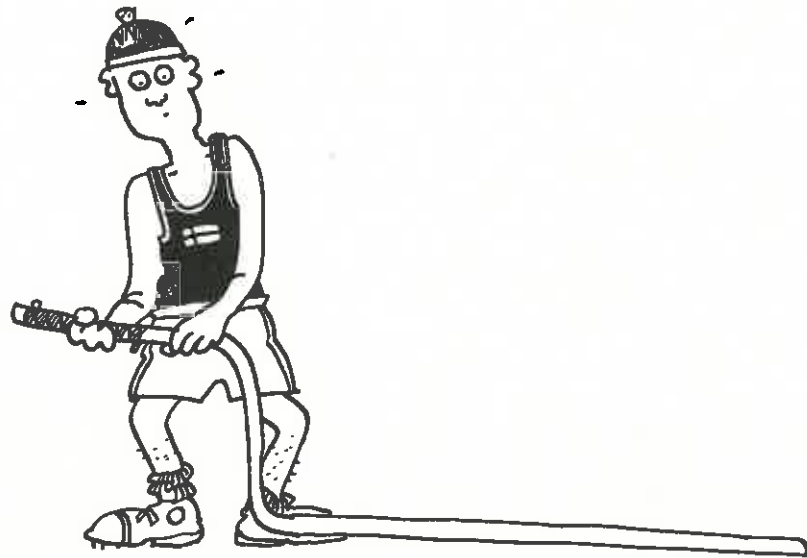
Tapaninpäivänä menimme suureen Pyhän Patrikin katedraaliin 5. avenuen varrella. Se on New Yorkin kardinaalin kirkko. Olin varma, että kardinaali itse olisi läsnä kirkossa tänä suurena juhlapäivänä. Emme pettyneetkään. Kardinaali itse luki messun latinankielellä eräessä sivukappallisessa. Jäimme seuraamaan sitä. Ihmiset polvistuivat kardinaalin edessä suutelemaan hänen sormustansa. Se oli nöydytyksen ele, ei ihmisen edessä, vaan jouluna syntyneen Vapahtajan, Jeesuksen Kristuksen edessä, jonka alhainen seuraaja ja palvelija kardinaalikin vain oli.

Ennen kirkkoon menoa näimme myös vastavalitun Yhdysvaltain presidentin, Richard Nixonin. Hän oli eräessä pienessä kirkossa kadun toisella puolella Billy Grahamin kanssa. Saatuaamme tietää hänen tulevan ulos muutaman minuutin perästä, jäimme odottamaan. Pian hän astui kirkosta mukanaan myös kirkon oma pappi. He keskustelivat hetken portailla ja sitten presidentti siirtyi autoonsa ja ajoi pois. Turvallisuuksienpiteet olivat niin vaikuttavat, että kysyin eräältä poliisilta: «Miten te suojaatte tätä miestä sitten, kun hän on ottanut viran vastaan kolmen viikon kuluttua?» En muista poliisin vastausta enää. Poliisi ei voinutkaan suojella häntä. Si-

haat mahdolliset. Ensiksi lyötiin kaikki kolme ruotsalaista ja sitten alkoi suomalaisten välien selvittely, jossa sijoituin toiseksi samalla tuloksella kuin Landström kolmanneksi 445 cm. Risto Ankio korjasi voiton ja otti haltuunsa Landströmiltä Suo-

men ennätyksen tuloksella 458 cm. Tämä kilpailu oli tavallaan valmistelua tulevalle vallanvaihdolle Suomen seiväsherruudesta. Kyseinen kilpailu oli siis minun ensimmäinen miesten maaotteluni ja Landströmin viimeinen. Eeles oivalsi aivan oi-

kein, että hänen aikansa oli tullut lopettaa ja tehdä tilaa nuoremmille. Tämä kilpailu somerolaisten kannustamana toi ensimmäisen kerran esille minussa ajatuksen, että sitä voisi olla mahdollisuus siirtää Suomen seiväsherruus Somerolle.

□ Hetkellä jolloin usean vuoden määrätietoinen harjoittelu alkaa tuoda näkyviin todellisia tuloksia,

tulee kuvaan lasikuitu, seiväs, jolla oli hypäty jo toistakymmentä vuotta sitten, olympiakisoissakin, kuitenkin

□ Kaikki kävi nopeasti — aivan liian nopeasti. Kilpailukutsuja alkoi tulla ruuhkanomaisesti. Kaikkien kutsujen hyväksyminen olisi tiennyt sitä, että olisi saanut kilpailla ulko- mailla muutaman vuoden yhteen menoon. Onneksi veljeni Kalle toimi ruuhka-aikoina »promootorina« antaen minulle näin mahdollisuuden rauhassa keskittyä harjoitteluun. Siskoni Annikki taas keskittyi ihailijakirjeruuhkan selvittelyyn.

Keväällä 1962 alkoi sitten se itsel-lenikin hieman yllätyksellinen tulostehtailu: 25.2. Lahdessa EE 472 cm, 26.5. Münchenissä EE 475 cm, 29.5. Jyväskylässä EE 480 cm, 8.6. Karhulassa EE 485 cm ja piinallisen odotuksen jälkeen 22.6. Kauhavalla ME 494 cm. Piinallinen sen vuoksi, että olin jo viikkoa aikaisemmin Helsingissä ylittänyt ME-korkeuden 493 cm, mutta seipään perään kaatumisen esti ennätyksen hyväksymisen. Nykyajan säännöillä hyppy olisi ollut hyväksytty.

kin heikolla menestyksellä. Eeles Landström oli mm. kokeillut seivästä jo 50-luvun puolivälin tienoilla hankin heikolla menestyksellä. Vuonna 1961 lasikuituseiväs tuli Suomeen Apu-lehden toimittamana. Helsingissä pidettyjen maailmankisojen viisi parasta sai seipään palkinnoksi. Kuuluin itse niihin onnellisiin.

Lasikuituseiväs tuli minulle mitä parhaimpaan aikaan. Olin nimittäin opetellut jo Apollo-merkkisellä terässeipäällä seipään taivuttamista. Toisin sanoen terässeivästekniikkani oli puoliksi jo lasikuitutekniikka. Nopea lasikuituseipään tekniikan oppiminen alkoi viedä minua eteenpäin vauhdilla. Kun talvella 1962 hyppäsin Itä-Berliinissä sisäraitojen EE:n 471 cm melko tuntemattomana urheilijana, nousivat tämän jälkeen tavoitteeni suoraan ME-tasolle.

☐ Tuloksellisesti kiivaan urheilukevään jälkeen alkoi keskittyminen Belgradin EM-kilpailuihin. En ollut Someron Esan ainoa kyseisiin kisoihin pyrkivä edustaja, vaan vankka, luotettava aisapari Kauko Nyström oli kohdistanut katseensa myös Belgradiin. Tätä ennen ja tämän jälkeen kuljimme Kaukon kanssa yhdessä useissa maissa, joista kertyneitä mielenkiintoisia muistoja aina silloin tällöin vielä tänäkin päivänä yhdessä muistelemme. Belgradin EM-kilpailut muodostuivat Someron Esalle ja somerolaisille menestykseksi. Saavutin kirkkaimman mitalin ja Kauko nilkka turvonneena pronssisen.

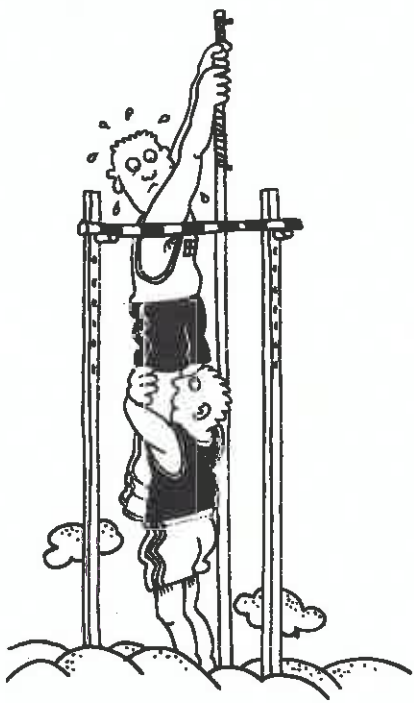
Pitkästä kilpailusta johtuen meidät sitten myöhästyneenä suoraan kentältä, urheiluvaatteet päällä ja kädet pihkassa kuljetettiin Suomen suurlähetystön järjestämälle vastaanotolle. Eräs tunnettu urheilutoimittaja totesi minulle sitten jälkepäin, että oli ensimmäinen kerta kun hän näki suurlähettilään vastaanotolle tultavan kilpailuvaatteissa ja suurlähettilästä tervehdittävän pihkaotteella.

• • •

☐ Vaikka 1962 muodostui mieleenpainuvaksi nopeiden ja yllättävien muutosten vuoksi, syntyivät kuitenkin parhaat tulokseni 1963. Talvella syntyi sisäratojen ME:ksi 510 cm. Paransin ME:tä kolme kertaa. Ensiksi maailman ensimmäinen viiden metrin ylitys, seuraavaksi 505 ja heti perään 510 cm. Myös aikaisempi sisärataennätys 492 cm oli myös nimissäni. Olin hypännyt sen 1962 syksyllä. Ulkoratojen parhaan tuloksen hyppäsin 1963 keuhalla Porissa 5 m.

• • •

☐ Vuoden 1963 aikana tuli ensimmäisen kerran esille merkkejä siitä, että kilpaurani oli lähestymässä loppuaan. Reväytin nimittäin Someron kentällä hyppyharjoituksissa vasemman olkavarteni niin pahasti, ettei se enää koskaan tehnyt mahdolliseksi täysipainoista hyppyharjoittelua. Kuitenkin aioin vielä 1964 yrittää, koska oli olympiavuosi. Vaikka talvella en pystynyt juuri laisinkaan hyppäämään, uskoin kuitenkin vielä

Kuva: Vincent J. Lopez.

mahdollisuuksiini. Nämä mahdollisuudet kokivat sitten toukokuussa ikävän takaiskun, kun katkaisin harjoituksissa pikkugarpaani ja jouduin melko pitkään kulkemaan jalaka kipsissä.

Kaikesta huolimatta voitin Oulussa SM-kilpailut ja pääsin mukaan Tokioon. Vaikka kuntoa ei paljoa ollutkaan, riitti kilpailuintoa mukavasti ja tuloksena oli 490 cm ja seitsemäs sija. Sijoitus ei ollut erikoinen, mutta olin kuitenkin itse siihen tyytyväinen jopa positiivisesti yllättynyt. En nimittäin Tokiossa ennen kilpailuja käydyissä harjoituksissa päässyt kertaakaan 460 cm korkeammalta.

• • •

☐ Välittömästi Tokion kisojen jälkeen kävin lävitse kaksi olkavarsi-leikkausta, jotka lopullisesti vahvistivat minussa käsityksen, että oli tullut aika nuoresta iästä (25-v.) huolimatta siirtyä kilpakenttien rivi-mieheksi. Tokion olympiakisat muodostuivat siis viimeiseksi kilpailukseni. Olisin voinut jatkaa ilmeisesti kilpailumistani vielä samalla tavalla kuin 1963, mutta koska käsivamma esti täysitehoisen harjoittelun, en katsonut tarkoituksenmukaiseksi jatkaa harrastusta, koska tiesin etten puolitehoisella harjoittelulla olisi voinut enää parantaa tulostani.

• • •

☐ Vaikka edellisestä saa sen kuvan, että elämä on ollut vain pelkkää urheilua, näin ei kuitenkaan ole ollut. Ennen urheilun lopettamista 1964 olin aloittanut yhteisen avioliittotai-paleen kouvolaalaisen urheilijatyön Leenan kanssa. Työnteko kuului urheiluaikana myös jokapäiväiseen elämään. Ensiksi tehtiin työtä ja vasta sitten urheiltiin eikä päinvastoin kuten tehdään tänä päivänä. Leipätoimen hoito alkoi 1961 voimistelunopettajana. Tällä hetkellä hoidan Päijät-Hämeen Maakuntaliiton maakuntasihteerin tointa.

Hyvät Somerolta opitut metsästys- ja kalastusharrastuksetkaan eivät ole unohtuneet. Seiväshyppyrastus on sitävastoin muuttunut säännölliseksi hölkkä- ja hiihtoharrastukseksi.

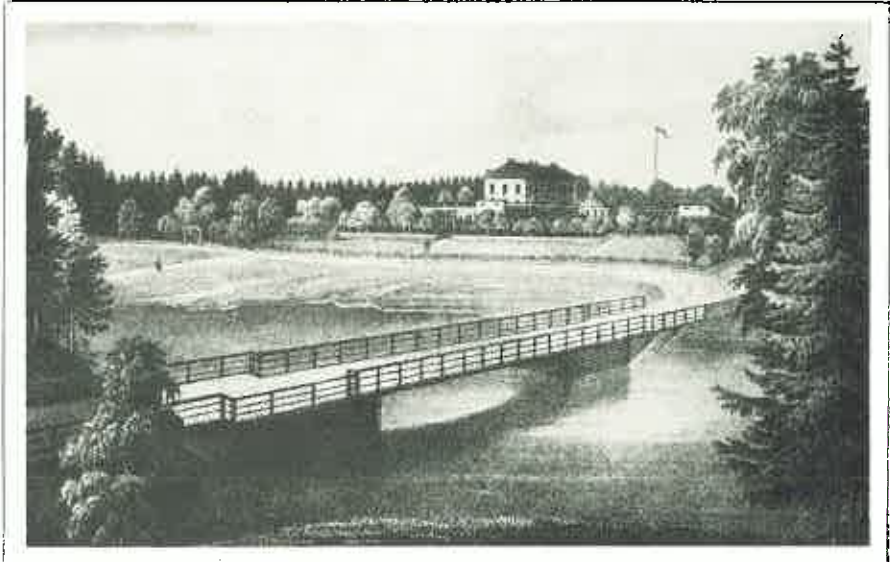
isänsä kuollessa 10-vuotias. Söderkullan historia toistui: leskivaimo jäi hoitamaan tilaa, joka liki kahden vuosisadan ajan oli ollut perunkirjoitusten perusteella varsin huonolla tolalla. Adolf Wilhelm Lindeström ei jatkanut maanviljelyksen alalla, vaan siirtyi kruunun palvelukseen. Y. S. Koskimies ilmoittaa, että perikunta möi Inga Augustan kuoltua Söderkullan 1857 maakauppias Erik Johan Söderströmille, joka oli Torkkomäen isännän Matin poika.

Seeterin tilan eli Söderkullan arkistossa on mielenkiintoinen vihkonen, jonka on pedantilla käsialalla kirjoittanut todennäköisesti Erik Johan Söderströmin poika, fil.kand. Knut Salomon Söderström. Vihkonen on otsikoitu nimellä «Söderkulla, program, statistik, historik». Se sisältää ensikäden tietoja, joita ei suurimmalta osalta käy epäileminen. Knut-maisteri kertoo että Lindeströmiä perikunta möi tilan Ylijoen sivutiloineen, Nikulan tiloineen sekä Keltiäisen ja Korkeakosken sahoineen 12 000 ruplalla vuonna 1849 Matti Torkkomäelle, joka kuoli vuotta myöhemmin. Kaupan yhteydessä myyjät pidättivät vuokraoikeuden Viikin huvilaan puutarhoineen sekä Leppäsangan peltoihin 50 vuodeksi. Knut Söderström mainitsee että 50 vuoden kuluttua sopimus uusittiin Viikin huvilan ja puutarhan osalta 10 vuodelle viimeisen Lindeströmiä lapsenlapsen elin- iäksi.

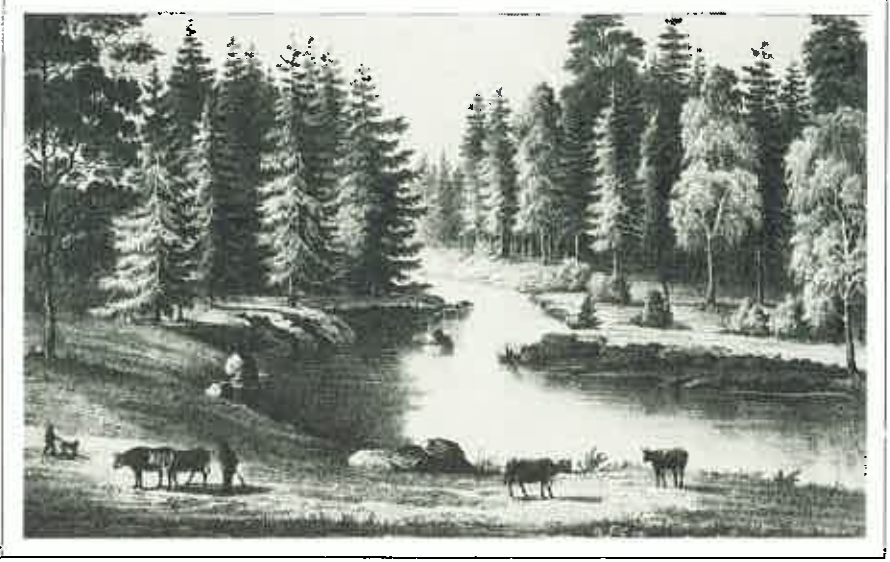
Y. S. Koskinen mainitsee A. W. Lindeströmin elämäkarta kuva- tessaan, että nimismies asui Harjun kylässä. Kirkonarkisto osoittaa että eläkepäivänsä Lindeströmit elivät «Viikin syytinkimaalla», ja palvelus- kunnan lisäksi Viikissä asui myös Adolf Wilhelmin 6 vuotta vanhempi naimaton sisar.

Arvoitusten A. W.

Adolf Wilhelm Lindeström palasi kotiseudulleen, esi-isänsä maaperälle 57-vuotiaana, täysin palvelleena ja yhteiskunnallisesti tunnustettuna miehenä. Valtiokalenterit yli sadan vuoden takaa kertovat, että virkamiehen ansiot oli palkittu: hän oli Pyhän Annan ja Pyhän Stanislauksen ritarikuntien jäsen, 1. ja 2. luokan ritari. Kenraalikubernööri oli häntä kiittänyt julkisesti; Some-

Jokloisten kartanon maisematilanne on nähty yllättävästi ja selkeästi. Kartanon taloudellinen merkitys korostuu asettamalla ajan oloihin mittasuhteiltaan poikkeava silta tavasti kuvan hallitsevaksi elementiksi.

Humppilan metsälampi-idylliä ei alkuperäisessä piirustuksessa elävöittänyt laiduntava karja. Ateneumin kokoelmassa olevaan lylykynäpiirrookseen on kirjan toimittaja — ehkä Topelius — tehnyt ohjeet litografille: «Der litograf setzt an die markierten Stellen einige Kühe in weldender Stellung».

ron pitäjän karttaa en ole nähnyt, mutta Valtioarkistossa Senaatin akteihin liittyvänä on ainakin Hämeenlinnan kartta «saatavissa olevain karttateosten, maa- ja jakokirjojen sekä usealta haaralta annettujen tietojen perustuksella vuonna 1861 valmistanut A. W. Lindeström.» Hänen piirustuksensa olivat ilmestyneet neljänä eri toimituksena, samoja litografioita saattoi nähdä irtotehtinä säätyläisten seinillä. Tunnettu taiteilija, tunnustettukin, koska arvostelut olivat suhtalaisen myönteisiä.

Mitä mietti eläkeläinen? Oliko hän sairaalloinen, terveydellisistä

syistä hän oli luopunut sotilaan urasta? Millaista seuraa hänellä oli jumalten hylkäämällä Somerolla, kävikö pääkaupungin seurapiiriä Viikissä visiitissä? Jatkoiko hän taiteen parissa?

On varmaa että Lindeströmin tuotteliaisuus oli laveampaa kuin julkaistut 5 litografiaa. Ateneumin kokoelmassa on muitakin luonnoksia. Piirsikö ja maalasiko hän Somerolla; jos, niin missä ne työt ovat?

Kun vietämme 1984 A. W. Lindeströmin 100-vuotismuistoa, olemme varmasti viisaampia. Ehkä silloin on mahdollisuus järjestää muistonäyttelykin.

ei ollut lapsia.

Marta Hirniä on askarruttanut hämäläisiä maisemia harrastukseseen piirtävä A. W. Lindeström. Valtiokalentereita selaamalla hän on todennut Lindeströmin toimineen 1848 Hauhon toimitusvoutina, myöhemmin kruununvoutina sekä 1872 Vaasan läänin lääninrahastonhoitajana. Sanomalehdestä Hirn on ajoittanut kollegiasessori Lindeströmin kuolinvuoden aivan oikein. Kirjoittaja tietää myös, että Lindeström laati Hämeenläänistä kartan vuonna 1861.

Y.S. Koskimies on Someron historian molemmissa niteissä maininnut A. W. Lindeströmin, joka toimi täällä nimismiehenä ns. Krimin sodan aikana. Joensuun ja Pitkäjärven kyliinhän oli sijoitettu vuosina 1854—57 yhteensä ehkä pataljoonan verran sotaväkeä. 1855 Somerolla oli vilskettä, kun puolet Turun reserviläisestä krenatööritarkka-ampujapataljoonasta sekä Suomen kaarti saivat siirron. Tilanne pysyi varsin rauhallisena, koska nimismieheksi oli komennettu venäjänkieltä taitava nimismies. Vallesmanni Lindeströmin avuja oli myös sotilaskoulutus. Erinomaisin arvostamon suoritetun 3-vuotisen kadettikoulun jälkeen hän oli palvellut junkkarina (vänräikkinä) Suomen kaartissa. Sotapalvelun hän jätti terveydellisistä syistä. Koskimies tietää että Lindeström palveli tämän jälkeen kanslistina Hämeen läänin konttorissa, 1847 hän oli Janakkalan nimismies, ja Someron komenuksen jälkeen Lindeström määrättiin 1857 Ala-Sääksmäen kihlakunnan vt. kruununvoudiksi; toimeamies hoiti Somerolta. Viimeiseksi viraksi kirjataan Hollolan kihlakunnan kruununvoutius. Koskimies mainitsee, että Lindeström laati Somerolla ollessaan pitäjistä topografikartan. Sen erinomaisuutta kenraalikuvernööri Bergh kiitteli julkisesti.

Söderkullan Lindeströmit

Someron historiassa on selvitetty kuinka Munckien omistama Hirsjärven rälssi hitaasti koki taloudellisen perikadon. Ison reduktion jälkeen siitä muodostettiin kaksi kruununluontoista ratsusäteritilaa. Mo-

Lindeström ei keskittynyt yksinomaan hämäläismaisemiin. Sipoon Eriksnäs on uusmaalainen säteritila. Kivipainantatyönä tekijän avut maisemankuvajana näyttäytyvät erinomaisen taitavina. Erästä Ateneumin kokoelmiin ajautuneista Lindeströmin alkuperäispiirroksista käy ilmi, että kruunun virkamies kuvasi Suomea idässäkin, sitä todistaa julkaisematon Savitalpaalon kirkonkylän näkymä.

Epäilemättä nalvilissa mutta hellyttävän asettelmaillisessa Pyynikinvuoren kuvassa on kirjattuna Suomen oloissa uusi ilmiö. Runebergin runojen sisämaanmaisemien kuvailu innosti aikakauden sivistyneistön hakeutumaan korkeille näköalapalkolle lhallemaan lsänmaata uusiin silmin.

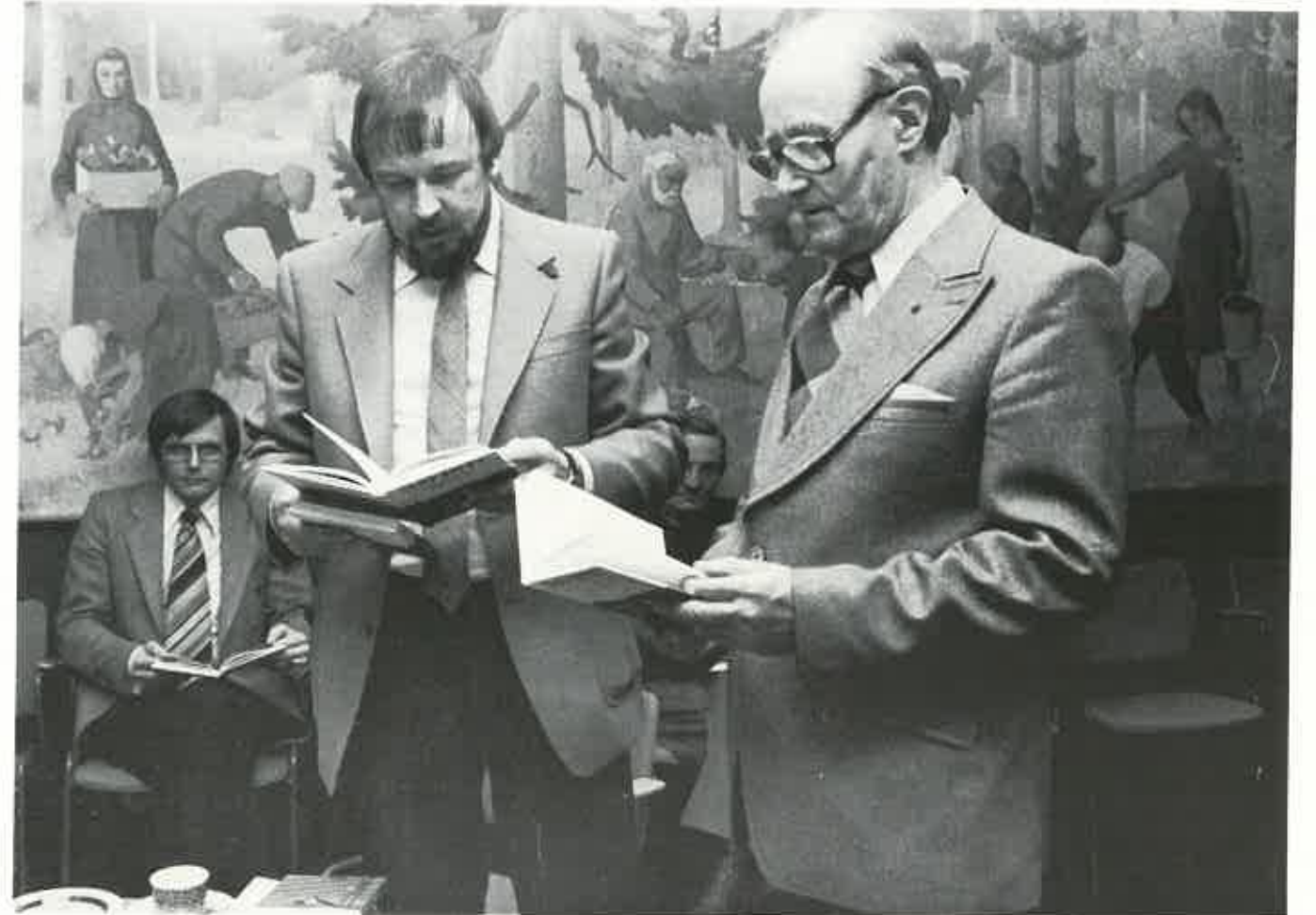
lemmat puolikkaat olivat muodollisesti jaon aikaan 1691 Munckien hallussa, mutta toista asui pantin vastikkeena vuokramies Johan Lindeström. Tämä merkittiin 1708 omistajaksi. Tilojen päärakennukset olivat aluksi samalla tontilla, mutta ennenpitkää toinen siirtyi järven etelärannalle — siitä vakiintui tilan nimeksi Söderkulla.

Johan Lindeströmin arvellaan kuolleen ennen vuotta 1723, minkä jälkeen tilaa hallitsi leski. Kuuden vuoden perästä omistajaksi merkittiin avioparin poika, kornetti Gabriel Lindeström, joka kuoli 1757.

Söderkullan perivät rykmentinadjutantti Johan sekä kornetti Daniel Lindeström. Tilalle jäänyt Daniel (1735—1789) nai ensimmäiseksi vaimokseen aatelisen Anna Christina Bosinin. Lapsivuoteeseen kuollutta Anna Christinaa seurasi Juliana Fleege. Avioparin poika Daniel Adolf Lindeström (1786—1829) opiskeli Turun akatemiassa ja hankki varatuomarin arvon. Yhteiskunnallisesti aktiivinen tuomari, joka toimi mm. lainajyvästön hoitajana, nai serkkunsa Inga Augusta Fleege. Heidän poikansa, tämän näytelmän sankari, Adolf Wilhelm oli

LAHJAN YLIMÄÄRÄ

Tapio Horila

Filtri Tapio Horilan kokoama somerolaiskaskujen kokoelma *«Ilo irti»* ilmestyi parahiksi jouluksi. Kuvassa vas. kirjan kustantajantajan edustaja Orvo Mäkelä ja Tapio Horila. Valok. Salli Lehtinen.

Lahja Aukio osallistui v. 1965 Somero-Seuran kaskukilpaan kahdella kokoelmalla, joilla hän pääsi kilpailussa toiselle sijalle. Kahta vuotta myöhemmin hän jätti Somero-Seuralle vielä laajahkon jälkikeruun.

Kävi niin ikävästi, että tämä vuoden 1967 jälkikeruu oli joutunut muusta kaskuaineistosta erilleen, kun Somero-Seuran arkisto pari vuotta sitten muutettiin uusiin tiloihin. Kun viime talvena ryhdyin koamaan Ilo irti -kaskukirjaa, en kuluneen 12 vuoden jälkeen enää muistanut kaivata Lahjan jälkikoelmaa, koska häneltä aineistossani oli jo mainittu kaksi kilpailulähetystä. Kokoelma löytyi vasta heinälokuun vaihteessa, kun Somero-

Seuran sihteeri järjesti arkistoa. Mutta kaskukirjan käsikirjoitus oli silloin jo kustantajalla.

Onneksi Lahja suhtautui sattuneeseen 'työtapaturmaan' rauhallisesti. Sovimme, että vahinko korjataan julkaisemalla kirjasta poisjääneet kaskut Someron Joulussa, koska päätoimittaja Rekolaissalakaan ei ollut mitään hanketta vastaan.

Seuraava valikoima sisältää vain noin neljänneksen alkuperäisestä kokoelmasta. Tavallista enemmän on jouduttu karsimaan kaskuja, joista niiden kohteet tai heidän sukulaisansa eivät varmasti olisi olleet hyvillään. Pois ovat tietenkin jääneet myös kaskut, joiden jokin toisinto on io kaskukirjassa. Sitten on

vielä muutamia juttuja, joissa on siinä määrin väkevää tekstiä, ettei niiden esiintymistä joululehdessä pidetty suotavana, vaikka ne kirjaan ehkä olisivat kelvanneetkin.

Ilo irti-kirjan tilastossa on Lahja Aukion keruusaaliiksi mainittu 48 kaskua. Siinä on mukana myös hänen lähetyksensä vuoden 1979 kaskutalkoisiin. Kun tähän lukuun lisätään seuraavan valikoiman 23 juttua, havaitaan, että Lahjalla on somerolaisten kaskujen kerääjänä kunniakas toinen sija Torpparin jälkeen.

Lahja tähdentää, että suurimman osan kaskuistaan hän on kuullut micheltään valokuvaaja Otto Aukiolta.

□ Viljamiksi yleisesti kutsuttu mies, jolla oli sukunimikin, Tamminen, joutui kerran sairaalaan. Hän kulki nuorempana kesät, talvet avojaloin, mutta erään ankaran talven pakkasissa eivät Viljamin jalat kestäneetkään, vaikka jalkapohjat oli vahvasti tervattu, vaan jäätyivät.

Viljami oli tiedoton sairaalaan viettäessä ja tuli tajuihinsa vasta ammeessa, lämpimässä kylvyssä. Kun hän silmänsä avattuaan näki kylpyhuoneen valoisuuden, valkopukuiset hoitajat ympärillään ja kauniit, nuoret tytöt pesemässä tuoksuvilla aineilla, oli Viljami ehdottomasti varma, että hän oli kuollut pakkaseen ja päässyt taivaaseen. Hoitajattaret puolestaan kertoivat, että heidän oli usean päivän aikana pestävä Viljamia, varsinkin hänen jalkojaan, joista terva ei tahtonut millään lähteä.

□ Häntälässä Albertson-niminen amerikansuomalainen piti sodan aikana kauppaliikettä. Hän ei oppinut milloinkaan lausumaan hyvin suomenkieltä. Puhelinkeskustelut olivat hänen kanssaan vallan kiusallisia, kun ei tahtonut ymmärtää, mitä kauppias kulloinkin tarkoitti.

Sota-aikana tavaraa sai niin niukasti, että kuponkien omistajakaan ei aina tahtonut saada haluamaansa tarviketta. Niinpä Albertsonilla ei ollut myytävänä kenkiä, kun eräs Häntälän emäntä tuli ostamaan. Kauppias halusi kuitenkin toimittaa asian ja soitti Sjöblad in kenkäkauppaan, pyytäen lähettämään määrätynnumeroiset naisten kengät.

Rouva Sjöblad ihmetteli, miten hän voi näin puhelintilauksen perusteella lähettää emännälle sopivat jalkineet. Hän vastasi kauppiaalle: «Pitäisi minun saada tietää sentään, onko asiakkaanne nuori vai vanha henkilö.» Albertson pyysi odottamaan hetken: hän katsoo. Hetkisen kuluttua kauppias huutaa: «Ei hen niin kovin vanha kait ole, mut hen on niin helvetin vanhan nekönen.»

□ Hevosen ostajat kiersivät myytävänä olevaa hevosta puolelta toiselta, sitä joka kohdasta arvostellen. Yksi nosti häntää toisen katsoessa samanaikaisesti hevosta suuhun. Tällöin vieressä seisonut myyjä ei malttanut olla kysymättä: «No näkkyys läpittö?»

□ Syrjälän Matti oli pannut verkonsa Rautelan Suutelan rantaan aivan Suutelan verkkojen viereen. Kun Matti ja Suutelan vanhaisäntä sattuvat samaan aikaan verkkojaan kokemaan, moitti viimeksi mainittu Mattia siitä, että tämä ei noudattanut lakia, vaan laski verkkonsa liian lähelle talon omia verkkoja.

Matti vastasi: «Mää pistin verkkoin tähän, viä sää sit omias laillisen matkan päähä.»

□ Seppä Erik Merisaarella oli paja Pitkäjärven kylässä. Silloin, 1900-luvun alkuvuosina, ei asunnoissa ollut mitään mukavuuksia, eikä Merisaarella ollut saunaakaan.

Nokisessa sepäntyössä tuli kuitenkin useasti sauna ja kylpeminen mieleen. Seppämestari kertoi kerran keksineensä hyvän konstin: Hän pani ahjoon kiviä kuumentumaan, nosti kuumat kivet ämpäriin ja kiipti ämpäreineen suureen piisarkkuun, jonne oli jo vienyt vesiämpärillisen ja vihdan. Hän sulki kannen ja alkoi kylpeä. «En ol koskaan niin hyvii löyli saanu, ei ollu häkkäkän yhtää», kehui Merisaari.

□ Yli-Seppälän rouva piti 30-luvun alkuaikoihin hienot päivälliset miehensä työnantajille, Viksbergin kartanon herrasväelle. Pääruokalajina oli iso, kokonaisuena keitetty kala. Rouva oli monta päivää opettanut palveluskunnalleen hienoja tarjoilutapoja, mm. kala piti tuoda sisään tarjottimella, persiljatukko suussa.

□ 1920-luvulla Merisaari rakensi paljan ja asuinrakennuksen Ruunalan kylään, meijeriä vastapäätä. Myöhemmin lisättiin liiketoimintaan myös kotitarvemylly.

Rautelan kylästä kotoisin oleva Kurjenojan Paavo oli Ison-Pappilan vuokraajana. Hän meni eräänä keväänä Merisaaren pajaan ostaakseen rautaa lipputangon pystyttämistä varten. Paavo esitti asiansa Mesrisaarelle, joka tunnettiin hieinan omalaatuisiksi ja toisaikaisiksi liikemieheksi. Hän ei yleensä tuntenut sitä sääntöä, että asiakas on aina oikeassa.

Merisaari vastasi Paavolle: «Mitä sää lipul teet? Pappi lipun tällä.» Paavo selitti, ettei hän tietenkään sitä aio pappiiaan, vaan kotiinsa. Merisaari: «Mitä mettäs lipputanko tekkee.»

Paavo piti edelleen puoliaan ja kysyi, jos hän saisi ne raudat, jotka Jaatisen Aarne oli tuonut tarkoitukseensa teettää kirjojensitomista varten puristimen ruuvit.

Lopulta mestari myöntyi: «Juu, kyl sää net kruuvit saat, kun se Jaatisen Aarne sen kirjapainon meinaa tehä.»

Vieraat olivat asettuneet paikoilleen, alkupalat oli nautittu ja rouva antoi tarjoilijoille merkin, että seuraava ruokalaji tarjoillaan. Kauhukseen hän kuitenkin huomasi, että hienoksi pyntäty sisäkkötyttö astui kalatarjotinta kantaen juhlapöytää kohden — iso tukko persiljaa suussa.

tänyt Marta Hirn on tutkimukseensa 1950 maininnut että Erik Westerling toimi aikanaan Helsingissä yksityisopettajana. Vanhassa kauniissa Suomessa tuntemattomaksi jäänyt tekijä oli oululainen nahkuri ja raatimies J. Boström. Hirn tietää myös, että hämäläisäisemia kuvannut A. W. Lindeström kuoli 1884 Somerolla.

Jäikimaailma on mielellään luonnehtinut paitsi Kurskopfin, myös Forsténin ja Lindeströmin osuutta teoksessa harrastelijamaiseksi. Marta Hirn kysyy retorisesti, miksi näinkin huomattavan teoksen kuvitukseen käytettiin paikallisia amatöörejä. Hän vastaa osaksi oikein: sen ajan yleinen piirustusharrastus nautti arvostusta ja harrastuksella oli enemmän käyttöä kuin saattaisi uskoakaan. Näin on, mutta toisaalta on muistettava, että vakiintuneen taiteilijakunnan puuttuessa ei ollut räikeätä vastakohtaa ammatti- ja harrastajataiteen välillä. Ja on myös uskottava, että Topelius kustantajineen ja ennakotilaaajineen oli tosi pulassa, kun varta vasten työhön hankittu «taitava piirtäjä» ei ehtinyt yksin kiertää laajaa Suomen nientä.

Johan Knutsonin piirustuksia ehdittiin aikanaan arvostella, etteivät ne vastanneet aina todellisuutta — ne sievelistivät. Saattaa olettaa, että liiallisesta esteettisestä painolastista vapaat harrastajat antoivat Knutsonia todentuntuisemman kuvan Suomesta.

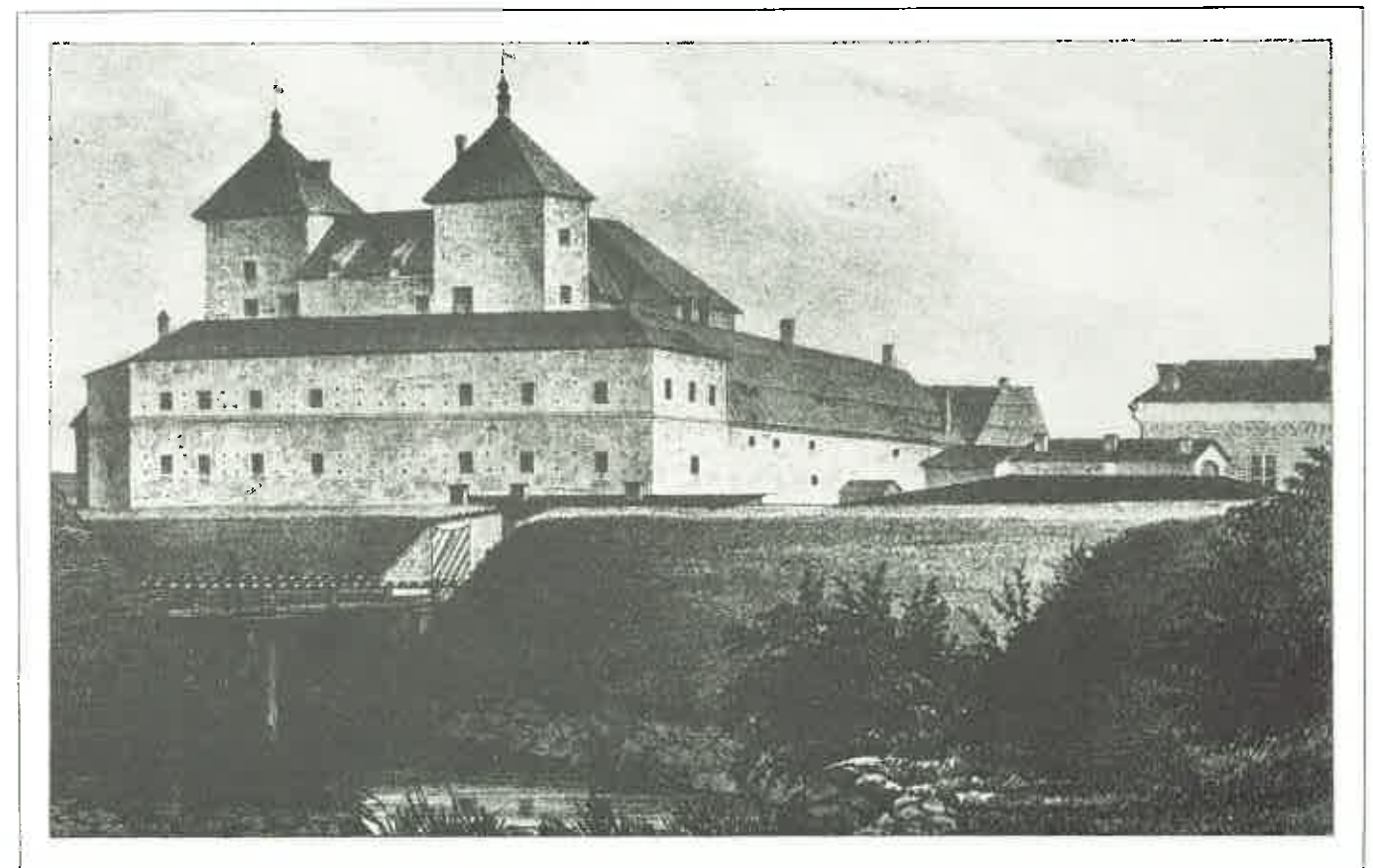
Marta Hirn antaa arvoa niin Forsténin kuin Lindeströminkin töille. Ensiksi mainitun panosta tulevaan kuvataiteeseemme hän ei epäile ja Lindeströmin naiiveja ja uskollisia piirustuksia hän pitää vakavasti ja rakkaudella toteutettuina. «Siksi ne tekevät huomattavan vaikutuksen.»

Tulemme kohta tietämään että A. W. Lindeström kuten Forsténkin olivat saaneet sotilaskoulutuksen. Tätä kirjoittaessani käsillä ei ole Kadettikoulun historiaa eikä matrikkeleita. Suomalaisen estetiikan perustaja Fredrik Cygnaeus toimi Haminan kadettikoulussa historian, matematiikan ja tilastitiikan opettajana 1833—37. Hänellä oli huomattava vaikutus tulevan upseeripolven taideharrastuksiin. Forstén kirjoitti mm. ruotsinkielisiä runoja. On uskaliaasta väittää, että Cygnaeuksella oli suora yhteys näihin kahteen ka-

dettiin. Toisaalta maa ja sen sivistyneistö oli suppea, yhteydet syntyivät helposti. Joka tapauksessa Cygnaeuksen ja Topeliuksen yhteydet olivat suorat. On tähdenneittävä että entisaikain upseerioppilaat saivat aina perusteellisen piirustuksen opetuksen. On epäoikeudenmukaista puhua täysin kouluttamattomista harrastajataiteilijoista.

Kuka oli A. W. Lindeström

Adolf Wilhelm Lindeströmistä tiedetään Someron kirkonarkiston perusteella varsin vähän. Hän syntyi Somerolla Söderkullan Wiikissä 18. 4. 1819, ja hän kuoli leskenä 65-vuotiaana samassa paikassa 3. 9. 1884. Kuluvana vuonna vietämme siis Someron suuren pojan syntymän 160-vuotisjuhlaa ja viiden vuoden perästä kuolemasta on kulunut pyöreä 100. Lindeströmin vaimo Lovisa Gustava Grönlund oli syntynyt Tampereella miestänsä neljä vuotta aikaisemmin ja kuoli 1881. Adolf Wilhelm muutti kirkonkirjojen mukaan Hämeenlinnaan 1845. Seuraava tieto kertoo että aviopari muutti Somerolle Vaasasta 1876, mukana

Hämeenlinnan kuvauksessa Lindeström on tavoittanut mallin monumentaalisen jyhkeyden. Tällaisen lopputuloksen — konstruktiivisuuden ja mittasuhteiden ymmärtämisen tajun — voi selittää alnoastaan kadettikoulussa saadun piirustuksenopetuksen kautta.

SOMEROLAINEN KOTOMAA KUVAAJA

Kai Linnilä

Adolf Wilhelm Lindeström on nykyisin jokseenkin tuntematon nimi suurelle yleisölle. Vajaat puolitoistasataa vuotta sitten hän oli kuitenkin mukana yrityksessä, jolla on ollut mittaamaton vaikutus suomalaiseen maisemankuvausperinteeseen. Tämä yritys joudutti yleistä kiinnostusta maisemaihailuun ja maisema-maalaukseen. A. W. Lindeström oli ensimmäinen ja tähän mennessä maineikkain somerolaissyntyinen kuvataiteilija. Hänen 5 maisemakuvaansa on tunnettu kaikkialla Suomessa ja myös maan rajojen ulkopuolella.

1800-luvun alkuvosikymmeninä virisi kirjallis-aatteellisista lähtökohdista kiinnostus maisemien, erilaisten ympäristöjen kuvaamiseen — ilmiö oli yleiseurooppalainen, J. L. Runeberg hahmotteli 1830- ja 40-luvuilla sanallisesti isänmaansa kuvaa. Vallan toisista lähtökohdista Aleksanteri I tilasi Carl von Kugelgeniltä suurruhtinaskuntansa edustusmaisemista kokoelman. Taiteellisesti korkeatasoisella teoksella oli sekä esteettinen että esikuvallinen vaikutus. Muutamat kotimaiset hapa-roivat yritykset sekä ponnistuksiltaan ja tuloksiltaan mittava ruotsalainen esimerkki muokkasivat maaperän Suomessa niin, että kirjankustantajapiireissä uskallettiin pestata nuori Z. Topelius toimittamaan 120 maisemakuvan kokoelma yhdeksi kokonaisuudeksi. Monen mutkan ja hammastenkiristyksen jälkeen ilmestyi vuosina 1845-52 suurteos nimeltä *Finland framstäldt i teckningar*, Suomi kuvina.

1840-luvulla kotimainen piirustus- ja maalaustaide oli vielä jokseenkin kehittymättömällä tasolla; yritys oli periaatteessa hyvin rohkea. Vaikka piirtämisen taitoa pidettiin säätyläisten ja sivistyneistön piirissä ensiarvoisena tärkeänä avuna, koulutettuja ammattitaiteilijoita oli vajaa kourallinen. Asiantila oli kansallisesti huolestuttava; valistuneim-

mat huolehtijat perustivatkin Suomen Taideyhdistyksen 1846. Yhdistyksen johdossa ei ollut taiteilijoita, joskin perustamiseen osallistui P. A. Kruskopf. Piirustuskoulu perustettiin kaksi vuotta myöhemmin. Tämä koulu ei teitenkään voinut tuottaa taiteilijoita *Finland framstäldt i teckningar* -teosta varten, jonka koaminen ja julkaiseminenkin oli täydessä vauhdissa. Teoshan ilmestyi 12 eri niteenä, ja peruslevikki oli taattu ennakkotilauksin.

Kansallishengen elävöittävä isänmaallinen hanke kuvittaa Suomi ei kuvalliselta osalta nojannut omiin voimiin. 1840 teoksen kuvittajaksi kutsuttiin ruotsalainen Johan Knutson. Hän tuli ennen pitkää huomaamaan, ettei töitä ihan juuri nyt olekaan. Kuvitettavan teoksen julkaisulupa ja muutamat tekniset yksityiskohdat eivät olleet järjestyksessä. Hän asettui Porvooseen piirustuksen opettajaksi.

Pietarissa syntynyt Pehr Adolf Kruskopf oli tullut 1830-luvulla Pietarista senaattiin lainopillisiin tehtäviin. Sieltä hän siirtyi sotaväen kielenkääntäjäksi ja Helsingin yliopiston piirustuksen opettajaksi. Kruskopf oli opiskellut taiteita Pietarin saksalaisessa St. Petrin koulussa, mutta ajan maku piti hänen maalaamistaan varsin tökerönä.

Kun Z. Topelius sai tehtäväkseen toimittaa ja kirjoittaa *Finland framstäldt i teckningar* -teoksen, hän suhtautui nuorena miehenä työhön optimistisesti. Marta Hirn on tutkinut, että Topelius 1844 kirjoitti teosta varten hankitun «taitavan piirtäjän» kiertämään maata. Kuka hän oli: Knutson, Kruskopf vai Magnus von Wright? Nimittäin tarjolla oli myös suomalaissyntyinen, Tukholman opit käynyt Magnus von Wright, jonka jälkimaailma tuntee parhaiten.

Valmis teos sisälsi yhteensä 120 litografiaa eri puolilta Suomea. Alkuperäissuunnitelman mukaan oli ku-

vattava luonnonkauneutensa kannalta edustavia paikkoja, kauniin sijaintinsa, taloutensa ja historiansa kannalta merkittäviä kaupunkeja, historiallisia seutuja, raunioita ja muinaismuistoja sekä suurehkoja herraskartanoita ja ruukkeja.

Työsuunnitelma toteutuikin, mutta yhden kiertävän taiturin sijasta alle sataa kuvaa oli tuottanut kolme ammattilaista, Knutson, Kruskopf ja v. Wright. Kuka teki loput?

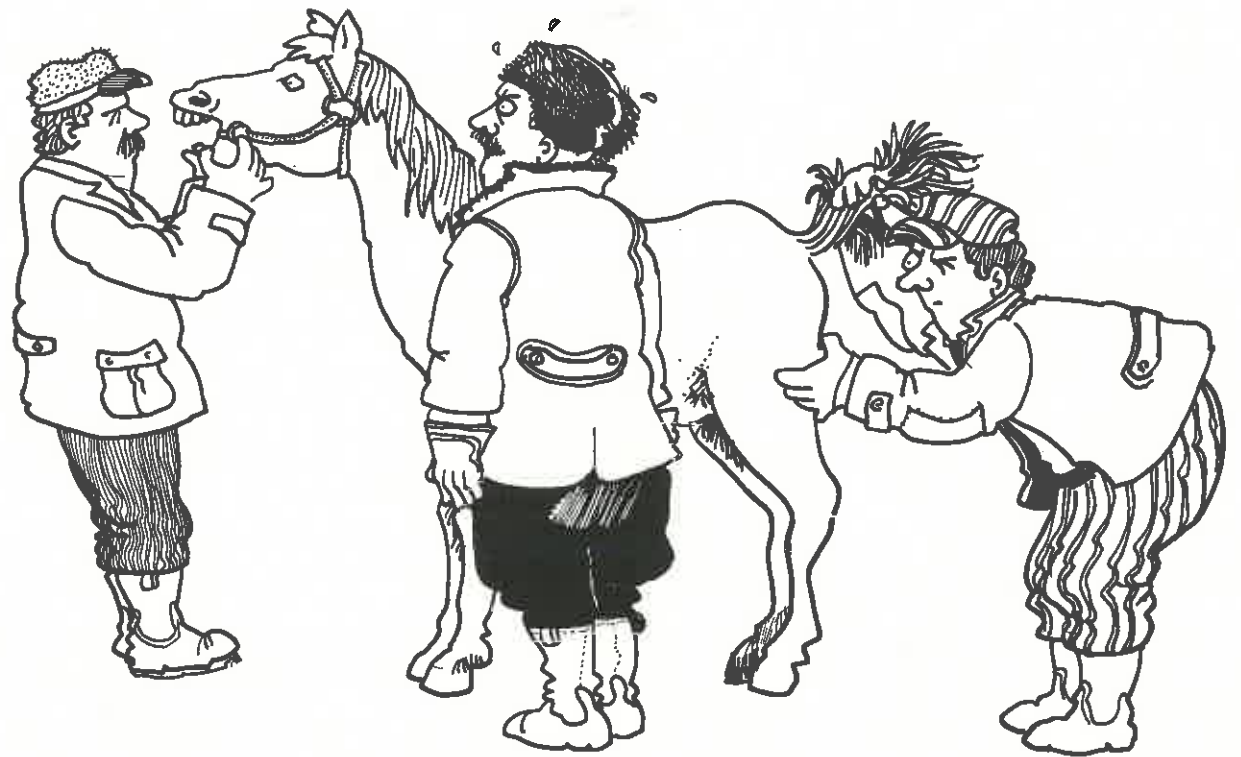
Auttavat amatöörit

Finland framstäldt i teckningar ilmestyi taannoin tekstien osalta typistettynä uusintapainoksena *Vanha kaunis Suomi* (Karisto 1978). Harvinaiseksi käynyt taidearre on nyt jokaisen käsillä. Teos on toki ilmestynyt aikaisemminkin suomeksi ja typistettynä: turkulainen J. W. Lillja varusti alkuperäisteokseen tarkoitettujen, Saksassa painettujen litografioiden ylijäämäpainoksen suomalaisilla kuvaotsikoilla vuosina 1863—66. Teoksen nimi oli *Kuvia ja Kuvaelmia Suomen maakunnista*. Kymmentä vuotta aikaisemmin teos ilmestyi saksan- ja ranskankielisenä painoksena.

Vanha kaunis Suomi -teoksessa on em. taiteilijatroikan lisäksi nimetty kolme muuta tekijää: Lennart Forstén (15 piirrosta), A. W. Lindeström (5) ja E. Westerling (1), lisäksi kaksi piirrosta on mainittu tuntemattomien tekijöiden töinä.

Lennart Berndt Forstén oli Kuopiossa 1817 syntynyt upseeri, joka kuoli everstiluutnanttina ja tie- ja vesirakennusten yllähallituksen ylläinsinööriä. Muutamat hakuteokset luonnehtivat Forsténin kuvataiteen «innokkaaksi diletantiksi». Joka tapauksessa hänen 15 työtään saivat innostuneen vastaanoton, ja hän osallistui ensi kerran taidenäyttelyyn 1847.

Finland framstäldt i teckningar -teoksen vaiheita ansiokkaasti selvit-

□ 1920-luvulla kävivät laukkuryssät Somerolla talosta taloon kaupittelemassa vaatetavaraa, jota kannettiin selässä, suureen tummansiniseen vaatteeseen käärittynä. Kun laukkuryssä tuli tupaan, aukaisi nyttinsä lattialla ja levitteli kankaita ja vaatteita nähtäväksi, se oli varsinkin lasten ja naisväen mielestä erikoista ja jännittävää. Kulkukauppiaalla oli lisäksi tuoreita uutisia kerrottavanaan ja hän osasi tavaroittensa kehumisen lomassa lasketella sutkauksia. Esim. kun eräässä talossa ostettiin miesväelle housutyykiä, kauppias kehui tyykin olevan niin vahvaa, ettei se pitämättä rikki menne.

□ Someron Jalkinetyöntekijät olivat järjestäneet keskuudessaan hiihtokilpailut eräänä sodan jälkeisenä talvena. Toivo Härkönen oli hiihtänyt harhaan ja tuli pitkän ajan kulluttua kilpailujen päättymisestä

maaliin.

Urho Vähämäki oli kirjoittanut kilpailuista kronikan, jossa T. Härkösen kohdalla sanottiin: «Paljon hiihdit, kauan viivyit, viimein maalin saavutit.»

□ Lautelan emäntä tappoi lapiolla piikansa n. v. 1890. Emäntä oli lyhyt ja pyöreä, piika pitkä ja laiha.

Tuomari kysyi oikeudessa, kuinka emäntä oli kyennyt lapiolla päähän lyömällä tuottamaan kuoleman niin pitkälle ihmiselle, mihin emäntä vastasi: «Mää löin ja leiskaatin.»

□ Vuonna 1961 mereen hypänneen ja sille tielle jääneen somerolaisen miehen perheelle anottiin leskelle ja orvoille kuuluvia sosiaalisia etuja Someron sosiaalilautakunnan kokouksessa. Päätös oli seuraava: Kun mies oli mereen hypätessään työkykyinen, ei perhe- tai erityislapsilisiä myönnetä.

□ Kun Someron sairaala aloitti toimintansa, oli siellä tri Jonkan ensimmäisiä potilaita sairaalan naapurina asunut Vihtori Linden. Tri Jonkalla oli silloin vielä joskus aikaa piipahtaa kävelyllä läheiselle metsäpolulle. Eräänä pyhäaamuna tuli häntä vastaan potilaansa Linden, joka ei tuntenut tohtoria retkeilyasuisena. Herrojen kesken virisi seuraava keskustelu: «Minkälainen Lindenin terveys nyt on? Onko tullut paremmaksi?» Linden vastasi: «Ei siin niin kehumist ol. Kun ränttäis usjammin käyrä tual Jonkan tykön, mut kun tullee niin kalliiks.»

Kun Linden sairauskohtauksen sattuessa joutui taas käymään vastaanotolla, ei tohtori ottanut mitään maksua, vaan sanoi: «Ei tämä kerta maksa teille mitään, koska lääkärisä käynti on tullut niin kalliiksi.»

Jälkeenpäin Linden vasta muisti, että uusi tohtorihan se vieras herra olikin, joka oli osannut hänen vointiaan tiedustella.

□ Fonselin Jussi tuli kerran tukki-kuormineen tammelalaista hevosmiestä vastaan, jolla myös oli suuri tukki-kuorma. Tie oli kapea, kahta hevosta ei mahtunut samanaikaisesti ohittamaan. Jussi huusi hurjalla äänellä: «Verä hankeen, taikka käy niinku eilän kävi!» Vastaaan tuleva veti työllä ja vaivalla hankeen. Ajaja kysyi kuitenkin tienposkessa seisoen ohi ajavalta, kuinka eilen sitten oikein kävi. Jussi vastasi: «No kun vastaan tuleva ei antanu tiätä, oli mun verettävä hankeen.»

□ Somerolla kierteli 30-luvulla kulkukauppias, joka myi hankausjauhetta. Purkkien päällä oli oikein etiketti, jossa luki painettuna: HIE-NON HIENO METALLI-JAUHE PUTS PULVERI.

Sahan koneenkäyttäjällä oli kuitenkin tilaisuus tutustua Puts-Pulverin «kemialliseen kokoomukseen», kun kauppias valmisti sahan konehuoneessa hankausjauheensa nummenhiekasta ja sahan pannunpesästä ottamastaan tuhkasta. Hienoilla etiketeillä varustetut purkit täytettiin mainitulla seoksella, jolla olikin aluksi hyvä menekki. Kauppiaan oli kuitenkin jonkin ajan päästä vaihdettava paikkakuntaa, kun «hankausjauheen» salaisuus alkoi paljastua somerolaisille ostajille.

□ Kirkkoherra Laaksilla oli erittäin vahvat ja kauniit hiukset. Hän sattui kerran joutumaan lukuspäivällisillä samaan pöytään Kurjen Mikon kanssa. Monenlaisista asioista keskusteltaessa tuli puheeksi myös Mikon kaljupäisyys. Mikko esitti kantansa asiasta seuraavasti: »Ei järki ja tukka pysy samas päässä.»

□ Pastori Peltokallio meni kenkäkauppias Iida Sjöbladille tarjoamaan henkivakuutusta. Rouva ei ollut kuitenkaan halukas vakuutusta ottamaan, vaan alkoi ihmetellä, kuinka pappismies tarjoaa henkivakuutusta, vaikka sunnuntaina juuri saarnasi, ettei ihmisellä pidä olla huolta huomisesta. Pastori vastasi: «En minä liikukaan nyt papin, vaan vakuutusasiamiehen ominaisuudessa.»

□ Ruokosen Akseli kertoi kerran, että hän oli Tampereen puolessa nähnyt toistasataa kiloa painavat sokerisaket.

Eihän tuota kukaan uskonut, mutta Akseli selitti asiaa seuraavasti: «Mää olin siäl yhres talos kortteeri ja talon toistasattaa killoo painava emäntä piänensi toppasokerii suusas ja heitteli palaset sokerias-kiin.»

□ Fonselin Jussi oli sen ajan hyvä teurastaja. Hän lähti taloihin kotoaan aamulla pimeässä ja tuli jo kello viisi työhön. Tähän oli talon naisväen varauduttava: padallinen kiehuvaa vettä oli oltava valmiina, samoin tarvittavat vesikupit, ämpärit ja vispilät veren sekoittamista varten. Teurastajalla oli mukana pitkä luodikko, jolla hän ampui sikaa kaukaa. Pistämistä varten hänellä oli pitkä ja terävä veitsi. Fonseli oli kova kiroilemaan.

Pikkupappilassa pastori Peltokallio seurasi teurastusta. Fonseli kiukutteli ja kiroskeli sikaa kaltetessaan. Pastori ei malttanut olla huomauttamatta: «Eikö se teurastus käy ilman kiroilemista.» Fonseli pelästy: »voi p-le, en sunkaan mää ny kironu.»

Pastori ei enää viitsinyt seurata teurastusta. Ruho oli jo puhdistettu ja vedetty orsista riippumaan. Fonseli huomasi, että pastori käveli pihalla ja huusi: «Tulkaas, pastori, kattomaa, kun on pehmust niinkum mamselin reittä!» ja taputti roikkuvaa sikaa jalkojen välistä.

□ Rovasti Reino Korpinen oli 1964 kastamassa lasta Ahteenpäässä. Länä oli lapsen toinen kummi, sotaväestä lomalla oleva isän velipoika. Kahvipöydässä keskusteltiin kaikenlaista nuoren perheen asioista ja lapsen hoitamisestakin. Nuori kummisetä sanoi, että Bambino-vaipat ovat erittäin käteviä, nykyäänä saatavissa olevia välineitä.

Rovasti Korpinen oli pitkän aikaa hiljaa, mutta kysyi sitten: «Niitäkö siellä sotaväessä nykyään käyte-tään?»

□ Aukioiden hyvät perhetuttavat Montosen neidit tulivat kerran, usean vuoden poissaolon jälkeen, kyläilemään. Kiirettään valittaen eivät harvinaiset vieraat suostuneet ottamaan päällysvaatteita yltään, vaan istuivat olohuoneessa hattu päässä ja talvitakki päällä.

Otto poistui seurasta, mutta palasi jonkin ajan kuluttua pukeutuneena karvalakkiin, talvipalttooseen ja nahkahanskoihin. Sekä vieraat että kotiväki ihmettelivät, kuinka hän nyt noin oli varustautunut. Otto sanoi: «Mää olen niin paljon sivistynyt, et talon isäntänä tahron olla samal taval pukeutunu ku hianot viaraani-ki.»

□ Aukion Otto oli Lamminperän kummipoika. Hän oli pienempänä vakituinen leikkitoveri samanikäiselle Väinö-pojalle ja myöhemmin sai käydä talossa ansiotyössä. Näiltä vuosilta Otto muistaa monta hauskaa tarinaa.

Kerrankin työssä oltaessa poikia oli kovasti naurattanut jokin Franssin mielestä tyhjäänpäiväinen asia. Hän sanoi pojille: «Ihmisel ei ol koskaan nii hauskaa, et tarttis nauraa.»

□ Aukion pystykorva Nella sai eräänä huhtikuun sunnuntaina kuusi kappaletta penikoita. Koska oli kysymys kalliista rotukoirista, annettiin koiran penikoida keittiössä kasvattajan valvonnan alaisena.

Suutelan Kalle, joka silloin oli noin viisivuotias, sattui tulemaan kyläilemään. Hän oli tietenkin ihastuksissaan vastasyntyneitä katsellessaan. Kallelta kysyttiin, oliko hän ennen nähnyt uuden elämän syntymistä, johon Kalle vastasi: «Olen mää nähnyt kun lehmä on poikinut, mut ei silt koiranpoikii tullu.»

□ Tunnettu televisioinsinööri Pentti Pesari on Somerolta syntyisin. Kun hän oli vielä pieni poika, hän käveli äitinsä kanssa hautausmaalla. Lahden kartanon neiti de Pont oli haudattu samana päivänä ja hänen haudalleen oli laskettu niin paljon seppeleitä ja kukkia, että se muistutti kukkavuorta. Pentti-poika kun huomasi kukkien paljouden ja sanoi: «Katso, äiti, jättiläinen on kuollut!»

renkien kanssa oli sovittu joulukirkkokyydistä. Kirkkoreen jalakset kitisivät pakkaslumessa ja tähdet kiihuivat taivaalla luoden juhallista tunnelmaa. Maantievarren taloissa loistivat kynttilät ikkunoissa osoituksena joulun valonjuhlasta kaamosajan yössä. Kirkon luona hevoset peiteltiin loimilla ja eteen pantiin heiniä. Koko kirkonmäki oli täynnä hevosia kirkkorekineen ja paikan löytäminen oli myöhäisille hankalaa.

Kirkon kaikissa kynttiläkruunuis-

sa paloivat kynttilät, ja pappi mesusi alttarilla kaunisvärissä paidassa. Isot isännät istuivat turkit päällä puolinukuksissa penkeissä, ja koira juoksi pitkin kirkon käytävää tai makasi isännän vierellä. Paluumatkalla ajettiin kilpaa kotiin pitkässä jonossa.

Katsellessani nykyisin Aleksin joulukatua jo viikkoja ennen joulua ja sitä markkinatunnelmaa, mikä joulunalusviikkoihin täällä kuuluu, tunnen eron Ollilan mökkikylän joulunaluspäiviin melkoisena.

Kovin suuri on myös nykyajan joulupöytien herkuista notkuvan ylitäkylläisyyden ja 30-luvun lamamökkiläisen joulupöydällä. Vanhempien ja isovanhempien tuhlailu pikkulasten joululahjoihin kävisi vanhanajan mökineläjän ymmärryksen yli. Toivottavasti me jokainen tajuamme tuon eron ja osaamme antaa arvoa tälle hyvälle ja turvalliselle ajalle, joka tulee jatkumaan niin kauan kuin joulun suuren sanoman, maassa rauha ihmisten kesken, toivotus säilyy maailmassa.

PIENI POIKA JA JOULU

Väinö Rantio

Ikäluokkani entisillä somerolais-miehillä joulumuisteluksissa on kolme selväntuntuisesti toisistaan eroavaa kautta; lapsuusajan joulut kodin tienoilla, sotajoulut ja sodanjälkeisen kauden joulut kellä missäkin. Näistä sotajoulut ovat voimakkaina useampien mielessä ja sen vuoksi ne ovat aihe sinänsä. Sodanjälkeisen kauden joulut ovat muodostuneet kaupallisen yltäkylläisyyden jouluiksi vailla oikeaa joulutunnelmaa. Aidointa joulutunnelmaa muistelussa löytyy siis niistä 30-luvun alun jouluista siitä huolimatta, että ne koettiin useimmissa mökineläjien kodeissa ankan puutteen ja köyhyyden jouluina. Puute ja köyhyys ovat tietenkin suhteellisia käsitteitä, mutta vertailupohjan ollessa tämän ajan ja sen kauden välillä ero on tavattoman suuri.

Pienen pojan joulun odotukset alkoivat jo syysiltojen pimetessä joskus lokakuulla. Vetoamalla joulupukkien ja tonttujen läsnäoloon josakin ulkona pimeässä vanhemmat onnistuivat saamaan tappelunujakkaa harrastavat pikkupojat jonkinlaiseen järjestykseen. Varsinkin uhkaus odotettavissa olevasta risukimpusta joululahjojen sijasta tuntui kauhistuttavalta. Se syyskausi ennen lumen tuloa oli tosi pimeää, sillä kylän mökkilläisillä ei ollut sähkövaloja. Myrskylyhty tiennäyttäjänään tulivat ehtokylään Tiehaaran Ville ja Kustulan Tiita.

Kuja, jonka varteen mökit olivat pääosin sijoittuneet, oli kurainen. Hiekkaa ei ollut varaa ajattaa, elettiinhän syvän laman kautta. Pakkanen ja lumi tekivät kujasta kuitenkin sileän väylän, jossa oli soma vetää pikkukelkkaa. Varoa piti vain hevoskolonnia, jotka aamuisin menivät talollisten takamaille kuormaan höyryävää sontaa ja puolilta päivin palasivat heinähäkit täynnä heiniä tai puimatonta viljaa. Kun

kujaa talvitienään käyttäviä taloja oli seitsemän ja jokaisessa 6—7 hevosta, kujalla oli aikamoinen hevosliikenne. Joskus siitä ajoi pirtukauppias orhilla.

Joulutunnelmat huipentuivat tietenkin jouluaattoon. Tavallinen työpäivä se oli talollisten rengeillekin sillä erotuksella vain, että työt oli tehty noutamalla takamailta heinäkuorma karjalle. Sen vuoksi hevoskolonnat kulkivat kujalla jo aamuviideltä jumpuriin soidessa. Tuoksuilla heinillä lastatut heinähäkit kulkivat toiseen suuntaan jo aamupäivällä. Kolonnan keskellä kulki ohjastajaa vailla oleva hanttihevon. Se oli pienestä pojasta juhlallista katsella ja kuunnella jumpuriin kiikutusta.

Joulusaunassa käytiin jo hämärän lähestyessä. Vihreät kuivat vihdot muuttuivat kiukaalla haudottaessa hetkessä pehmeiksi ja tuoksuiksi lehtikimpuiksi viestittäen tuoksulaan niin kaukana olevasta juhanuksen ajasta, jolloin ne oli sidottu. Joulusaunaan saatettiin ottaa mukaan myös tervaleppävihta, joka oli tehty sairaustapausten varalle jonkinlaiseksi terveysvihdaksi. Pieni öljytuikka mustan savusaunan ikkunalla loi häilyviä varjoja savusaunan mustille seinille ja silmiä tahtoi kirvellä, jos selkiinnyttämisaika oli jäänyt lyhyeksi. Muuten löyly siellä oli pehmeää ja joulusaunatunnelma aito. Puhtaat «raneli»- tai pellavaalusvaatteet päällä ja saappaat jallassa juostiin lumista pimeää polkua tupaan, jossa vasta puettiin pyhävaatteet päälle. Sisällä tuoksui joululle, sillä kuusi oli kannettu sisään sulamaan, ja uunista tulvi paistuvan sianlihan ja lanttulaatikon tuoksu.

Joulukuuseen oli eri värisistä kreppipapereista leikeltä koristeita ja ihan vähän oli ostettu kultalanakaakin. Talikynttilät sidottiin narulla oksien päiden haarukoihin tuke-

vasti kiinni. Jokainen oli saanut jouluksi yhden punaisen amerikan omenan, ja ne kaikki pantiin kuusen oksille koristeiksi. Joulukuusen karamelleja, jotka oli kääritty kiiltokuvalla koristeltuun paperiin, ripusteltiin niinikään kuusen oksille. Kynttilät sytytettiin jouluaterian alkaessa. Puusta sorvattu kolmihaarainen kynttilänjalka palavin kynttilöin koristi joulupöytää.

Kesällä lihotettu ja syksyllä teurastettu porsas oli suuren lapsilauoman toimesta useimmiten syöty jouluun mennessä, mutta takajalan potka oli kuitenkin lihatiinun lokausta vielä löytynyt. Perunakuopasta noudetuista perunoista ja lantuisista oli tehty joululaatikkoruuat ja puori-Heikin puorista oli ostettu lipeäkala. Sillisalaatti ja riisipuuro rusinasopan kanssa kuuluivat aina myös joulupöytään. Joulukalja oli äidin tekemää ja jouluna siinä saattoi olla Hakalan humalataposta saatuja humalia joukossa.

Aterian jälkeen sytytettiin tottoon pystyvalkea ja sitten jo kuuluikin joulupukki kolistelevan porstuassa. Sillä oli tavallisesti pälsyt väärinpäin päällä ja naama näkyi ihan vähän pellavien joukosta. Jokainen sai vain yhden lahjaesineen ja varmaan vanhemmilla oli vaikeuksia niidenkin ostamisessa. Kaikkein varhaisimpina lahjana muistan saaneeni merimiespuvun, johon kävi sitten vahinko samana iltana. Kerran tuli jonkinlaisesta fajanssista tehty hevonen, joka tipahti lattialle ja kuono katkesi. Mieluinen lahja oli linkkuveitsi, jossa oli ketju ja kertotaulu.

Jouluaamuna oli aikainen herätys, sillä piti valmistua joulukirkkoon. Tupa tuoksui joululle ja kahvi joulupullan keralla maistui hyvältä. Hiekan kanssa valkoiseksi kuurattu lattia hohti oudon puhtaana.

Lämpimästi päällä mentiin veljien kanssa johonkin lähitaloon, jonka

LEIRIPOLUN VARRELTA

Kirsti Inkinen

Lieneekö mikään muu seurakunnallinen työmuoto yhtä monipuolinen ja muistoista rikas kuin leiritointi.

Seurakuntamme tyttötyön leiripolulle on kertynyt pituutta jo neljänneksivuosisadan verran, mutta hämmästyttävästi ovat leirit säilyttäneet suosionsa vuosikymmenestä toiseen. Nyt ovat mukana jo entisten leiriläisten tyttäret.

Leiri on kaikkialla todettu erinomaiseksi opetus- ja kasvatustilanteeksi. Ei ole turhaan sanottu: «Viikko leirillä vastaa kokonaista talvikautta kerhossa.» Leirillä oppi saada hauskaa ja mieluista muu-
dossa, miltei huomaamatta.

Someron seurakunnan leiritointi alkoi kunnan omistamassa Hovimäessä, missä siihen aikaan pidettiin kaikki muutkin leirit. Leirillä oltiin kokonainen viikko, ja mukana saattoi olla jopa kuusikymmentäkin eri-ikäistä tyttöä. Mitään hankaluuksia en kuitenkaan muista suuren joukon kanssa olleen, sillä tytöt ovat aina leirillä pitäneet kurista ja järjestyksestä ja alistuneet mielellään leirin sääntöihin.

Sääntöjä sen sijaan oli siihenkin aikaan, sillä leirikertomuksista löytyy usein maininta kylmästä ja sateisesta säästä. Huono sää ei kuitenkaan ketään säilyttänyt leiriltä pois ennen aikojaan.

Majoitukseen käytettiin alkuaikoina vanhoja, suuria sotilastelttoja, joihin mahtui melkein parikymmentä tyttöä yhteen teltaan. Mikäli oikein muistan, ruokakin jouduttiin aluksi valmistamaan taivasalla. Myöhemmin Hovimäkeen saatiin parakkirakennus, jossa oli keittiö, emännän huone ja oleskelutila satteen varalta.

Astioiden pesukaa ei täyttänyt nykyajan hygienian vaatimuksia, sillä kukin tiskasi omat astiansa suuressa pesuallaksessa, Hirsjärvässä. Käymälöitä ei ollut, oli vain alkeellinen «riukula», jossa asioiminen ei

varsinkaan sadesäällä ollut erityisen miellyttävää.

Yhtäkaikki leirit olivat ratkiriemullisia kokemuksia. Niitä alettiin odottaa jo edellisenä syksynä. Joulu-kin siinä odotuksessa hurautti ohitse vähemmän huomion arvoisena asiana.

Hovimäki oli jylhän kaunis leiripaikka metsineen, järvineen ja kalioineen. Ukonilma Hovimäessä oli pelottavan juhlallinen kokemus. Salamat löivät kohisten järveen, suuret kalliot kumisivat, vesi kaatui pilvistä maahan paksuna seinänä. Tytöt teltoissa painautuivat aikuisen ympärille ja toistensa kylkeen kuin linnunpojat. Pelkäsimme kaikki mahd-
tavan luonnonnäytelmän keskellä, mutta saimme myöskin kokea suuren taivaallisen Isän varjeluksen. Koskaan ei mitään suurempaa vahinkoa tapahtunut, mitä nyt vesi virtasi myötämaata teltoihin ja kasteli tyttöjen viltit ja kirjat. Seuraavana päivänä oli sitten edessä suuri kuivatusoperaatio.

Hovimäen maasto oli ihanteellinen maastoleikeille. Varsinkin «kristityn vaellus» tuli tytöille eläväksi siellä vaellettaessa. Sieltähän löytyi esimerkiksi aivan oikea «Epäilyksen suo» ja «Vaikeuden vuori-kin.»

Hämyiset iltahetket loppukesän aikaan olivat elämys sinänsä. Muis-
tanpa, kuinka me «isot» kerran säikähtyneinä ihmettelimme mäen takaa metsästä hohtavaa outoa valoilmiota. Arvelimme jonkun oudon ja arveluttavan henkilön ajaneen sinne autollaan. Sydän läpähti pelosta, mutta velvollisuus vaatii tarkistamaan asian. Pelokkaina hiivimme jonossa mäkeä ylös — ja mitä näimme! Iso, komea täysikuu kellotti siinä taivaalla edessämme! Pelko suli helpottuneeseen nauruun. Nau-
roimme vielä vuosia jälkeenpäinkin, kun tuota tapausta muistelimme.

Lähtemättöminä ovat mielessä johtajien ja «isojen» öiset hetket nuo-

tion äärellä. Musta hiljaisuus seisoitiiviinä muurina nuotion ympärillä, kipinät kimposivat kohti yötaivasta, ja musta kahvipannu porisi hiillock-sella. Kahvin voimalla siinä pantiin kokoon seuraavan leiripäivän ohjelmaa ja jaettiin tehtäviä

Koskaan en unohda kiiltomatojen järjestämää hienoa juhla-
valaistusta, joka meidät kerran Hovimäessä yllätti pimeänä loppukesän yönä. Matojen pienet lyhdet tuikkivat polun varressa kuin tähdet.

Mieliinpainuvien muisto Hovimäestä lienee kuitenkin kynttiläkukue viimeisenä leiri-iltana. Koko leirijoukko vaelsi ylös korkealle mäelle leirikirkkoon, jonka ristin juurella paloi kynttilä. Hiiskumattoman hiljaisuuden vallitessa kukin tyttö haki siitä liekin omaan pieneen kynttiläänsä. Pitkänpitkinä jonona laulaen Pyhiinvaeltajien laulua lähettiin sitten kiemurtelemaan mäkeä alas kohti nuotiopaikkaa. Se oli unohtumaton näky: lukemattomat pienet, kirkkaat liekit tuikkimassa hämärtyvässä kesäillassa.

Kynttiläkukue ei ollut tarkoitettu pelkästään hienon tunnelman luojaksi. Se tahtoi havainnollisesti kertoa tytöille uskon tuesta, joka saadaan Jeesukselta Kristukselta. Jokainen kastettu, jokainen opetuslapsi, on tarkoitettu Jumalan tulen kantajaksi ja sytyttäjäksi omassa ympäristössään. Ja niinkuin matkalla sammuneeseen kynttilään saatiin uusi liekki lähellä kulkevalta leiritoverilta, niin myöskin taivaantiellä saamme olla auttamassa ja sytyttämässä toisiamme.

Vuonna 1965 leiripaikka vaihtui järven toiselle puolelle, Hirsjärven vanhalle alakoululle. Hovimäestä luopuminen oli haikaaa, sehän kät-
ki itseensä lukemattoman määrän ihania leirimuistoja, mutta ennenpitkää uusi leiripaikka valloitti kaikki rehevän luontonsa kauneudella. Kodikkaanäköinen punainen tupa kurkisteli suurten koivujen

katveesta, ja lintujen laulu soi ja helisi vuorokaudet läpeensä. Hirsjärvi olikin todellinen lintujen valtakunta. Eräänä kesänä muuan pikkulintu vietti leiriä yhdessä tyttöjen kanssa. Se kun oli sattunut rakentamaan pesänsä aivan teltilta-alueelle. Sen ei tarvinnut pelätä, sillä tytöt vartioivat tarkasti sen pienen kodin rauhaa. Kerran taas, kun tyttöryhmä oli kokoontunut raamattuhetkeen ison koivun juurelle, utelias käki lensi koivuun kukkumaan ja piti selaista melua, ettei lukemisesta ja keskustelusta tahtonut tulla mitään. Eräs peipponen puolestaan oli niin esiintymishaluinen, että lauloi koko ajan ylhäällä puussa, kun puun vieressä, pihalla, vietettiin leirijuhlaa. Sen laulu kaikui taukoamatta ylimmäisenä ja voimakkaimpana melkein voittaen tyttöjen esitykset.

Muutamana kesänä Hirsjärven tyttöleirillä toimi viikon ajan Tabitan seurakunta työntekijöineen, hallintoelimineen kaikkineen. Pidettiin mm. kirkkoherran- ja kappalaisen vaalit, kun ensin oli kuunneltu vaalisääntä. Seurakunta oli harvinaisen aktiivinen, sillä äänestysprosentti oli sata.

Kauniisti ja arvokkaasti nuoret naispapit sitten toimittivat leirikirkossa iltakirkon alttaripalveluksen.

Lähetysvuoden 1970 leiristä jäi monta rikasta ja riemullista muistoa. Maastoretki halki mustan maanosan kuljettiin sateen rapinan ja ukkosen jyrinän säestämänä. Reportteri-parkakin rämpi märässä metsässä tyttöjen perässä kameroineen. Taisi jäädä musta maanosa hänellekin ikimuistoisena mieleen!

Samalla leirillä koettiin myöskin oikein kouriintuntuvasti millaista on olla taiwanilainen pakolainen. Tyttöjen onneksi tämä tilanne kesti vain puoli päivää, sillä pelkkä tee ja keitetty riisi saivat tytöt varmaan ikävoimiaan leiriemännän makoisia ruokia.

Kesän 1975 leiri oikein tulvi vastoinkäymisiä. Ukkonen säikytteli, sähkötkatkeilivat, vesikin loppui välillä. Mutta leirijoukko oli lannistumaton. Vaikeudet voitettiin yhteisvoimin ja iloisien leirihengen avulla.

Sanotaan, että ihmisen elämä on luopumista. Tämä näytti pätevän myös leiripaikkojen suhteen. Juuri, kun Hirsjärvi oli tullut läheiseksi ja rakkaaksi, oli aika luopua siitäkin. Seurakunnalle valmistui upouusi ja

nykyaikainen Siikjärven leirikeskus. Tuntui kuin eivät tytöt olisi alkuun osanneet tästä onnesta ensinkään iloita. Haikeina he huokailivat Hirsjärven perään ja surivat telttamajoutuksen loppumista. «Mikä leiri se sellainen on, jossa sisällä nukutaan», he tivasivat. «Ainahan sitä kotona saa sisällä nukkua.»

Leirinjohtajana näin asian vähän eri näkökulmasta. On suunnaton helpotus, kun ei tarvitse yökausia huolestuneena valvoa myrskyllä ja ukkossateella ja vaeltaa kaatosateessa tarkastamassa, vuotavatko teltat, ja itkeekö joku ehkä peloissaan.

Tuntuihan se uusi leirikeskus ensimmäisenä kesänä oudon ylelliseltä, kun vuosien mittaan oli totuttu

alkeellisiin oloihin ja monenlaisiin vastoinkäymisiin. Mutta ihana erämaajärvi ja suurten metsien rauha lumosivat pian leirin osanottajat. Siitä on parhaana todisteena se, että jotkut innokkaimmat olisivat halunneet jo syksyllä ilmoittautua ensi kesän leirille, että varmasti pääsevät mukaan.

Uskon, että Siikjärvestäkin tulee monille tytöille rakkaitten ja unohtumattomien muistojen paikka. Ne tytöt, joille Siikjärvi on ensimmäinen ja ainoa leiripaikka, eivät kuitenkaan tule kokemaan alkeellisen leirielämän viehätystä. Sillä niin outo otus ihminen on, että hän välillä kaipaa mukavuuksiensa keskeltä vaivannäköön ja vastoinkäymisiin.

Misericordia, Armon Neitsyt, levittää suojelevan viittansa syntisten yli ja varjelee heitä kuoleman ja helvetin kauhuilta. Helvetin paholaiset ja demonit pelkäävät häntä, hän rukoilee poikaansa sieluparan puolesta. Hän on myös helvetin kuningatar jolle saatanankin täytyy kumartaa.

Isä meidän-rukous on yhteinen kaikille kristityille. Katolisen maailman lausutuimmat sanat ovat: *Ave Maria, gratia plena, Dominus tecum; benedicta tu in mulieribus, et benedictus fructus ventris tui Jesus. Sancta Maria, Mater Dei, ora pro nobis peccatoribus nunc et in hora mortis nostrae. Amen.*

Ave Mariaa käytettiin liturgiassa jo 500-luvulla mutta sen käyttö yleisty vasta 1000-luvulla. Viimeinen sydäntäsärkevä pyyntö lisättiin rukoukseen vasta Mustan surman jälkeen, 1400-luvulla. «Pyhä Maria, Jumalan Äiti, rukoile meidän syntisten puolesta nyt ja kuolemamme hetkellä. Amen».

Neitsyt Maaria emonen, rakas äiti armollinen

Uskonpuhdistus teki kerralla lopun marianpavonnasta protestanttisissa maissa. Protestanttinen usko ei hyväksy välittäjiä ihmisen jumalasuhteessa. Pyhä Neitsyt ja pyhimykset jäivät työttömiksi.

Kansan uskomuksia ja käsityksiä ei kuitenkaan kuninkaan ja piispan mahtisanalla muuteta. Neitsyt Maria santheineen eli vielä kauan ihmisten mielisä, «paistoi kuin pyhäinen päivä, kumotti kuin kultaristi». Kansanrunoudessa Maria mainitaan puolentoista tuhatta kertaa. Hänellä on samat ominaisuudet kuin keskiaikaisessa yleiseurooppalaisessa mariologiassa. Hän on neitseellinen emo (*virgo mater*), armoitettu (*gratia plena*), tuskien neitsyt (*mater dolorosa*). Hänellä on kultaviitta ja kultakengät, hän lentää hopeakyyhkynä, kultakäkenä. Maria suojelee metsästäjiä ja kalastajia, hoivaa sairaita ja haavoittuneita, sammuttaa tulipaloja. Hän on kaunis, pienikokoinen «kaitahartia katala», mutta uljas ryhditään. Hänen muistonaan jäivät kielenkäyttöön «kyllä maar» ja »totta maar».

Keskiajan kirkkovuodessa oli useita Neitsyt Marialle pyhitettyjä juhlapäiviä. *Purification* eli Marian kirkkottamispäivän tunnumme vielä kynttelinmessun nimellä (2. 2.). *Annuntiation*, Marian ilmestyspäivä jolloin enkeli Gabriel toi sanomansa on vieläkin kalenterissamme Marianpäivä (25. 3.). *Visitatio* eli Marian käynti Elisabetin luona on vanhan ajan Heinä-Maaria. Silloin kukki matara maarianheinä, Neitsyen oma kukkanen. Sinä päivänä (2. 7.) viettävät nimipäiväänsä Marian lempinimet: Maijat ja Maikit, Meerit ja Marit. *Assumptio*, Marian taivaaseenastumisen päivä on nykyisessä almanakassa Marjatan päivä (15.

8.) Pois ovat jääneet *nativitas*, Marian syntymäpäivä (8. 9.) ja *conceptio*, Marian tahrattoman sikiämisen päivä (8. 12.).

Protestanttisessa maailmassa kuitenkin joulu on se päivä, jolloin Neitsyt Maria astuu esiin protestanttisen puhtasoppisuuden perimiehistä rintamasta. Joulun valossa hohtaa hellä ja inhimillinen madonna, nuori äiti hymyilemässä lapselleen:

*O clemens, o pia
O dulcis Maria!*

Oi armollinen, oi hurskas,
Oi suloinen Maria!

Albert Dürer 1495.

Tahraton sikiäminen

Kristinuskon ensimmäisten vuosisatojen aikana Mariaa kunnioitettiin ensimmäisenä pyhimyksenä, Jeesuksen äitinä, mutta inhimillisenä olentona. 300-luvulta lähtien kristillisessä kirkossa alkoi kiihkeä neitsyyden palvonta, jota korosti erikoisesti kirkkoisä Hieronymus. Neitsyt Mariaa pidettiin puhtauden ilmentymänä. Kirkkoisista vaikutusvaltaisista, Augustinus, suosi Marianpalvontaa. Neitsen täydellisestä puhtaudesta päästiin pian siihen käsitykseen, että Maria oli kokonaan vapaa perisyntistä, hänen sikiämisensä oli synnitön. Tahrattoman sikiämisen, *conceptio immaculata*, opista tuli katolisen kirkon riidana aihe vuosikymmeniksi. Dogmiksi se hyväksyttiin vasta 1854.

Itämaaisissa uskonnoissa on useita jumalattaria, joiden paikan Maria nyt otti. Egyptiläinen Isis, joka suri kuollutta Osirista oli lähellä Mariaa, joka suri ristillä kuollutta poikaansa. Eniten Marianpalvonnan leviämiseen ja kiihtymiseen vaikutti kuitenkin, Kybelen, äitijumalattaren, kultti. Pyhä Neitsyt oli kaiken kasvavan suojelija, avioliiton, lasten synnyttämisen, sadonkorjuun. Hän oli jumalansynnyttäjä, kreikan *theotokos*, latinan *dei genitrix*.

Taivaan kuningatar

Pyhänjäynnösten keräily alkoi jo ensimmäisinä vuosisatoina. Samoin palvottiin marttyyrien kuolinpaikkoja. Neitsyt Marian kuolinpaikkaa ei kukaan osannut varmuudella osoittaa, vaikka monet paikat vaativatkin kunniaa itselleen. Neitsyen pyhänjäynnöksiä ei myöskään löytynyt sanottavassa määrin. Raamatussa ei kerrota Neitsyt Marian kuolemasta. Syntyi legenda Neitsyt Marian taivaaseenastumisesta, *assumptio*. Niin kuin Pyhä Neitsyt poikansa lailla sikisi tahrattomasti, niin hän myös astui taivaaseen.

Kuvitelma siitä, että ihminen sie luineen ruumiineen välttää kuoleman ei ollut keskiaikana niin kummallinen kuin nykyään. Varsin monen pyhimyksen pyhyden merkinä pidettiin nimenomaan sitä, ettei hänen ruumiinsa lahonnut kuoleman jälkeen.

Taivaaseen astuttuaan Neitsyt Mariasta tuli taivaan kuningatar

niin kuin hänen poikansa oli taivaan kuningas. Monissa tauluissa ja mosaiikeissa käytetään Kristus kruunaamassa äitinsä. Marian palvonta taivaan kuningattarena oli huipussaan 1000-luvun kahtena ensimmäisenä vuosisatana. Silloin syntyivät myös katolisen kirkon kauneimmat hymnit *Salve Regina* ja *Regina Caeli*.

Kristuksen morsian

Sydänkeskijän vuosisatoina kuva Neitsyt Mariasta taivaan kuningattarena himmeni ja tilalle astui Maria morsian ja Maria äiti. Tältä ajalta on peräisin osa länsimaisen taiteen kauneimmista maalauksista, vanhojen mestarien ihanat madonnakuvat, joiden suloa ja lempeyttä eivät vuosisadat ole voineet hävittää.

1300-luvun morsiusmystiikka, jonka huomattavin edustaja pohjoismaissa oli ruotsalainen Pyhä Birgitta, on nykyajan ihmiselle monella tavoin käsittämätön. Se pohjautui paljolti maailman ehkä kauneimpaan rakkauslauluun, Salomonin Korkeaan veisuun. Korkean veisun rakastettu käsitettiin sekä kirkoksi Kristuksen morsiamena, että Neitsyt Mariaksi ja hänen myötäään uskovien joukoksi.

Korkean Veisun alkuperää tutkitaan yhä. Osa tutkijoista olettaa, että laulu kuvaa Jahven ja Israelin suhdetta ja on peräisin viidenneltä vuosisadalta ennen Kristusta. Toisten oppineiden mielestä taas on kysymys useista paimentolaiskansan rakkauslauluista jotka on kirjoitettu ja koottu eri aikoihin, ennen viidettä vuosisataa.

Madonna

Se käsitys, joka Neitsyt Mariasta elää protestanttisessakin mielessä on maailman taiteen useimmin käsitelty aihe: madonna, Neitsyt Maria ja Jeesus-lapsi. Taivaan kuningatar astui korkeudestaan maan päälle nöyräksi äidiksi, jonka taiteilija kuvasi jopa istumassa paljasjalkaisena kovalla maalla imettämässä pieno-kaistaan. Marian maito oli Paratiisin maitoa, ihmeitätekevää. Maitopisaroihin säilytettiin kallisarvoisissa pyhänjäynnösastioissa. Legenda kertoi, kuinka Pyhä Äiti puseri maitoa rinnastaan haavoihin, jotka

parantuivat silmänräpäyksessä.

Lempeän äidin, madonnan myötä, tuli Marian kuvaan uusi ominaisuus. *Humilitas*, nöyryys, ei kuulunut taivaan kuningattarelle. Uutta naisihannetta oli innokkaasti rakentamassa fransiskaani kerjäläismunkisto, jonka omiin ihanteisiin nöyryys ja yksinkertaisuus kuului.

Nainen, jonka jo antiikin filosofit olivat selittäneet miehen alamaiseksi, Jumala luonut Aatamin kylkiluusta ja kironnut syntiinlankeemuksessa, jonka kirkkoisat olivat tuominneet koska hänellä oli kohtu ja koska hän edusti lihan himoa, jota mies ei voinut vastustaa, sai nyt uusia luoteenominaisuuksia: nöyryyden, alistuvaisuuden, tottelevaisuuden. Näitä ominaisuuksia korostettiin niin voimakkaasti sekä ihanteessa, Pyhässä Neitsyessä, että synnintekijöissä, tavallisissa naisissa, että vielä tänä päivänä jotkut kuvittelevat naisten olevan todella biologiselta olemukseltaan alistuvia.

»*Ecce ancilla Dei*» Maria sanoi enkelille Gabrielille, »katso, minä olen Herran palvelijatar, tapahtukoon minulle sinun sanasi mukaan.» *Docilitas*, tottelevaisuus Herran tahtoa kohtaan oli Marian ominaisuus jota kirkko mielellään korosti. Uskoviilta odotettiin samaa tottelevaisuutta kirkkoa kohtaan.

Tuskien äiti

1300-luvun puolivälissä silloista ihmiskuntaa kohtasi suurin maailmanlaajuinen järkytys, jonka ihmiset ovat kokeneet ennen tämän vuosisadan maailmansotia. Musta surma, ruttotauti, lähti kaukaisesta idästä ja levisi koko tunnettuun maailmaan. Neljässä vuodessa inhimillinen maailmankäsitys koki tyrmistyksen, josta se ei koskaan toipunut.

Kuolemasta muodostui mahtava hahmo ihmisen ajattelussa. Uskonnollisuus keskittyi morbidieihin asioihin. Kristuksen kärsimyskuolemaa korostettiin ja lempeästä Neitsyestä tuli Tuskien Äiti, *Mater Dolorosa*, joka vuodatti kyyneleitä poikansa ristin juurella. Tällä tavalla Maria osallistui myös Vapahtajan pelastustyöhön.

Kuolemanpelossa Neitsyt Maria oli rukousten kohde. *Madonna della*

HERRA PUOLEES KÄÄNNYN

Hannu Pauloma

C G Em G D G D G D G

Herra, sinun puolees käänty-nen, kun synti alkaa painaa.

Hm F#7 D A D A D Em D G D G

Silloin minut virvoi-tat, otat huostaas mun.

MÄ NOUSEN AVULLA KRISTUKSEN

C G C Dm C F G G C

Mä nouse avul-la Kristuk-sen, Taivaan Isän Pojan.

C F C F G C G D G

Itse neuvo opas-taa Taivaan Juma-la.

C F C F C G C G C

Hän yksin tietää par-haim-man, Herra mun.

JEESUS HERÄTTÄÄ

B6 E6 F B6 E6 F B6 C F B6

Jeesus kuolleet kaikki herät-tää, silloin hyvä olla on!

Gm A7 Dm C F F B6

Jeesus antaa elä-män, tiedän sen.

B6 E6 F B6 E6 F B6 C F B6

Kohta saa-puu Kristus uudestaan, silloin kaikki hyvin on.

Gm A7 Dm C F F B6

Synnit kaikki poistetaan, ainiaaks.

KULISSIEN TAKAA

Kai Linnilä — Sakari Parkkinen.

Somerniemien Sanomat

kesällä 1979

Someron Tupa näyttämön esittämä *Somerniemien* puppilasnäytelmä 1831 ei ollut ihan tavallinen kesänäytelmä. Ensinnäkin se oli kaikkien aikojen menestysnäytelmä. Toiseksi se oli miltei täydellisen omavarainen ja kotikutoinen. Näytelmän aihe liittyi Someron maisemaan, kirjoittaja oli paikkakuntalainen, näytelmän henkilökunta näyttelijöistä soittajiin ja hevoseen oli somerolaista, ja esitetty musiikki oli somerniemeläistä pelimanniperinnettä. Vain muutamat säätyläispuvut jouduttiin lainaamaan Helsingistä asti. Kun takavuosina rouva Valtio kuuluutti omaehtoisen kulttuurin perään, niin sitähän Ämyrin maastossa kajahtelleet repliikit olivat. Ja vaikka läänin taidetoimikunta oli varoistaan osoit-

tanut tappiontasausmarkkoja, niitä ei tarvittu, vaan omilla tultiin toimeen.

Sivusta seurannutta ihastutti näytelmäseurueen ja ennenkaikkea näytelmän ohjaajan into ja sinnikkyys. Suuren spehtaakkeliin oli uhrattu runsaasti harjoitusaikaa, hikeä ja kyöneleitä. Harrastajavoimin yllettiin tulokseen, josta muutkin voivat ottaa mallia.

On sosiologien asia tutkia ja on kulttuuripoliitikkojen asia miettiä, miksi paikallinen talkoohenki ja näyttämöharrastus ovat elpyneet. Tässä vaiheessa voidaan uumoilla, että television huumaava ensivaikutus sekä elinkeinorakenteen murroksesta johtunut masennus ovat

hellittäneet. Ehkä maaseudulle on palannut omaarvontunteen sävyttämä itseilmaisun tarve.

Maaseudun taideharrastusten elpymistä ei tietenkään tarvitse varustaa pyhimyksen ja ainutkertaisuuden sädekehällä. Asiaa ei kannata romantisoida. Paranevasta tilanteesta voi iloita, ja samalla voi miettiä, miksi vuosikymmenten takainen, esimerkiksi näyttämöharrastuksen perinne pääsi välillä pahasti katkeamaan.

Ulkoilmanäytäntö Ämyrin maastossa ei ollut yleisön kannalta paras mahdollinen ratkaisu. Toivottavasti kesän 1979 kokemukset kannustavat kuntalaisia hankkimaan paremmat tilat kotiseudun näyttämötoiminnalle.

Maria lausuu suurenmoisen *Magnificat*-hymnin: »Minun sieluni suuresti ylistää Herraa, ja minun henkeni riemuitsee Jumalasta, vapahtajastani...». Lapsi syntyy Betlehemissä, viedään temppeliin jossa vanha Simeon tunnistaa hänet Herran Voideksi. Tarinaan kuuluvat taivaalliset sotajoukot, Itämaan tietäjät, pako Egyptiin, Jeesuksen varhainen viisaus temppelissä.

Matteus ja Luukas, evankeliumien kirjoittajat, ovat yhtä mieltä siitä, että Jeesuksen syntyessä tapahtui ihmeitä, että hän oli Daavidin sukua, että hänen äitinsä nimi oli Maria ja isänsä Joosef ja hänen synnyinpaikkansa oli Betlehem. Muuten kertomukset poikkeavat toisistaan.

Tarujen Maria

Tiedon tyhjiö täyttyi vähitellen. Jaakobin Kirja, joka kuuluu apokryfikirjoihin kertoo, että Maria oli Joakimin ja Annan tytär, lapsuudessaan kaunis, älykäs ja hurskas. Jaakobin kirja oli pohjana lukemattomille Neitsyt Mariasta kertoville legendoille, joista ehkä tunnetuin on Jacob de Voragine'sin Kultainen Legenda.

Apokryfikirjoissa ja legendoissa Pyhästä Perheestä tulee elävä perhe joka kamppailee mitä hämmästyttävimmässä seikkailuissa.

Kun Neitsyt Maria tulee naimikseen kutsutaan kaikki Israelin leskimiehet kosimaan. Jokaisella on oltava sauva mukana. Joosef-ukon sauva puhkeaa kukkaan, hänet on Herra valinnut Neitsyen puolisoiksi. Toisissa versioissa Maria kieltäytyy menemästä naimisiin, koska on vanhonut jäävänsä neitsyeksi.

Joosef on ollut legendankirjoittajille ja kirkkoisille hankala hahmo. Koska Neitsyt Maria oli neitsyt ennen synnytystä, sen aikana ja sen jälkeen, ei Joosef saanut koskea vaimoonsa. Raamatussa mainitaan useitakin »Herran veljiä». Heidän oli siis oltava Joosefin edellisestä avioliitosta, Jeesuksen velipuolia.

Mutta tämä selitys ei tyydyttänyt kirkkoisä Hieronymusta, neitsyyden palvojaa. Toki Joosef, joka sai kunnan toimia Jeesuksen isäpuolena, oli koskematon mies eikä horiseva

ukko lapsilaumoineen. Niinpä Herran veljet oli käsitettävä Jeesuksen serkuiksi.

Matkalla Betlehemiin Maria tuntee synnytyksen alkavan, Joosef vie hänet läheiseen luolaan ja etsii poikiensa kanssa lapsenpäästäjän. Valopilvi on luolan yllä kun lapsi syntyy ja ällistynyt lapsenpäästäjä tunnustaa ihmeen. Muuan toinen nainen, Salome, epäilee neitseellistä synnytystä ja tutkii Marian. Hänen kätensä kuihtuu heti tuskallisesti. Enkeli käskää häntä ottamaan Jeesus-lapsen syliinsä, ja hänen kätensä paranee.

Toisessa versiossa Maria synnyttää tallissa, missä härkä ja aasi palvovat lasta. Pako Egyptiin pursuilee

ihmeitä: lohikäärmeet, leijonat ja leopardit kunnioittavat lasta. Lähteet pulppuavat esiin Pyhän Perheen jaloissa, palmupuut kumartuvat antamaan hedelmäänsä nälkäisille vaelta- jille. Epäjumalankuvat särkyvät. Ne kaksi varasta, jotka tulevat Golgatan ristillä kohtaamaan Kristuksen, ryöstävät matkalaiset, mutta toinen heistä katuu ja Jeesus armahtaa häntä.

Kotona Nasaretissa Jeesuslapsi tekee ihmeitä, herättää pienen pojan kuolleista, venyttää Joosefin liian lyhyeksi sahaamat lankut, tietää kou- lussa kaiken ja mykistää opettajan- sa. Hän äksyilee Joosefille ja lyö kuoliaaksi pari poikaa jotka kiusaavat häntä.

Claude Nourry 1512

MAARIA MATALA NEITI, PYHÄ PIIKA PIKKARAINEN

Kaari Utrio

Läntisen kulttuuripiirin, ehkä koko maailman tunnetuin naishahmo on Neitsyt Maria, Jeesuksen äiti. Katoliselle kristikunnalle hän on *mediatrix*, välittäjä, joka saattaa rukoukset Isän ja Pojan luo, ja puhuu syntisten puolesta. Tämä on kirkon virallinen oppi, joka kuitenkin kansanomaisessa uskonharjoituksessa on muuttunut suoraksi palvonaksi.

Uudessa Testamentissa Maria mainitaan vain muutaman kerran. Paavalin kirjeessä galatalaisille kerrotaan, että »Jumala lähetti poikansa, vaimosta syntyneen...» Paavalin kirjeet on kirjoitettu noin vuonna 57 ja ovat Uuden Testamentin varhaisimpia kirjoituksia.

Markuksen evankeliumissa Jeesuksen äiti mainitaan kahdesti. Johanneksen evankeliumissa Maria mainitaan Kaanaan häissä ja ristin juurella. Apostolien teoissa Maria osallistuu yhteiseen rukoukseen. Golgataa lukuunottamatta Jeesus puhuttelee äitiään vain pari kertaa. Sanat ovat nuhtelun luonteisia.

Niinpä ne tiedot, joille Mariakultti on rakentunut, perustuvat lähinnä Matteuksen ja Luukkaan kertomuksille Marian raskaudesta, Jeesuksen syntymästä ja lapsuudesta. Kertomukset ovat myöhäisiä lisäyksiä, syntyneet runsaat kahdeksankymmentä vuotta kuvailemiensa tapahtumien jälkeen. Ne on kirjoitettu suullisen tradition pohjalla, ja ovat yhtä luotettavia kuin kenen tahansa suurmiehen lapsuudesta kertovat tarinat silloin kun ei ole käytettävissä minkäänlaisia asiakirjoja.

Ave Maria, gratia plena

Annuntiatio, Marian ilmestys on taiteilijoiden suosima aihe. Enkeli Gabriel ilmoittaa viattomalle neitsyt Marialle, että tämä on synnyttävä Jumalan Pojan. Maria lähtee kiireesti sukulaisensa Elisabetin luo joka tervehtii häntä Herran äitinä.

Someron madonna. Preussilainen puuveistos 1400-luvun alkupuolelta.
Kuva: P. O. Welin 1978. Museovirasto.

Letti se on eikä lakku
Pässi ei huuda kun sille puhuu

Meitä pappeja nauratti niin
Komeita ne on molemmat lakit

No johto ainakin pelaa
Tuskin meittii jännittää

HYVÄÄ JOULUA toivottaa TOIVOKOSKI OY puh. 42 757 tai 43 452	Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta P. TOIVOKOSKI Terttilä, puh. 43 412
Hyvää Joulua toivottaa OY KART AB Someron Konepaja puh. 46 121 — 46 122	Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta LENINKI JA ASUSTE puh. 45 410
Elokuvateatteri Jukola Uusia filmejä on ollut ja on vielä tulossa tänä vuonna mm. 007 KUURAKETTI ja Edvin Laineen RUSKAN JÄLKEEN	Jouluterveiset asiakkaillemme PARTURIKAMPAAMO RAIJA TAPIO:n tytöt puh. 45 898 PS. Suoritamme myös joulupukin parran tasauksen

SOMERO-SEURAN KUVAKANSIOSTA

Kaskunkeruutalkoiden 1. palkinnot on jaettu Somero-Seuran vuosikokouksessa 25. 2. 1979. Oik. Aaro Eskola, Bruno Aalto, Vilho Kuusela ja Armi Mutka (os. Kuusela), joka oli litteroinut ääninauhalta Vilho Kuuselan ja Pietari Keskisen Juttuja. Valok. Voitto Ollonqvist.

Someron museoon oli kesänäyttelyksi elokuussa järjestetty kokoelma museon varastoaineistia. Näyttelyn valvoja Voitto Ollonqvist esittelee miekkaa, joka perimätiedon mukaan on kuulunut postinkuljettajan aseistukseen. Valok. Somero-lehti (Salli Lehtinen).

Someron-päivää vietettiin museolla 8. 7. 1979. Juhani Talonen (vas.) ja Ensio Männistö näyttävät lankunsausta. Valok. Salon Seudun Sanomat.

Hankarauta, jolla muokattiin nahkaa ja mahdollisesti lohkottiin koppapäreitä. Tullut museon päärakennuksen mukana Terttilän Kivirutasta. Näyttelyssä kysyttiin esineen nimeä ja tarkoitusta. Valok. Salli Lehtinen.

vässä kokouksessa. Paavo Numminen oli heti juonessa mukana ja lupasi puoltaa.

Illalla Sulo Tasanko soitti ja kertoi, että Somero-Seuran ehdotus oli kirkkovaltuuston kokouksessa hyväksytty. Hän mainitsi, että suotuisaan päätökseen oli merkittävästi vaikuttanut Paavo Nummisen painava puheenvuoro, jossa tämä totesi, että Someron kirkossa oli ennestään niukasti korkeatasoista taidetta, jota nyt olisi tarjolla.

Kirkkovaltuuston pöytäkirja kertoo asian käsittelystä mm. seuraavaa (7. 12. 58, 6 §):

«Vaikka seurakunnan talous on muuttunut hyvin epävarmaksi luonteeltaan, mutta koska Somero-Seura on luvannut keräyksellä hankkia tarkoitukseen 100.000 mk, niin valtuusto katsoi voivansa antaa seurakunnan varoista puuttuvan 120 tuhatta mk, joten p.o. veistokset päätettiin tilata.»

Pöytäkirjanote ei kaivanne kommentteja.

Ajatus Somero-Seuran osallistumisesta Miika-el-veistoksen kustannuksiin oli tullut mieleeni viime tingassa, kokouspäivän aamuna. Somero-Seuran johtokuntaa ei ehditty kutsua kokoon, vaan jouduin tekemään päätöksen yksinani. Siksi katsoin joutuvani siitä yksin myös vastaamaan.

Joulukuun 16. ja 17. päivänä, koulutuntien ja arvostelukiireiden lomassa, kiertelin keskustan liikkeissä ja sain lahjoituslupauksina kokoon tarvittavat 100.000 vmk. Tämä keruu on ollut positiivisimpia kokemuksiani somerolaisten suhtautumisesta kotiseututyöhön, sillä turhaa käyntiä en juuri joutunut tekemään. Lahjoituksia saatiin seuraavilta liikkeiltä: Heitto Oy, KOP, Kuivamaito Oy, Ol Oras, Sokama Oy, Someron Kello ja Kulta, Someron Linja Oy, Someron Osuuskassa, Someron Osuuskassa, Someron Säästöpankki, A. Valtaharju. Lisäksi saatiin lahjoitus Manttaalikunnalta.

Joulukuun 18. päivänä soitin Albin Kaasiselle ja ilmoitin, että veistos tilataan ja että hän saa tehdä sen Kansallismuseossa olevan veistoksen pohjalta oman näkemyksensä mukaan. Tästä muutoksesta, joka jonkin verran poikkesi alkuperäisestä suunnitelmasta, oli jo aiemmin ilmoitettu seurakunnalle.

Huhtikuun alussa 1959 taiteilija Kaasinen kävi Somerolla, jossa hän tutustui veistoksensa sijoituspaikkaan sekä esitteli rovasti Tasangolle ja minulle työtä varten tekemiään luonnoksia. Kolme ja puoli kuukautta myöhemmin, 18. 7. 59, taiteilija kirjoitti, että Miika-el oli valmis ja että maisteri Olli Valkonen Taideakatemiasta ja tohtori Riitta Pykkänen olivat käyneet sitä katsomassa. (Maist. Valkonen kirjoitti Elanto-lehden joulunumeroon 1959 laajahkon esittelyn Albin Kaasisesta ja mm. Someron Miika-elista ja julkaisi suurikokoisen Miika-elin kuvan arvovaltaisessa Suomen taiteen vuosikirjassa.)

Vasta elokuun 21. päivänä taiteilija pääsi tuomaan työnsä Somerolle. Olimme rovasti Tasangon kanssa auttamassa, kun hän kirkossa sovitti veistoksen paikoilleen. Hän hyväksyi sille saman paikan, jota Leena Mattilan kanssa olimme edellisvuonna arvelleet sopivaksi. Veistosta varten asennettiin kohdevalaistus. Samana päivänä Somero-lehdelle suomassaan haastattelussa taiteilija tähdensi, että tärkeintä työn sijoituksessa oli saada siihen sopiva valaistus; muuten ei kuva syty katsojan silmissä elämään (Somero-lehti 28. 8. 59, Marjatta Arrankoski). Niinpä Kaasisen hienolle taideteokselle tehtiin ruma karhunpalvelus, kun siihen kuuluva kohdevalaistus 1970-luvun suuressa remontissa poistettiin.

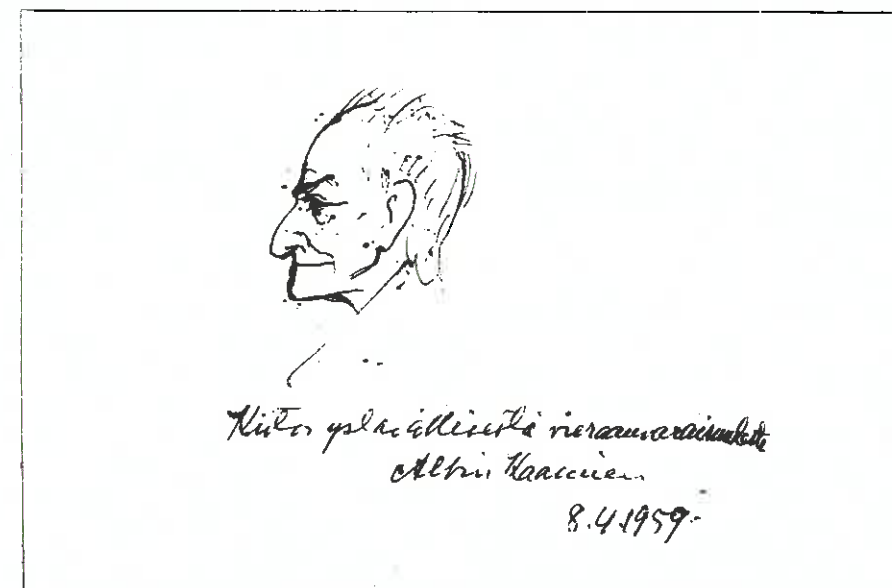
Muutamien tapaamistemme aikana olimme oppineet kunnioittamaan

Albin Kaasista viisaana, hienostuneena taiteilijapersoonallisuutena. Siksi olimme pettyneitä, kun hän ei sairauden vuoksi voinut osallistua 30. 8. 1959 vietettyyn kirkkomme satavuotisjuhlaan, jonka ohjelmaan kuului hänen Miika-el-veistoksensa paljastaminen.

Sain suuren kunniaa pitää veistoksen paljastuspuheen. Lainaen tähän puheeni pari loppukappaletta, joissa yritin luonnehtia taideteoksen kristillistä symboliikkaa:

«Veistoksen aihe on saatu Ilmestyskirjan 12. luvusta, jossa kerrotaan, miten Miika-el, valon henki, taistelee lohikäärmettä, pimeyden henkeä vastaan ja voittaa tämän. Tässä taideteoksessa näemme tilanteen, jossa voitto on jo saatu. Miika-elin olemuksesta huokuu voimaa ja rohkeutta ja hänen ilmeestään rauhaa ja tyydytystä, jolla palkitaan jokainen, joka pahan voittaa.

Toivomme, että tulevatkin somerolaispolvet näkisivät tämän Miika-elia esittävän veistoksen niin kuin me sen näemme: kristillisen uskomme vuosisataisille perinteille rakentuvan jatkuvuuden vertauskuvana. Toivomme myös, että he ja me ymmärtäisimme ja omaksuisimme tämän taideteoksen lohdullisen ja samalla innoittavan julistuksen, jonka mukaan meidän itse kunkin sydämessä voi valo päästä voitolle, jos meille niin kuin Miika-elille annetaan ylhäältä voimaa ja rohkeutta ryhtyä taisteluun sydämemme toista asukasta, pimeyttä vastaan.»

Kaija Horilan vieraskirjasta.

minusta noloa. Puolustukseksi voin esittää, ettei minulla tässä vaiheessa ollut pienintäkään varmuutta, mistä raha otettaisiin.

Muutamaa päivää myöhemmin kävin kuvaamataidonopettaja Leena Mattilan kanssa kirkossa katsomassa veistokselle sopivaa paikkaa. Sellaiseksi havaittiin oikeanpuoleisen peräoven ja numerotaulun välinen seinäpinta. Lopullinen paikkarakaisu jätettiin tietysti taiteilijalle.

Somero-Seuran vuosikokouksessa 2. 3. 1958 päätettiin jättää seurakunnalle esitys veistoksen hankkimisesta.

Kirkkovaltuustolle osoitettu Somero-Seuran kirjelmä jätettiin seurakunnalle huhtikuussa 1958. En rupea toistamaan kirjelmän laajahkoja perusteluja, koska ne tulevat tässä muutenkin esille. Lainaankirjelmästä vain viimeistä edellisen kappaleen:

«Someron Miikaelia esittävä veistos on valmistettu v:n 1470 vaiheilla, tri Nordmanin mukaan Ruotsissa lyypekkiläisten esikuvien tapaan. (Vrt. edellä esitettyyn alkuperäselitykseen, joka on peräisin Someron historia I:stä s. 49.) Sen aihe on saatu Ilmestyskirjan 12. luvusta, jossa kerrotaan, miten Miikael voittaa lohikäärmeen. Aihe ei siis ole ristiriidassa luterilaisen opin kanssa, koska se on saatu Raamatusta eikä katalisen kirkon pyhimystaruista.»

Koska oli esitetty sellaisiakin epäilyjä, että Miikaelin kuva kirkkoomme tuotuna merkitsisi paluuta «paavin aikaiseen» roomalaiskatoliseen kuvainpallvontaan, piti edellä lainattu selvennys ottaa kirjelmään. Hankkeesta oli tietysti etukäteen keskusteltu monta kertaa rovasti Sulo Tasangon ja seurakunnan luottamusmiesten kanssa.

Asian käsittelyssä seurasi pitkä tauko mm. siksi, että kirkkovaltuusto kokoontui huhtikuussa jättämämme kirjelmän jälkeen seuraavan kerran vasta joulukuussa.

Marraskuun 13. päivänä 1958 tapasin Kansallismuseossa kuvanveistäjä Albin Kaasisen ja tohtori Riitta Pykkäsen, jotka oli pyydetty neuvottelemaan Someron Miikael-veistoksesta. Riitta Pykkänen ehdotti, ettei veistoksesta tulisi jäljennös, vaan taiteilija Kaasisen oma luomus. Sekä taiteilija että minä pidimme ehdotusta onnistuneena, koska työ voitaisiin tällöin helpom-

Albin Kaasinen: Pyhä Miikael 1959. Kuva Kuva-Markko.

min säilyttää nykyaikaiseen kirkkoon soveltuvaksi. Suunnitelman muutos ei vaikuttanut työn hintaan.

Lähestyi sitten joulukuun 7. päivä, jolloin piti olla ratkaiseva kirkkovaltuuston kokous. Ennakkotiedot eivät olleet rohkaisevia. Kirkkoneuvosto oli aiemmin, marraskuun 26. päivänä, käsitellyt Somero-Seuran aloitetta ja hylännyt sen «seurakunnan nykyisen epävarman talouden tähden». Kokouspäivää edeltävänä lauantaina, itsenäisyyspäivänä, tapasin kirkkovaltuuston varapuheenjohtajan Eero Helkiön, joka arveli, että hanke tuskin menee kalleutensa vuoksi kirkkovaltuus-

tossa läpi.

Samaa pelkäsi myös rovasti Sulo Tasanko, kun seuraavana aamuna varhain soitin hänelle. Sitten kysyin, muuttaisiko se suhtautumista, jos Somero-Seura keräisi 100.000 mk, jolloin seurakunnan osuudeksi jäisi enää 120.000 mk. Sulo Tasanko aivan selvästi ilahtui ehdotuksestani ja sanoi, että «asia muuttuisi aivan toiseksi, jos Somero-Seura voisi tulla näin pitkälle vastaan». Tämän jälkeen soitin valistuneeksi ja ennakkoluulottomaksi tuntemalleni kirkkovaltuutetulle johtaja Paavo Nummiselle ja kysyin, voisiko hän puoltaa asiaamme iltapäivällä pidettä-

KIITTÄEN KULUNEESTA VUODESTA
JA ONNEA ALKAVALLE VUODELLE

Teeriharju

huvikeskus

HYVÄÄ JOULUA

lukijoilleen
toivottaa

SOMERON PAIKALLISLEHTI

SOMERO

JOULUPULLAT
HONGISTOLTA!

Hongiston Leipomo

toivottaa
Hauskaa Joulua

Hyvää Joulua
ja
Onnellista Uutta Vuotta

toivoo
RAUTA- JA PELTINELIÖ OY

puh. 45929

Hyvää Joulua

toivottaa

Forssan Auto Oy

puh. 45 600

HYVÄÄ JOULUA

**KAHVILA
MARIINA**

PUH. 45 634

**LASTEN
ASUSTELIIKE**

OM. RANTANEN & KAVANDER
PUH. 45 634

Hyvää Joulua

Kiitämme kuluneesta
vuodesta
Onnea Uudelle vuodelle

SILLANKORVA
VALINTA Puh. 46236

Hyvää Joulua

ja
Onnellista Uutta Vuotta

Keskus-Valinta
puh. 45159

Hyvää Joulua ja menestyksellistä Uutta Vuotta toivottaa asiakkailleen LEHTOSEN KASVATUSKANALA	HYVÄÄ JOULUA TOIVOTTA K-MAATALOUSKESKUS SOMERNIEMI puh. 42 650
ASKO HYVÄÄ JOULUA toivottaa valtuutettu ASKO-myyjä Someron Huonekaluliike puh. 45 125	HYVÄÄ JOULUA TOIVOTTA VALINTA MÄKINEN Somerniemi puh. 42 674
Tilitoimisto Ekonomia Hoittaa maatalous- ja liikekirjanpidot, tilinpäätökset sekä veroilmoitukset asiantuntemuksella. Yhteys ekon. Kalle ÄLLI — Puh. 45 183 klo 10—12 Rantatie 10 C 17	HAUSKAA JOULUA TOIVOTTA
Grilli KIPSA Palvelee Joulunakin Hyvää Joulua toivottaen KIOSKIKOLMIO	Someron Optiikka Oy KOP:n liiketalo puh. 46 133

Herastuomari Nikolai Kallio, joka ensimmäisenä kilnitti kirjoittajan huomion Iso-Mikko-perinteeseen. Kuva Osmo Salmia 1955.

Kuvanveistäjä Albin Kaasinen veistää nimikirjaimensa arkkiengeli Miikaelin kuvan. Valok. Horlissa 21. 8. 1959 T. Horlla.

Miikaelin veistoksen pelkkä olemassaolo tietysti tukee käsitystä kansanperinteen katolisesta alkupe-
räästä. Se että kuva ei edustavuudel-
taan sanottavasti eroa muista kirkon
säilyneistä veistoksista, ei nähdäkses-
ni ilmaise mitään sen aikoinaan
nauttimasta arvonnasta, koska
esim. kirkon Isä-Jumalaa esittävä
veistos ei kooltaan eikä materiaalil-
taan ole muita loistokkaampi.

Perinteen säilymisen kannalta ei
kuvalla liene ollut sanottavaa merki-
tystä, sillä Mikko-nimi on kansan
tietoisuudessa kiinnittynyt itse kirk-
koon. Seurakunnan keskuksena ja
huomiota herättävänä rakennukse-
na tämä muistutti perinteen olemas-
saolosta sukupolvelle toisensa jäl-
keen vielä silloinkin, kun Miikaelia
esittävä veistos oli protestanttisen
opin valtaan päästyä ehkä jo pitkät
ajat virunut varastoksi muutetussa
vanhassa kivasakastissa, vieläpä sil-
loinkin, kun somerolaiset ehkä jo
vuosisatoja sitten olivat unohtaneet,
mistä kirkko alunperin oli Mikko-
nimensä saanut.

Kansanperinteen tutkijoille ilmiö
on sängen tuttu: perinne säilyy par-
haiten silloin, kun se kiinnittyy jo-
honkin konkreettiseen, silmäänpiis-
tävään kohteeseen, kuten vuoreen,
saareen, erikoiseen luonnon-
muodostumaan, kirkkoon tai muu-
hun rakennukseen. Somerolla ovat
tällaisia silmäänpiistäviä perinteen-
kantajia olleet kirkon lisäksi mm.
Huikkonmäki, Kertunsalo ja Äm-
mäkuopat, joihin kaikkiin liittyy
jokin kansantarina.

Edellä esitetty perustuu pääosin
artikkeliin «Someron Iso-Mikko»,
jonka kirjoitin Lounais-Hämeen Ko-
tiseutu- ja Museoyhdistyksen vuosi-
kirjaan 1955. Vuosikirjan toimitta-
ja, Suomen kotiseutuliikkeen tun-
nettu johtomies professori Esko Aal-
tonen piti Someron Iso-Mikko -
perinteestä esittämiäni johtopäätök-
siä hyväksyttävänä. Samoin teki
Lounais-Suomen keskiajan histori-
an ansioitunein tutkija Aulis Oja,
vaikka hän ei vieraspaikkakuntalai-
sena ollut saanut tilaisuutta tutus-
tua Mikko-perinteeseen kirjoittaes-
saan Someron historiaa, joka perus-
tuu tietenkin lähinnä kirjallisiin läh-
teisiin.

Ajatus perinteen keskiaikaisesta
alkuperästä sai tukea myös muulta
maan pätevimmältä asiantuntijata-

olta. Valtionarkeologi C. A. Nord-
man, Kansallismuseon ja Muinais-
tieteellisen toimikunnan (nyk. Mu-
seoviraston) silloinen päällikkö, jon-
ka vastuulla oli mm. keskiaikaisten
kirkkojen ja niissä säilyneiden py-
häinkuvien restaurointi, esitti mieli-
piteenään, ettei Somerolla elävä
vankka perinne olisi voinut syntyä,
ellei sen lähtökohtana olisi ollut kes-
kiaikaisen kirkon nimikkopyhimys.
Samaa mieltä oli Muinaistieteellisen
toimikunnan historiallisen osaston
intendentti (myöh. osaston johtaja)
tohtori Riitta Pylkkänen, jonka eri-
koisalaa oli mm. keskiaikainen
kirkkotaide.

Miikael-perinnettä oli siis jo ni-
mekäs asiantuntijakaarti takaamas-
sa, kun vuodenvaihteen 1957—58
tienoilla kysyin valtionarkeologi
Nordmanilta, mitä hän arvelisi siitä,
että Someron nykyisen kirkkoraken-
nuksen 100-vuotisjuhliin 1959 men-
nessä hankittaisiin kirkkoon jäljen-
nös Someron keskiaikaisesta Mii-
kaelistä. (Alkuperäiskappaletta
Kansallismuseo ei voinut luovuttaa,
eikä se ajan runtelemana olisi sopi-
nutkaan nykyaikaiseen kirkkoon.)
Nordman piti veistoksen sijoittamis-
ta Someron kirkkoon sopivana,
«koska siihen liittyi historiallisia ja
kotiseudullisia arvoja». Hän tiesi he-
ti suosittaa tekijääkin: pätevin ja hä-
nen mielestään ainoa mahdollinen
olisi Suomen tunnetuin puuveistos-
taiteilija Albin Kaasinen, joka lisäk-
si oli tutkinut monessa maassa kato-
lisen kirkon keskiaikaisia puuveis-
toksia ja toiminut useita vuosia veis-
tosten restauroijana Kansallismuseo-
ssa.

Valtionarkeologi Nordmanin suo-
situs varmaan vaikutti siihen, että
taiteilija Kaasinen otti työn suoritaakseen. Muutamien puhelin-
keskustelujen jälkeen sain häneltä
25. 2. 1958 päivätyn kirjeen, jossa
hän esitti jäljennöstyöstä työsuunni-
telman ja kustannusarvion. Veistok-
sesta tulisi noin metrin korkuinen ja
sen suurin leveys olisi 59 cm. Sopi-
vimpana materiaalina taiteilija piti
leppää. Veistos tulisi olemaan suuri-
toinen ja se maksaisi 220.000 vmk.
Tulkoon kerrotuksi, että alkuperäi-
nen pyyntö oli 250.000 vmk ja että
minä tarjosin 200.000:ta. Taiteilija
pudotti hinnasta 30.000 vmk, «kun
työ vaihteeksi on kiinnostava». Al-
kuperäinenkin pyyntö oli mielestäni
kohtuullinen, joten tinkaminen oli

KAKSIKYMMENTUVUOTIAS MIIKAEL

Tapio Horila

Kansikuvamme esittää Someron keskiaikaisessa kirkossa ollutta arkkienkeli Miikael aiheista veistos- ta. Kirkossamme nykyisin oleva Miikael-veistos on tänä vuonna täyt- tänyt 20 vuotta. Koska Somero- Seura teki aloitteen veistoksen hankkimisesta, sopinee, että tässä Somero-Seuran julkaisemassa joulu- lehdessä palautetaan mieleen, miksi hankkeeseen ryhdyttiin.

Koko tapahtumaketju sai alkunsa jo kesällä 1951, kun haastattelin So- meron Kultelan kylässä herastuo- mari Nikolai Kalliota (s. 1871). Kun kyselin häneltä Someron kirkkoon liittyviä haltijatarinoita, hän kertoi seuraavaan tapaan:

Kuv vanha kirkko hajotettii (1864), kuulu valitust. Kirko haltja oli Iso-Mikko joka valitti. Taikka se Iso-Mikko oli kirkko itte. Iso-Mikkol oli kaks kelloo taskus (kir- kon kellot). Vainajat viättiin Iso-Mikkom peltoon.

Herastuomari Kallion kertomat asiat näyttivät viittaavan perimätie- toon, jonka mukaan Someron kes- kiaikaisen kirkon suojeluspyhimys oli ollut arkkienkeli Miikael. Asian mielenkiintoisuutta lisäsi se, että ai- kaisemmin valinneen käsityksen mukaan ei mitään tämänsuuntaista perimätietoa ollut olemassa. Myös- kään kirjallisista lähteistä ei ollut löydetty mainintaa siitä, että Mii- kael olisi ollut Someron kirkon suo- jeluspyhimys. Sen sijaan oli kyllä esitetty arveluja muista pyhimyksi- stä. Niinpä silloinen maisteri Aulis Oja oli kirjoittanut v. 1949 ilmesty- neeseen Someron historian I osaan (s. 49) asiasta näin: «Perimätiedossa sen enempää kuin historiallisissa muistiinpanoissakaan ei ole säilynyt tietoa siitä, mikä on ollut Someron kirkon nimikkopyhimys. Sen perus- teella, että vuosien 1506—1510 tuo- miokirjojen mukaan Niilo ja Lauri ovat olleet keskiajan Somerolla eri- koisen suosittuja miesten ristimäni- miä, voitaisiin ajatella, että kysy-

myksessä oleva pyhimys olisi ollut joko Pyhä Nikolaus tai Pyhä Lau- rentius.»

Mainitsemani herastuomari Kal- lion haastattelun jälkeen tiedustelin asiaa eri puolilta Someroa ja havait- sin, että Isoa-Mikkoa koskeva kan- sanperinne oli aivan varma ja 1950- luvulla vielä melko elävä. (Sen vuok- si tuntui hämmästyttävältä, ettei sii- tä ollut joutunut ainoatakaan tie- donsirua esim. Suomalaisen Kirjal- lisuuden Seuran tai Kansallismuse- on kokoelmiin, kuten silloin saatoin todeta ja kuten yllä lainatusta Aulis Ojan väitteestäkin voi päätellä.) Seuraavien haastattelunäytteiden esittäjät olivat syntyneet 1870-tai 1880-luvulla yhtä poikkeusta lukun- ottamatta.

Kirkkoo sanottiim Mikoks. Hau- rattiin Isom-Mikom peltoon (Vihto- ri Grönholm, s. 1872, Saarentaka).

Someron kirkkoo on sanottu Mi- koks (Aukust Eskola, s. 1873, Talvi- silta).

Someron kirkko oli Mikko (Kalle Saarinen, s. 1877, Kerkola).

Mää muistan et Someron kirkkoo on sanottu Mikkoks (Aukust Hele- nius, s. 1886, Terttilä).

Jo vuonna 1947 olin merkinnyt muistiin sananparren, joka sekin liittyy puheena olevaan perintee- seen:

Mikko nimi ja kirkon kaima, luk- karim pojampoika ja Naapim Mii- nav vasikoita, sano Suutlaam Mik- ko.

Muistiini on jäänyt, etten tätä sa- nanpartta talteenottaessani ymmär- tänyt, mitä Suutelan Mikko oli tar- koittanut kehuskellessaan olevansa «kirkon kaima». Silloinen kertojani- kaan ei osannut asiaa selittää. So- meron kirkon juurella sijaitsevaa hautausmaata on kutsuttu yleisesti Ison-Mikon pelloksi, ja tätä tietä on Iso-Mikko siirtynyt merkitsemään myös kuolemaa, kuten seuraavista haastattelunäytteistä selviää:

Kyl Iso-Mikko sun tulee naimaan

sanottiin kuolemaa. Se oli vaan sen kirkon nimi niin (Aurora Virtanen, s. 1870, Ihamäki).

Aholan Tilta sano et meijäm Mik- ko (hänen miehensä) vartoo siäl Isom-Mikkol juures minnuu. Kun tulee kualema, niin sanotaan et Iso-Mikko tulee naimaa (Ulrika Sö- derström, s. 1881, Kivisoja).

Mää olem pruukannus sannoo et Iso-Mikko tulee naimaan kun kua- lee (Impi Heinonen, s. 1888, Talvi- silta).

Lapsena puhuttiin et joku on niiv vanha ja raihnane, ette kelpaa muulle kun Isol-Mikkol. Tuls Iso-Mikko ja veis (Auroora Mäkilä, s. 1889, Jaatila).

Kualet pian, jourut Isom-Mikol juuree, sanottii (Sylvi Luoto, s. 1918, Saarentaka).

Someron kirkko om Mikko kun se ov vihitty mikkelpäivän. Joutuu Isom-Mikkol juuree, sanottii. Jos oli määs sanottiin Iso-Mikko om mum mursjamein, jos nainen niin sanottiin sulhasein. Kum puhuttiin elämisest sanottii, kyl mul oj jo paikka tiaros, mää pääsen Isom-Mikkol juuree (Kalle Oksanen, s. 1881, Kultela).

Eräät muutkin kuin suntio Oksa- nen ovat väittäneet Someron nykyi- sen kirkon saaneen Mikko-nimensä siitä, että se on vihitty mikkelpäi- vänä. Väite ei pidä paikkaansa, sillä kun kirkko v. 1860 vihittiin, se ta- pahtui ensimmäisenä helluntaipäi- vänä. Somerolaiset muistanevat, et- tä pitäjän keskiaikaisista kirkoista on säilynyt seitsemän katolista py- häin kuvaa, joista yksi on Lyypeissä valmistettu puinen Pyhän Miikaelin kuva vuoden 1470 vaiheilta. Tätä ja muita kuvia säilytettiin Someron vanhan kirkon sakaristossa, kunnes seurakunta luovutti ne 1869 Histori- alliselle Museolle, johon ne tuotiin 1872. Nykyään Miikaelin kuva on näytteillä muiden Someron katolis- ten veistosten kanssa Kansallismu- seossa.

Hyvää Joulua
toivottaa

⚡ Hankkija

Viljelijäin omistama ja hallitsema

Rauhaisaa Joulua asiakkailleen
ja liiketuttavilleen
toivottaa

Hallikaisen Auto

KUIVAMAITO OY

TOIVOTTA
HYVÄÄ JOULUA
LEHDEN LUKIJOILLE

SÄHKÖTÖITÄ—VESILAITTEITA

SÄHKÖ-
ERKKI OY

Puh. 45 339

Hyvää Joulua toivottaa

J. M. TUOMINEN Ky

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta
toivottaa

Someron Kukkasitomo

Om. Liisa Roos, puh. 45 562

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta toivottaa

Härmän Kauppa

puh. 45 404

SUUR-PUKIMO NORVA
AINA MUODIN KÄRJESSÄ

Salo, Helsingintie 2
Lohja, Tammisaari
Lauttakylä, Hanko

HYVÄÄ JOULUA
TOIVOTTA
KUKKAKESKUS

puh. 45 385 ja 45 293

Hyvää Joulua
toivottaa

T:mi KUISMA
KUMI JA PUU OY

ERKIN TV-HUOLTO

ERKKI HOENTHAL
31400 Somero 3 kp
puh. 46 311

HYVÄÄ JOULUA JA
ONNELLISTA UUTTA VUOTTA

Somerulta

SOMERO
puh. 924/46222

Hauskaa Joulua <i>Valtahariju</i>	HYVÄÄ JOULUA Mikkolan Kukkakauppa ja hautaustoimisto PUH. 45 092
<i>Hyvää Joulua toivottaa</i> VALOKUVAAMO REINO LUITPARO KY	HYVÄÄ JOULUA ja ONNEKASTA UUTTA VUOTTA toivottaa asiakkailleen EILA SAARINEN KENKÄ- JA SUKKABAARI puh. 45 463
HYVÄÄ JOULUA toivottaa MERIVIRTA OY puh. 45 991	Puutavaraliike E. HAKALA Sahattua ja höylättyä puutavaraa, suoritetaan myös rahtihöyläystä. puh. 42 867
<i>Hyvää Joulua toivottaa</i> K ellin-VALINTA	VALMISTAMME: — Paljeovet — Rullaverhot — Kaihtimet Someron Paljeovi om. A. Tammisto puh. 45 846
HYVÄÄ JOULUA asiakkailleen toivottaa Someron Rengas puh. 46 390	<i>Hyvää Joulua</i> <i>Someron</i> <i>Hello ja Hehla-Hitta</i> Puh. 45 358
HYVÄÄ JOULUA asiakkailleen toivottaa PALAKAUPPA TUUL-ARJA puh. 46 347	Säle- ja rullakaihtimet Takuutyönä — parhaista raaka-aineista Ilmainen esittely ja asennus Eduillisesti taite- ja paljeovia KAIHDIN VALMISTAMO K. LEHTONEN SOMERO PUH. 45 814

JOULU RIKKOO ARKISEN AHERRUKSEN

Risto Ahti

Lapset rakastavat naamareita ja näyttelemistä. On hauska kätkeytyä naamarin taa tai pukeutua tuntemattomaksi. Jouluaika on naamiaisaikaa, joiloinka jokaisella on rooleja vedettävänä. En tarkoita vain joitakin joulumuoreja, jouluäämiä tai nuuttipukkeja, jollaiseksi itsekin pukeuduin lapsena ja olin mielissäni kun minua ei Lautelan teillä ja taloissa tunnettu. Vai oltiinko hienotunteisia — ei oltu tuntevinaan. Vanha pomppa nurin, kuluneet kengät, joulupukin hylätty naamari, siinä ainekset riemulle. Kierrettiin Myllykulmaa ja Fingerborinmäkeä, Uutelan ahteita ja Tertinnotkoja.

Jouluna näytellään ilman naamioitakin tai huilunkurisia vaatteita. Pitäisihän nyt edes jouluna käyttäytyä, «vedetään juhlarooli päälle». Ihminen kaipaa arkeensa vaihtelua: parempi että edes jouluna harrastetaan hyviä tekoja ja muistamisia kuin ei koskaan. Tyhjäksi fraasiksi on muodostunut huomautus: mihinkäs se hyvä tahto joulun jälkeen unohtuu. Annettakoon ihmisille pimeimpään vuodenaikaan osoittaa rakkautta, tuota suurta arvoitusta.

Jouluevangeliumin keisarikin näytteli. Kerrotaan Augustuksen lausuneen kuolinvuoteellaan: «Enkö minä ole näytellyt elämäni näytelmän hyvin?» Kuulijoitten oli pakko nyökätä myöntävästi päätään. Tällöin keisari totesi: «Paukuttakaa siis käsiänne». Suuri elämä, iso tehtävä oli keisarin kohdalta ohi, mutta oliko se ollut aitoa elämää.

Joulu kertoo myös siitä kuinka Jumalakin näytteli. Jumalallakin on osuutensa näytelmässä nimeltä Jouluk. Kaikkihan tunnette sanan persoonana, mikä on latinaa, persona, ja tarkoittaa naamaria. roolia, asemaa ja henkilöä. Kun puhutaan kolmiyhteisestä Jumalasta, tarkoittaa se sitä että Jumalalla on kolme persoonaa eli kolme naamiota, mutta vain yksi olemus. Nämä Jumalan kolme naamaria, Isä, Poika ja Pyhä

Henki ovat kaikille tuttuja nimiä. Joulu kertoo keskimmäisestä Jumalan persoonasta eli naamarista, Jeesuksesta. Jumala ei unohtanutkaan ihmistä vaan syntyi pienen lapsen muodossa. Jeesus, Jumalan naamari, tuli siksi että täällä sairastetaan, kärsitään ja kuolla. Jeesus on ystävämme, jonka edessä meidän ei tarvitse pitää minkäänlaisia naamareita kasvoillamme vaan saamme olla oma itsemme.

Jouluna kaipaamme vaihtelua. Paljon on perinteitä, koristeita ja tapoja, jotka jouluksi otamme esille.

Ei niissä ole sinänsä pahaa. Katkaiskoon ne arjen. Mutta on myös joululahja: pakko ei ole näytellä, ei ainakaan silloin kun se väsyttää ja tympäisee. Joulun Vapahtajan edessä saa riisua naamarinsa ja nähdä totuuden itsestään, maailmasta, elämästä ja Jumalasta. Joulun Herrassa saamme kohdata ymmärtäjän, jolla on rakkautta. Meidän ihmisten kärsivällisyys, aika ja rakkaus ovat rajallisia, vaikka kuinka näyttelimme. Eikä tarvitse näytellä, paitsi leikilläämme joulujuhlissa, saa olla oma itsensä. Se on joululahjaa kaikille.

Kuva Otto Aukio

Sisällys

RISTO AHTI	Joulu rikkoo arkisen aherruksen	5
TAPIO HORILA	Kaksikymmenvuotias Miikael	6
KAARI UTRIO	Maaria matala neiti, pyhä piika pikkarainen	10
VÄINÖ RANTIO	Pieni poika ja joulu	14
KAI LINNILÄ	Somerolainen kotomaan kuvaaja	16
YRJÖ RAIVIO	Erilaisia jouluja	20
HANNU PENTTILÄ	Amerikan löytyminen	22
ESTER AHOKAINEN	Lappi	24
HANNU ILVESNIEMI	Joulusuolaa luonnossa	25
KAARINA POLLARI	Kun Someron hevoset talvisottaan lähti	26
MANU KÄRKI	Joulun ruoka	28
SUOMA VILKKI	Someron nuorisoseura	30
KYLLIKKI KUJANPÄÄ	Maatyömiehenä ennen koneiden valtakautta	31
OSSI LAURILA	Talviset kukat poimitaan harvoin	34
AATOS AALTONEN	Surisi ja puhisi ja tukka pölly	36
PENTTI NIKULA	Somerolaisella sisulla ja seipäällä	38
TAPIO HORILA	Lahjan ylimäärä	43
KIRSTI INKINEN	Leiripolun varrelta	47
HANNU PAULOMA	Sävellyksiä	49
KAI LINNILÄ	Kulissien takaa	50
	Somero-Seuran kuvakansiosta	52

HYVÄÄ JOULUA toivottaa ROPPILAN KROUVI puh. 45 421	Hyvää Joulua Arvo Virtanen oy puh. 45 688
KANA-ASIAT KANASUOLTA Kananuorikot, nuorikkokanat, munintansa aloittavat häkkiin sekä lattialle. PERTTI KANASUO PUH. 43 174 Somero	HYVÄÄ JOULUA kaikille asiakkailleen toivottaa Forssan Väri ja Tapetti Oy
 Hyvää Joulua toivottaa JALKINELIIKE V. PELTOMÄKI puh. 45 075 Kenkiä — laukkuja — käsineitä — sukkia	SAARINEN & KYYRÄ OY
Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta SOMERON HUOLTO Oy	Hyvää Joulua Someron Lasi puh. 46 385
Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta NURMEN SAHA JA MYLLY Somerniemi — puh. 42 958	 HYVÄÄ JOULUA JA ONNELLISTA UUTTA VUOTTA Kampaamo Laila Siltasaari puh. 45 776
HYVÄÄ JOULUA TOIVOTTAA T. Härkönen puh. 45 216	SOMERON PIKA-PESU KOP:n liiketalo kemiallista ja valkopesua puh. 45 722

AEG

AEG-TELEFUNKEN
Laadukas siksi edullinen

AEG-TELEFUNKEN -ammattiliike

Someron Sähkö & Kone

Hyvää Joulua toivottaa

O. H. SANDBERG OY
ELEK-TUOTE OY
MIXTUS KY

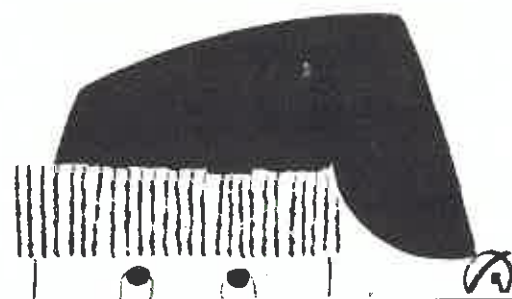
Hyvää Joulua
ja

Onnea Alkavalle Vuodelle

Someron Esa

Hyvää Joulua
ja
Onnellista Uutta Vuotta

Ystävällisesti
KANSALLIS-OSAKE-PANKKI
SOMERO
PUHELIN 45 571 VAIHDE

MEILTÄ OIVA ELVYTYS-PAKETTI
VIIMEISELLEKIN UUPUNEELLE

KOTITEKOISEN MAKUISIA OMAN
EINESKEITTIÖN TUOTTEITA.

KHÄRKÄTIE
-halli

Someron Joulu 1979

PÄÄTOIMITTAJA
LEVIKKI
TAITTO
PIIRROKSET
KUSTANTAJA
KIRJAPAINO
KANSI

OSMO REKLAINEEN
KYLIIKKI KUJANPÄÄ
KAI LINNILÄ
HEIKKI PAKKAANEN
SOMERO-SEURA
SOMERPAINO OY
PYHÄ MIKAEL (n. 1470)
Kuva P.O. Weilin. Museovirasto

JOULURUNO

JOULUENKELI LIIHOTTAA
KAIKKIEN SYDÄMET KIIHOTTAA
JOULU ON PELKKÄÄ ILOA
VAAN
SURUA EI OLE OLLENKAAN

JOULUNA TONTUT NE
KIIREHTÄÄ
LAPSILLE LAHJOJA
VILLETTÄÄ

JOULUTÄHTI LOISTAA
KAIKKI HUOLET POISTAA
JOULUNA ON RAITTOISAA
KAIKILLA ON RIEMUISAA

PIIRKKO IOV

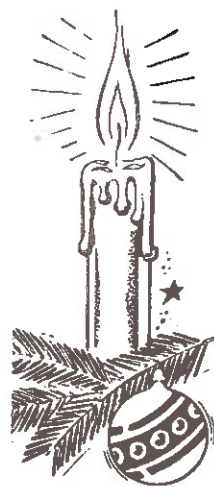
**Tule
Joulu
Kultainen**

**Paras joulu
on kotimainen
lahjajoulu.
Osuuskaupasta**

**SOMERON
OSUUSKAUPPA**
31400 SOMERO Puh. 45 611

Toivotamme
Hyvää Joulua
ja
Onnellista
Uutta Vuotta

Tilitoimisto Torkkola Oy
Someron Autokoulu Oy
Someron Kiinteistökeskus Oy

*Hyvää Joulua
ja
Onnellista Uutta Vuotta*

 Someron Säästöpankki

**Paikallispuhelu,
Suomen halvin ystävänpalvelus.**

Someron Puhelinosuuskunta
Puh. 45415

Kun ols joulukim palamatoij
ja uus vuas menis ilmap
valkjav vaaraa

toivottaa
VAKUUTTAVA SOMEROLAINEN

Hameen-Uudenmaan keskinäinen
vakuutusyhdistys

**HYVÄÄ JOULUA JA
ONNELLISTA UUTTA VUOTTA**

OSUUSPANKKI

JOULUN HERKKU- HETKIIN...

Takuutuoretta,
aromikasta

SALUDO

laatukahvia!

Tai vahvaa,
täyteläistä Regiota
jos haluat pyhiksi
vähän juhlavampaa.

Niin on, että tuoreesta kahvista saat parhaan juoman edullisemmin. Tuore kahvi on täyteläistä ja hyvää. Tuore kahvi on siksi myös riittoisaa. Tuoretta kahvia saat aina E-myymästä, sillä OTK:n Paahtimo merkitsee kahvin viimeiseksi myyntipäiväksi pakkauspäivästä vain puoli vuotta eteenpäin. Tuoreuden vuoksi.

E ORAS

Someron Joulu 1979

